

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
1 A
10

Collig. Rom. Soc. Jesu

MANVDVCTIO AD LOGICAM

Catalog. SIVE Inscript.

DIALECTICA

STVDIOSAE IVVENTVTI AD LOGICAM PRAEPARANDAE,

CONSCRIPTA

A. R. P. PHILIPPO DV TRIEV E SOCIETATE IESV, IN COLLEGIO Aquicinctino Duaci Philosophiæ Professore primario.

NVNC PRIMVM IN GERMANIA CVM *annotationibus ad loca quædam difficiliora recusa.*

B.

COLONIAE VBIORVM,
Apud Ioannem Kinckium sub Monocerote.
ANNO M. DC. XVII.

Permissu superiorum & priuilegio.

EGo Ioannes Copperus *Prouincialis Societatis* Iesv *per Rheni Prouinciam, potestate ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Præposito Generali* Mvtio Vitelesco, *facultatem concedo* vt Manuductio ad Logicam, siue Dialectica studiosæ iuuentuti ad Logicam præparandæ, *conscripta à P.* Philippo Dv Triev *nostræ Societatis in Academia Duacena Philosophiæ Professore, & eiusdem Societatis eruditorum hominum iudicio examinata & approbata, typis excudatur. In quorum fidem litteras manu nostra subscriptas dedimus. Paderbornæ 7. Nouemb. 1616.*

Ioannes Copperus.

APPROBATIO.

Hæc Manuductio ad Logicam R. P. PHILIPPI DV TRIEV nihil habet Catholicæ fidei, aut bonis moribus contrarium, ideoque vtiliter typis excudetur. Actum Duaci die 19. Martij 1615.

GEORGIVS COLVENERIVS S. Theol. Doctor & Professor, & librorum in Acad. Duacena Visitator & Censor.

AD LECTOREM.

ISVM est ijs, quorum intererat, ipsique adeò Venerandæ Artium Facultati florentissimæ Academiæ Duacensis, commodum fore, si studiosæ Iuuentuti ad Logicam præparandæ noua Dialectica scriberetur. In tantâ talium librorum multitudine ? inquies. Ita censuerunt, & iam causam finemque dixi. Etsi enim multi, qui Dialectices præcepta hactenus publico dederunt, rectè & laudabiliter scripserint; ad hunc tamen finem non omninò accommodatè. Quidam sermonis cultum dictionis elegantiam sectati potius hanc artem ad oratoriam referentibus scripserunt, quàm adolescentibus ad seueriores disciplinas præparandis, quibus, omni verborum refectâ luxurie, Dialectica planè & nudè proponi amat. Alij, cùm omnia omninò ad hanc disciplinam spectantia complecti vellent, multa necessariò prolixè sunt prosecuti, quæ Logicam iam ingressis, & omni aliâ occupatione liberis, vtiliter & opportunè proponantur; ijs verò, qui ante ascensum ad Logicam, inter quotidianâ & continuâ ferè litterarum humanio-

rum exercitia, vt harum regionum mos habet, Dialecticam prælibant, prorſus intempeſtiuè. Contrà nonnulli breuitatis ſtudioſi, definitiones, regulas, præcepta Dialecticæ nimis ieiunè & ſine ſufficienti explicatione proponunt, cùm hic cibus ſuaptè naturâ auſterus inaſſuetis ingenijs etiam benè præmanſus (experientiâ ſatis didicimus) ad accipiendum difficilis videatur. Alij denique, omiſsis Ariſtotelis definitionibus ac regulis, in earum locum ſuas, hoc eſt, ſuis verbis conceptas ſuffecerunt, aut ex verſione vtrique Belgicæ Vniuerſitati peregrinâ deſumpſerunt: quas ſi adoleſcentes ediſcant, vbi ad Academiam veniunt, alias ex vſitatâ Ariſtotelis verſione memoriæ mandare, duplicato labore, compelluntur. Quibus ac ſimilibus de cauſis factum eſt, vt in his prouincijs complures Rhetoricæ Dialecticæque profeſſores, adoleſcentibus ad Logicam tranſmittendis, iam plures annos, omnibus relictis authoribus, huius diſciplinæ quæ neceſſaria videbantur præcepta, dictanda ſibi potius eſſe, more Academico, iudicarint Hæc aliaque id genus ſcribendæ huius Dialecticæ occaſio fuerunt.

Porrò quam in eâ methodum ſequar, ſic paucis accipe. Primò quod ad definitiones & regulas Ariſtotelis attinet, eas ex Argyropyli verſione accipio, quam Veneranda Artium Facultas Academiæ Duacenſis, commodis

modis studiosæ Iuuentutis consultum desiderans, in posterum Logicæ Auditoribus Duaci prælegendam decreuit, vt qui hac Dialecticâ vsuri sunt, ad vtramuis Belgij Vniuersitatem se conferant, non cogantur mutare. Deinde quanta possum claritate definitiones, regulas, præcepta expono, subinde etiam, cùm necessarium visum est, longiusculè; nec facilè dictionis alicuius huic arti propriæ, vel obscurioris declarationem prætermitto, memor me tironibus scribere, quibus nisi singulorum prope verborum vis & energia explicetur, mirum quàm confusos & indigestos rerum conceptus effingant animo. Declarationes autem illas quæstiunculis interiectis elicio, tum ad maiorem lucem, tum ad excitanda his velut aculeis adolescentum ingenia; ad quos fines hanc explicationis formam valere plurimùm, etiam in ipsis Logicæ Physicæque Auditoribus, vsu probatum est. Ordinem Aristotelis ferè sequor, nisi subinde instituti ratio methodusque incipientibus accommodatior, quam vbique potissimum specto, ab illo aliquantulum auocet. Quædam prudens omitto, quæ ab alijs copiosè traduntur, non inutilia illa quidem, sed ad præsens institutum non necessaria. Cùm enim, vt anteà dixi, disponendis ad Logicam adolescentibus omnia tradi non possint, delectus habendus est, eaque potius tradenda, quæ & minùs spinosa sunt, & magis

necessaria. Hinc nihil dico de enuntiationibus modalibus, exponibilibus, de inuentione medij, & nonnullis alijs generis eiusdem. Eandem ob caussam interdum regulas aliquas, diuisiones, proprietates obscuriores & minus vtiles prætermitto, multò magis abstineo à grauioribus & subtilioribus quæstionibus, quas ne leniter quidem attingo, probè sciens quàm hoc præpostерum, & ab omni probata methodo alienum sit. Quis vir doctus & prudens ferat adolescentibus nondum Logicam ingressis, de vniuersalibus, de entibus rationis, de relationibus, & alijs huiusmodi difficillimas proponi quæstiones? Quid est hoc, nisi confundere ingenia, peruertere disciplinarum ordinem, fastigium ante fundamentum moliri? Adolescentes, si me audiant, dabunt operam, vt primùm Dialecticæ præcepta probè intelligant, ac firmiter teneant, certi se nihil præclari vnquam in superioribus disciplinis effecturos, nisi hoc instrumento tempestiuè instructi ad eas accedant. Hæc habui, Lector, quæ de instituti mei ratione præmitterem.

INDEX TITVLORVM.

TRACTATVS PRIMVS.

DE TERMINO SIMPLICI,

PARS PRIMA,

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est vsus.

a 4 3. De

PARS SECVNDA.

De Vniuerſalibus.

PARS TERTIA.

De Categorijs ſeu prædicamentis.

TRACTATVS SECVNDVS.
DE ENVNTIATIONE.
PARS PRIMA.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

PARS SECVNDA.

De definiendi, diuidendique ratione.

PARS TERTIA.

De Suppositione.

TRACTATVS TERTIVS.

DE SYLLOGISMO.

PARS PRIMA.

De principijs internis syllogismi.

PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

CAP.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

PARS PRIOR.

De locis Dialecticis.

14 Lo-

PARS POSTERIOR.

De locis sophisticis.

Manu-

Manuductio ad Logicam.

SIVE

DIALECTICA
STVDIOSAE IVVENTVTI AD LOGICAM PRAEPARANDAE.

LIBRI DIVISIO.

Hoc Dialecticæ opusculum quadruplici tractatu complectemur. Primus erit de termino simplici. Secũdus de enuntiatione. Tertius de syllogismo. Quartus de locis dialecticis & sophisticis.

TRACTATVS PRIMVS.

De termino simplici.

PRIMVS hic tractatus diuidetur in tres partes. Prima pars continebit quarundam vocum explicationem, quarum per totam Dialecticam frequentior est vsus. Secunda aget de vniuersalibus, eritque compendium introductionis Porphyrianæ. Tertia Categorias explicabit, & in summam rediget ea quæ Aristoteles in Prædicamentis tradit.

TRAC-

TRACTATVS PRIMI
PARS PRIMA.

Quarundam vocum explicatio, quarum per totam ferè Dialecticam frequens est vsus.

DIuidemus hanc partem in duo capita. In priori agetur de terminorum, qui apud Dialecticos maximè in vsu sunt, varietate. In posteriori de varietate prædicationum.

CAPVT PRIMVM.

De terminorum varietate.

QVatuor in hoc capite traduntur. Primum definitio propositionis & declaratio partium eius. Secundum definitio termini. Tertium varia termini diuisio & subdiuisio. Quartum singulorum membrorum explicatio. Finis est, vt tironibus ad sequentia via sternatur, qui defectu cognitionis eorum, quæ hîc proponuntur, hærere solent ad singula.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio Propositionis siue Enuntiationis.

Arist. l. 1. Priorum c. 1. PRopositio siue Enuntiatio est alicuius de aliquo affirmatiua negatiuáue oratio. vt, *homo est animal, Aristoteles est Philosophus.*

QVAEST. I. *Quot & quæ in propositione reperiuntur?* R. tria, nempe subiectum, prædicatum, & copula. vt in istâ propositione, *homo est animal,*

animal, ſubiectum eſt, *homo*, prædicatum, *animal*, copula verbum ſubſtantiuum *eſt.*

Subiectum eſt id quod ordine conſtructionis præcedit verbum. vt in dictâ propoſitione, *homo eſt animal*, ſubiectum eſt, *homo*, quia præcedit verbum ſubſtantiuum, *eſt*, non ſolùm pronuntiatione, ſed etiam conſtructione. Hîc verò, *ardua eſt ad virtutem via*, ſubiectum eſt, *via ad virtutem*, quia licet pronuntiatione & ſitu ſequatur copulam, præcedit tamen conſtructione & ſenſu.

Prædicatum eſt id quod ordine conſtructionis ſequitur verbum. vt in iſtâ eadem propoſitione, *homo eſt animal*, prædicatum eſt, *animal*; quia ſequitur verbum, *eſt*, non tantùm pronuntiatione, ſed etiam conſtructione. Ibi autem, *ardua eſt ad virtutem via*, prædicatum eſt, *ardua*, quia licet ſitu præcedat verbum, ſequitur tamen ſenſu.

Copula eſt verbum coniungens prædicatum cum ſubiecto. vt in prædictis propoſitionibus, verbum ſubſtantiuum *eſt.*

Q. 2. *An illa tria ſemper ponantur in propoſitione?* R. ſemper ponuntur explicitè vel implicitè. Explicitè ponuntur, quando aliquid ordine conſtructionis poſt verbum in nominatiuo ponitur. vt in allatis exemplis. Implicitè ponuntur, quando nihil ordine conſtructionis poſt verbum in nominatiuo ponitur. vt hîc, *Deus eſt, Ioannes ſtudet, Petrus orat Deum.* Dixi *in nomi-*

nominatiuo, quia si post verbum aliquid ponatur in alio casu, non propterea in tali propositione prædicatum explicitè ponitur. vt ibi, *Petrus orat Deum:* prædicatum enim semper debet in casu conuenire cum subiecto. In talibus propositionibus verbum continet in se copulam & prædicatum; vnde vt illa duo distinctè appareant, resoluendum est verbum in participium & verbum substantiuum hoc modo, *Deus est existens, Ioannes est studens, Petrus est orans Deum.*

ANNOTATIO.

Propositio apud Ciceronem non significat quamlibet enuntiationem, sed tantùm eam quæ in syllogismo primas tenet. Vsus tamen iam obtinuit, vt pro qualibet enũtiatione etiam posita extra syllogismum vsurpetur; fortè quia quælibet enuntiatio apta est primas tenere in aliquo syllogismo. Definiuimus autem hic propositionem ante terminorum simplicium explicationem, licet ordine naturæ deberet illis postponi, quia ad intelligendam termini definitionem, & quæ in hoc tractatu dicentur, aliqua propositionis cognitio est necessaria.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Definitio termini.

Arist. l. 1. Priorum c. 1. TErminus est in quem resoluitur propositio vt prædicatum, & de quo id prædicatur.

Id est, prædicatum vel subiectum propositionis, in quod ipsa propositio resoluitur. Itaque in omni propositione sunt duo termini, scilicet prædicatum & subiectum. vt in hac, *homo est ani-*

Animal, termini sunt *homo*, & *animal*.

Q. 1. *Quare subiectum & prædicatum vocantur termini?* R. quia sunt extrema propositionis, quibus tota propositio concluditur: extrema enim cuiusque rei vocari solent eius termini, vt in linea primum & vltimum punctum vocantur termini lineæ. Hinc copula non est terminus, quia non est extremum propositionis, sed inter extrema ponitur.

Q. 2. *Vtrum ergo voces extra enuntiationem positæ non sint termini?* R. propriè non esse, quia quando sunt extra propositionem, non sunt extrema propositionis, quæ ipsam terminant. Vocari tamen solent passim termini etiam quando extra enuntiationem ponuntur, maximè si sint voces simplices, quia saltem aptæ sunt obtinere in propositione locum extremorum.

Quidam hunc loquendi modum reprehendunt, sed frustra contra communem vsum pugnatur, quē penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi; maximè cùm ille vsus ratione non careat. Sicut enim apud Grammaticos coniunctiones vocantur coniunctiones etiam quando non ponuntur in oratione, & nullas eius partes coniungunt, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt coniungere partes orationis; sic etiam apud Dialecticos voces dici possunt termini, quando extra enuntiationem constitutæ nihil terminant, quia saltem ex vi significationis suæ aptæ sunt propositionem terminare.

ANNOTATIO.

Agitur hic tantùm de propositione & termino vocali, more dialectico Itaque non est quod de propositione & termino mentali tirones laborēt. De scripto res est facilis, cùm nihil aliud sit quàm scriptura propositionem aliquam vel terminum vocalem exprimens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De termino syncategorematico, categorematico & mixto,

DIuiditur primò terminus in syncategorematicum, categorematicum, & mixtum.

TERMINVS syncategorematicus est vox quæ per se nihil significat; alijs tamen iuncta illis certum significandi modum tribuit. vt *omnis, nullus, vtinam, apud, &c.*

Terminus categorematicus est vox, quæ per se aliquid significat, nec vllum includit syncategorema: vt, *homo, animal, album.*

Terminus mixtus est qui categorema & syncategorema includit, vt, *nemo*; continet enim significationem harum duarum vocum, *nullus homo.* Item, *nusquam*, id est, *nullo loco*; *semper*, id est, *omni tempore.*

Inter syncategoremata quædam sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia significant & ostendunt an vox, cui adiunguntur, sumatur vniuersaliter, an particulariter. vt, *omnis, nullus, aliquis,* &c. Illorum signorum aliqua sunt vniuersalia. vt, *omnis, quilibet, nullus.* Alia particularia. vt *aliquis, quidam,* &c. Rursum quædā affirmatiua. vt, *omnis, aliquis,* &c. Alia negatiua. vt, *nullus, non,* &c.

Aduerte

Aduerte syncategoremata propriè non posse vocari terminos; quia per se nō possunt esse subiectum aut prædicatum alicuius propositionis; sed tantùm subiecto vel prædicato iunguntur, cùm non sint significatiua, sed consignificatiua. Itaque deinceps de termino tantùm categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox quæ de aliquo vel aliquibus dici potest. vt, *homo, animal, homines.* &c. Syncategorema vox quæ de aliquo vel aliquibus dici non potest. vt, *doctè, sapienter, omnis,* &c. Tales sunt omnes casus obliqui, aduerbia, præpositiones, coniunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata quæ à nullo categoremate deriuantur. vt, *omnis, nullus, ad, apud,* &c. Illa verò, quæ deriuantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non rarò solent. vt, *hominis, doctè, sapienter,* &c. Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis annotare; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

ARTICVLVS QVARTVS.

De termino simplici & complexo.

Diuiditur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter. 1. voce tantùm. 2. significatione tantùm. 3. voce & significatione simul.

Terminus simplex voce tantum est vnica dictio pluribus æquiualens. vt *nemo*; æquiualet his duabus, *nullus homo*.

TERMINVS SIMPLEX SIGNIFICATIONE

ANNOTATIO.

Agitur hic tantùm de propositione & termino vocali, more dialectico. Itaque non est quod de propositione & termino mentali tirones laborēt. De scripto res est facilis, cùm nihil aliud sit quàm scriptura propositionem aliquam vel terminum vocalem exprimens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De termino syncategorematico, categorematico & mixto,

DIuiditur primò terminus in syncategorematicum, categorematicum, & mixtum.

TERMINVS syncategorematicus est vox quæ per se nihil significat; alijs tamen iuncta illis certum significandi modum tribuit. vt *omnis*, *nullus*, *vtinam*, *apud*, *&c.*

Terminus categorematicus est vox, quæ per se aliquid significat, nec vllum includit syncategorema: vt, *homo*, *animal*, *album*.

Terminus mixtus est qui categorema & syncategorema includit, vt, *nemo*; continet enim significationem harum duarum vocum, *nullus homo*. Item, *nusquam*, id est, *nullo loco*; *semper*, id est, *omni tempore*.

Inter syncategoremata quædam sunt, quæ vulgò dicuntur signa; quia significant & ostendunt an vox, cui adiunguntur, sumatur vniuersaliter, an particulariter. vt, *omnis*, *nullus*, *aliquis*, &c. Illorum signorum aliqua sunt vniuersalia. vt, *omnis*, *quilibet*, *nullus*. Alia particularia. vt *aliquis*, *quidam*, &c. Rursum quædā affirmatiua. vt, *omnis*, *aliquis*, &c. Alia negatiua. vt, *nullus*, *non*, &c.

Aduerte

Aduerte syncategoremata propriè non posse vocari terminos; quia per se nō possunt esse subiectum aut prædicatum alicuius propositionis; sed tantùm subiecto vel prædicato iunguntur, cùm non sint significatiua, sed consignificatiua. Itaque deinceps de termino tantùm categorematico agetur.

ANNOTATIO.

Categorema propriè est vox quæ de aliquo vel aliquibus dici potest. vt, *homo, animal, homines*. &c. Syncategorema vox quæ de aliquo vel aliquibus dici non potest. vt, *doctè, sapienter*, *omnis*, &c. Tales sunt omnes casus obliqui, aduerbia, præpositiones, coniunctiones. Præcipuè tamen ea vocantur syncategoremata quæ à nullo categoremate deriuantur. vt, *omnis, nullus, ad, apud*, &c. Illa verò, quæ deriuantur ab aliquo categoremate, ad categoremata reduci non rarò solent. vt, *hominis, doctè, sapienter*, &c. Quam loquendi rationem in articulo secuti sumus. Hoc visum est paucis annotare; quia de hac re Dialectici admodum variè loquuntur.

ARTICVLVS QVARTVS.

De termino simplici & complexo.

Diuiditur secundò terminus in simplicem & complexum.

Terminus aliquis dicitur simplex tripliciter. 1. voce tantùm. 2. significatione tantùm. 3. voce & significatione simul.

Terminus simplex voce tantum est vnica dictio pluribus æquiualens. vt *nemo*; æquiualet his duabus, *nullus homo*.

TERMINVS SIMPLEX SIGNIFICATIONE

TANTVM est qui cóponitur quidem ex pluribus dictionibus,sed quæ significatione vni æquiualent. vt,*corpus animatum quantitas continua, disciplina capax.* nam Dialectici interdum vtuntur duabus vocibus loco vnius propter penuriam vocum simplicium,quæ proinde apud ipsos tam simplices habentur, quàm si essent vnica dictio.

TERMINVS SIMPLEX VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est vna dictio simplicis significationis.vt *homo.*

Totidem modis terminus aliquis dicitur complexus,siue compositus.

Complexus voce tantùm idem est quod simplex significatione tantùm. vt, *corpus animatum.*

Complexus significatione tantùm idem est quod simplex voce tantùm.vt,*nemo.*

COMPLEXVS VOCE ET SIGNIFICATIONE SIMVL est qui componitur ex pluribus dictionibus habentibus etiam compositam significationem. vt,*homo albus.*

Q. *Quis terminus à Dialecticis absolutè vocatur simplex?* R. qui est simplex significatione, siue sit etiam simplex voce, siue nó: Dialectici enim præcipuè spectant significationem. Itaque terminus simplex absolutè hic dicendus est vox aliqua habens simplicem significationem.vt, *homo, corpus animatum.* De illo tantùm in hoc tractatu agitur; nam complexus,qui est oratio, ad secundum pertinet.

AR-

ARTICVLVS QVINTVS.

De termino concreto & abstracto.

DIuiditur tertiò terminus generatim sumptus in concretum & abstractum.

TERMINVS CONCRETVS est qui formam & subiectum significat. vt, *Album*: nam hæc dictio significat albedinem, quæ est forma, & rem præditam albedine, quæ dicitur subiectum albedinis. Si enim significationem huius vocis, *album*, reddere integrè volueris, dices, *res habens albedinem.*

QV. I. *Quid hic vocatur forma?* R. forma hîc est omne illud quod alteri aliquam denominationem seu appellationem tribuit. vt *albedo* respectu lactis est forma, quia tribuit ipsi denominationem *albi*. *visio* seu actus videndi, qui est in oculo, est forma tum respectu oculi, quia tribuit illi denominationem *videntis*, tum respectu parietis vel alterius obiecti, quia tribuit illi denominationem *visi* vel *rei visæ.*

Q. 2. *Quid verò hic vocatur subiectum?* R. Subiectum hic est omne illud quod ab altero aliquam denominationem seu appellationem suscipit. vt *lac* respectu albedinis, quia ab illa suscipit denominationem *albi* *Oculus* respectu visionis, quia ab illa suscipit denominationem *videntis*. *Paries* item respectu eiusdem visionis, quia ab illa denominatur *visus*, seu *res visa*

Notandum verò subiectum hic descriptum vocari subiectum denominationis, siue etiam sit subiectum inhæsionis, siue non. Quid autem sit subiectum inhæsionis patebit p.3. huius tractatus c.2 a.1. vbi dicetur quid sit esse in subiecto inhæsionis.

Terminus Abstractus est qui significat solam formam, non autem sebiectum. vt ista vox, *albedo*; tantùm enim significat albedinem, quæ est forma, non autem rem affectam albedine, quæ est subiectum.

ANNOTATIO.

De concretis substantiuis non sint tirones solliciti, quia eorum cognitio neque hoc loco tradi commodè potest, neque ad præsens institutum est necessaria. Satis superq; est, si generatim intelligant omnia nomina substantiarum vsitata esse concreta: vt *Ioannes*, *homo*, *equus*, *animal*, *arbor*. &c. Abstracta verò illis respondentia fingenda esse; vt à Ioanne fingitur, *Ioanneitas*, sicut Cicero à Lentulo finxit *Lentuleitas*, ab homine *humanitas*, & ab equo *equinitas*, ab animali *animalitas*, &c.

ARTICVLVS SEXTVS.

De termino intrinsecè & extrinsecè denominante.

SVbdiuiditur terminus concretus in terminum denominantem intrinsecè & denominantem extrinsecè.

TERMINVS CONCRETVS DENOMINANS INTRINSECE est qui tribuitur ei in quo est forma per ipsum significata. vt *album*. nam iste termi-

terminus tribuitur lacti, niui, papyro, cygno, &c. in quibus est forma per ipsum significata, nempe albedo.

Terminus concretus extrinsece denominans est qui tribuitur ei in quo non est forma per ipsum significata. vt, *videri*, vel, *visum esse*. nam iste terminus tribuitur parieti, in quo non est forma per ipsum significata, scilicet visio: hæc enim est in oculo, non in pariete, vel quauis alia re visa. Talia sunt omnia verba & participia pasiua significantia actiones animæ. vt, *audiri, intelligi, amari, desiderari, auditum, intellectum, amatum*, *desideratum*. nam, vt ex vno colligas cætera, dicitur amari pecunia, cùm tamen amor non sit in pecunia, sed in animo illam amantis. Item pleraque verba & participia actiua significantia alias actiones. vt, *illuminans, calefaciens*, &c dicitur v.g. sol illuminans, cùm tamen illuminatio non sit in sole, sed in aere. Verùm ista hoc loco enucleatiùs tradi nec debent nec possunt.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De termino connotatiuo & absoluto.

DIuiditur quartò terminus generaliter acceptus in connotatiuum & absolutum.

Terminus connotatiuus est qui significat formam quasi adiacentem: vt, *album, coloratum*, *dulce*, &c.

Q. 1. *Quid est significare formam quasi adiacentem?*

R. Est significare adiectiuè. Itaque sola adiectiua sunt connotatiua; vt exempla iam adducta, vel quæ significant per modum adiectiuorum. vt, *dominus, seruus, pater, filius*, &c.

Q. 2. *Quotuplex significatum habet terminus connotatiuus?* R. duplex, materiale, & formale. *Significatum materiale* est subiectum formæ nomine connotatiuo expressæ. *Significatum formale* est forma nomine connotatiuo expressa. vt hic terminus, *album*, vt anteà dictum est, significat duo, scilicet subiectum, quod est res habens albedinem, nempe lac vel paries; & formam, quæ est albedo. Res habens albedinem, nimirum lac vel paries, est significatum materiale, albedo verò significatum formale.

Q. 3. *An terminus connotatiuus eodem modo significet suum significatum materiale & formale?* R. Non eodem modo: nam materiale significatum significatur in recto, formale autem in obliquo. Illud verò dicitur significari in recto, quod in explicatione termini significantis ponitur nominatiuo casu. Illud dicitur significari in obliquo, quod in explicatione termini significantis ponitur in casu obliquo. vt, si velis explicare significationem huius termini connotatiui, *album*, dices, *album est res habens albedinem*, vel *affecta albedine*, nimirum lac, vel paries, vel nix, &c. Vbi *res*, quæ est subiectum albedinis, ponitur in nominatiuo; *albedo* autem, quæ est forma, ponitur in obliquo, videlicet in accusatiuo

vel

vel ablatiuo. In idem redibit, si ad explicandam illam differentiam dicas, in explicatione termini connotatiui significatum materiale, vel potius nomen quo illud exprimitur, cum nomine connotatiuo facere concordantiam, & ideo semper in casu cum illo conuenire; formam verò, vel potius nomen quo illa exprimitur, minimè, vt patet ex declaratione superiori.

Q. 4. *Quid igitur est connotare & quid connotatum?* R. colligitur vtrumque ex iam dictis. Connotare enim est præter id quod in recto significatur, simul aliquid in obliquo importare. Connotatum verò est id quod significatur in obliquo supra id quod importatur in recto. v. g. ille terminus, *pater*, dicitur connotare filium, & filius dicitur esse illius connotatum. Si enim quæratur, quid sit pater, dicetur, *est is qui genuit filium.* vbi vides aliquid significari in recto, nempe eum qui genuit, & præter illum significari filium, sed in obliquo.

TERMINVS ABSOLVTVS est qui non significat formam quasi adiacentem, id est, non adiectiuè. vt, *albedo, homo, lapis, animal*, &c.

ARTICVLVS OCTAVVS.

De termino denominatiuo & denominante.

DIuiditur quintò terminus in denominantem & denominatiuum.

Terminus denominatiuus idem est quod cônotatiuus

notatiuus. Huius itaque definitio ex superiori articulo repetatur.

Terminus denominans est abstractum respondens termino denominatiuo seu connotatiuo. vt, *album*, est denominatiuum, *albedo*, denominans.

Denominatiuum est triplex, voce tantum, significatione tantum, voce & significatione simul.

Denominatiuum voce tantum est quod cum aliquo abstracto conuenit initio dictionis, sed ab eo differt formali significatione. vt *somnolentus*, respectu huius abstracti, *somnus*: nam *somnus* significat quietem naturalem, *somnolentus* autem significat vitium.

Denominatiuum significatione tantum est quod cum aliquo abstracto conuenit tantùm significatione, non voce. vt *probus*, respectu huius nominis, *virtus*.

Denominatiuum voce & significatione simul est quod cum aliquo abstracto conuenit significatione & initio dictionis. sed finali terminatione distinguitur. vt, *album*, respectu huius abstracti, *albedo*.

Hoc solum definitur ab Aristotele in Antepraedicamentis, his verbis.

Arist. in Categ. c. 1. DENOMINATIVA sunt quae ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu.

Ab aliquo, scilicet abstracto. *Solo differentia casu*, id est, finali terminatione discrepantia. *Nomi-*

Nominis appellationem habent, id eſt. deriuantur.

Denominatiuo & denominanti reſpondet denominatum. Eſt autem denominatum ſubiectum formæ de quo vox denominatiua accidẽtaliter dicitur. vt, *coruus* eſt denominatum *nigri*, *cygnus*, *albi*, &c.

ARTICVLVS NONVS.

De termino vniuoco & æquiuoco.

DIuiditur ſextò terminus generaliter acceptus in vniuocum & æquiuocum.

Terminus vniuocus eſt qui pluribus tribuitur in eadem ſignificatione. vt ille terminus, *homo*, comparatione Ioannis & Petri: Illis enim in eadem ſignificatione tribuitur.

Q. 1. *Vnde cognoſci poteſt aliquem terminum pluribus tribui in eadem ſignificatione?* R. ſi ei ſemper in mente reſpondeat idem conceptus, id eſt, ſi eius ſignificatum eodem ſemper modo concipiamus. v. g. dum *homo* tribuitur Ioanni & Petro, idẽ conceptus in mente formatur, & eodem modo ſignificatum illius vocis concipitur.

Qv. 2. *Vnde verò cognoſcetur eundem ſemper conceptum termino reſpondere: ſeu eius ſignificatum eodem ſemper modo concipi?* R. ſi eadem explicatio ſemper illi poſsit accommodari. v. g *homo*; dum tribuitur Ioanni, Petro, Paulo, &c. ſemper explicatur per, *animal rationale*, cùm Ioan-

nes sit homo quia est animal rationale, & Petrus etiam sit homo quia est animal rationale, &c. Hoc autem semper accidit, quando nomen imponitur pluribus propter eandem rationem in illis inuentam, & expressam ipso nomine, vt patet per exemplum adductum.

Terminus vniuocus dicitur à Dialecticis vniuocum vniuocans. hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in eadem significatione tribuitur.

Huic respondent vniuoca vniuocata, quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in eadem significatione tribuitur. vt, *Ioannes & Petrus* respectu nominis, *homo*.

Hæc solùm in ante prædicamentis ab Aristotele definiuntur his verbis.

Arist. in Categ. c. 1. VNIVOCA dicuntur, quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata eadem est.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, ita vt definitio seu explicatio nominis semper etiam maneat eadem.

TERMINVS AEQVIVOCVS est qui pluribus tribuitur in diuersa significatione. vt nomen, *canis*, comparatione canis domestici, & constellationis, quæ illo etiam nomine appellatur. *gallus*, respectu galli gallinacei & hominis galli. *homo*, respectu hominis veri & picti.

Q. 3.

Q. 3. *Vnde poteſt cognoſci aliquem terminum tribui pluribus in diuerſa ſignificatione?* R. ex ſignis contrarijs, videlicet, ſi ei reſpondeat in mente varius conceptus, id eſt, ſi eius ſignificata vario modo concipiantur. Quod fit, quando diuerſæ explicationes vni termino debent adhiberi. vt ſi tribuas illud nomen, *canis*, animali domeſtico & conſtellationi, non formabis vtrobique eundẽ conceptum, ſed variè ſignificatũ illius vocis cõcipies, & diuerſas eius explicationes adferes. Nã ſi explices illum terminum, dum tribuitur animali domeſtico, dices, canem eſſe animal latrans; ſi verò eundem explices, dum tribuitur conſtellationi, dices, canem eſſe ſeriem aliquot ſtellarum. Similiter, *homo*, dum tribuitur homini vero, explicatur eſſe animal rationale; dum verò tribuitur homini picto, explicatur eſſe figura & imago hominis, &c. Et ratio eſt, quia illud nomen imponitur illis pluribus propter diuerſas rationes.

Terminus æquiuocus diuiditur in æquiuocum purè & analogum.

TERMINVS AEQVIVOCVS PVRE eſt qui plura æquè primò ſignificat. vt, *canis*, reſpectu canis domeſtici & cæleſtis: *gallus*, reſpectu galli gallinacei, & hominis Galli.

TERMINVS ANALOGVS eſt qui plura non æquè primò ſignificat, ſed vnum primariò, alterum ſecundariò. vt *homo*, reſpectu hominis veri & picti; iſta enim vox, *homo*, primariò & proprio

propriè significat hominem verum. secundariò autem & impropriè hominem pictum.

Terminus æquiuocus à Dialecticis dicitur æquiuocum æquiuocans: hoc enim idem est ac nomen commune, quod pluribus in diuersa significatione tribuitur.

Huic respondent æquiuoca æquiuocata; quæ sunt ipsæ res plures, quibus aliquod nomen in diuersa significatione tribuitur. vt, *canis domesticus & celestis* respectu nominis, *canis; gallus gallinaceus, & gallus homo* respectu nominis, *gallus*. Hæc definiuntur ab Aristotele in Antepraedicamentis hic verbis.

Arist. in Categ. c. I.

AEQVIVOCA sunt quorum nomen solùm commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata diuersa.

Id est, sunt entia plura, quibus tribuitur idem nomen, sed ita vt definitio & explicatio nominis sit diuersa. Quod si illæ res plures æquè primò significentur, dicuntur simpliciter æquiuocata; qualia sunt duo exempla iam proposita; si verò vna significetur primariò, altera secundariò, dicuntur analogata. vt, *homo verus & pictus*, respectu nominis, *homo*.

ANNOTATIO.

Variæ sunt æqniuocorum iam explicatorum subdiuisiones apud Philosophos (sed illæ Dialecticæ tironi, & ad institutũ nostrum nullo modo sunt necessariæ: Ideo illas

præter-

prætermittendas iudicamus. Scimus etiam vniuoca & æquiuoca in Antepraedicamentis ab Aristotele strictius sumi, quàm nos hic ea sumserimus, scilicet pro ijs quibus idem nomen in eadem vel diuersa significatione essentialiter tribuitur; sed cum illa restrictio ad finem nostrum non conducat, ipsius Aristotelis definitiones generaliùs, vt optimè possunt, interpretati sumus.

ARTICVLVS DECIMVS.

De terminis comparatis.

SEptima termini generatim sumti diuisio desumi potest ex comparatione vnius termini cum altero. Quatuor enim modis ad se inuicem termini comparari possunt. 1. vt repugnantes. 2. vt conuertibiles. 3. vt magis & minus communes. 4 vt excedentes & excessi.

TERMINI REPVGNANTES sunt qui de se inuicem vniuersaliter negari possunt, vt, *homo & brutum*; nullus enim homo est brutum, & nullum brutum est homo.

TERMINI CONVERTIBILES sunt qui vniuersaliter de se inuicem affirmari possunt. vt, *homo & risibilis*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est homo.

TERMINI illi habent se vt magis & minus communis, quorum vnus potest de altero vniuersaliter affirmari, sed non contrà. vt, *animal*, est terminus magis communis quàm, *homo*, quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

TER-

TERMINI ILLI HABENT SE VT EXCEDENTES ET EXCESSI, quorum neuter de altero poteſt vniuerſaliter affirmari vel negari, ſed tantùm particulariter: vt *homo & albus*. Dicuntur verò tales termini excedentes & exceſſi, quia ſe mutuò excedunt: vnus enim de aliquo affirmari poteſt, de quo alter non poteſt affirmari: & vice versâ hic poſterior poteſt de aliquo affirmari, de quo prior non poteſt: denique de vno & eodem verè affirmantur. v. g. termini iam propoſiti excedunt ſe mutuò, quia datur homo qui non ſit albus, vt AEthiops; datur album quod non ſit homo, vt cygnus; datur quod ſit vtrumque, vt homo Belga.

ANNOTATIO.

Hæ ſunt potiſſimæ terminorum apud Dialecticos vſitatæ diuerſitates. Sunt & aliæ complures; verùm nobis non neceſſariæ, & ſtudio breuitatis omittendæ.

CAPVT SECVNDVM.

De varietate prædicationum.

IN hoc capite, vt in præcedenti, tria proponentur. Primum prædicationis in genere definitio. Secundum varia ipſius diuiſio & ſubdiuiſio. Tertium ſingulorũ membrorũ explicatio. Finis eſt, vt tirones ſtatim initio rudem ſaltem notitiam habeant variarum prædicationum, ſine qua definitiones vniuerſalium quæ ſecunda huius tractatus parte tradũtur, nequeũt intelligi.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio prædicationis; tum de prædicatione propria & impropria, & hac duplici, causali & concomitatiua.

PRædicatio est affirmatio vnius de altero. vt, *homo est animal.* Dico, *affirmatio*, quia etsi negatio possit aliquo modo dici prædicatio, ordinariè tamen nomine prædicationis solet à Dialecticis intelligi affirmatio.

Quibus partibus constet prædicatio, vide suprà cap. 1. art. 1. vbi traduntur partes propositionis; prædicatio enim idem est quod propositio affirmatiua.

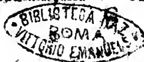
Prædicationum alia est propria, alia impropria.

Prædicatio propria est, cuius omnes partes sumuntur in propria significatione. vt, *homo est animal.*

Prædicatio impropria est cuius aliqua pars sumitur in impropria significatione. vt, *prata rident.* vbi verbum, *rident*, sumitur in impropria & metaphorica significatione.

Huc pertinent omnes tropicæ locutiones, quas tamen dialecticus rhetori relinquit, duas tantùm eius species vsurpans, in quibus copula sumitur impropriè.

Prædicatio itaque impropria apud dialecticos duplex est, alia causalis, alia concomitatiua.

PRAE-

Prædicatio causalis est in qua effectus de sua causa, vel causa de suo effectu in recto prædicatur. vt hæc, *præsentia solis est dies*; nam dies est effectus præsentiæ solis: Item hæc; *dies est præsentia solis*; sicut enim in priori effectus de causa, ita in hac causa de effectu prædicatur.

Qv. I. *Ostende copulam in prædicatione causali sumi impropriè* R. quia verbum substantiuum, *est*, propriè significat identitatem rei per subiectum & prædicatum in recto significatæ. Vt cùm dico, *paries est albus*, significo parietem & rem affectam albedine esse eandem rem: At verò in propositione causali verbum substantiuum non significat illam identitatem, sed processum vnius ab altero. vt cùm dico, *præsentia solis est dies*, non denoto præsentiam solis esse propriè ipsum diem, sed efficere diem.

Prædicatio concomitatiua est in qua vnum de altero affirmatur in recto; ideò tantùm quòd necessariò cum illo existat. vt, *generatio vnius est corruptio alterius*; generatio enim non est idem quod corruptio, sed tantùm eam necessariò comitatur.

Q. 2. *Quare in vtraque definitione additur illa particula, in recto?* R. quia si prædicatio causæ de effectu, vel contrà, item si prædicatio vnius concomitantium de altero fiat in obliquo tantùm, non erit prædicatio impropria. vt si dicam, *præsentia solis efficit diem, generatio comitatur corruptione*; copula enim hic nō sumitur impropriè.

AR-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De prædicatione ordinata & inordinata, & hac varia.

DIuiditur prædicatio propria in duas ſpecies, ordinatam & inordinatam.

Prædicatio ordinata eſt in qua id prædicatur quod aptius eſt prædicari. vt, *homo eſt animal, homo eſt riſibilis.*

Qv. 1. *Quænam aptiora ſunt prædicari quàm ſubijci?* R. duo potiſſimum, ſcilicet ſuperius comparatione ſui inferioris; vt, *animal*, comparatione hominis; & connotatiuũ comparatione ſui abſoluti vt, *riſibile*, comparatione hominis.

Prædicatio inordinata eſt in qua non prædicatur id quod eſt aptius prædicari. vt hæ, *animal eſt homo: riſibile eſt flebile.*

Prædicatio inordinata eſt duplex, contra ordinem, & præter ordinem:

Prædicatio inordinata contra ordinem eſt in qua id prædicatur quod aptius eſt ſubijci. vt, *animal eſt homo, riſibile eſt homo.*

Q. 2. *Quot modis fit prædicatio inordinata contra ordinem?* R. duobus præcipuè modis: vno, ſi inferius prædicetur de ſuo ſuperiori. vt, *animal eſt homo.* altero, ſi abſolutum prædicetur de connotatiuo. vt, *riſibile eſt homo.* Ex quo patet has prædicationes fieri ordinatas ſola trãſpoſitione

terminorum.

PRAEDICATIO inordinata præter ordinem eſt, in qua neutrum aptius eſt ſubijci vel prædicari, quàm alterum. vt, *album eſt dulce, enſis eſt gladius.*

Prædicatio inordinata præter ordinem eſt duplex; prædicatio identica, & prædicatió per accidens.

Prædicatio identica eſt, cuius ſubiectum & prædicatum ſunt eiuſdem prorſus ſignificationis. vt, *homo eſt homo, enſis eſt gladius.*

Prædicatio per accidens eſt, in qua vnus terminus connotatiuus de altero etiam connotatiuo prædicatur, ratione tantùm materialis ſignificati, in quo eorum formalia ſignificata ſimul reperiuntur. vt, *album eſt dulce*; nam album dicitur dulce ratione tantùm lactis, vel alterius ſubiecti, in quo albedo & dulcedo, quæ ſunt formalia ſignificata reperiuntur.

Q. 3. *Quare additur in definitione particula excluſiua, tantùm?* R. quia ſi formalia ſignificata habeant connexionem aliquam per ſe, ſiue ratione ſui, & non tantùm ratione materialis ſignificati, prædicatio vnius connotatiui de altero, non erit prædicatio per accidens. Contingere id poteſt duobus caſibus. Vnus eſt, ſi abſtractum vnius connotatiui poſſit prædicari de abſtracto alterius in recto, vnde hæc non eſt prædicatio per accidens, *album eſt coloratum*, quia licet dicere in abſtracto, *albedo eſt color.* Alter caſus eſt, ſi for-

si forma per vnum connotatiuum significata sit causa formæ per alterum significatæ, aut similem aliquam connexionem cum illa habeat. vnde hæc etiam non est prædicatio per accidens, *iustus est honorandus*, quia iustitia est causa honoris. Tunc ergo demum vnus terminus connotatiuus prædicatur de altero per accidens, quando formæ per illos significatæ tales sunt, vt nec de se inuicem prædicari posSint in abstracto, nec vna sit causa alterius, sed per accidens solùm contingit vt in eodem reperiantur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De prædicatione intrinseca & extrinseca, essentiali & accidentali, in quid & in quale.

PRædicatio ordinata duplex est, vna intrinseca, altera extrinseca.

Prædicatio intrinseca est cuius formale prædicatum est in subiecto. vt, *homo est albus*; nam albedo, quæ est formale prædicatum, id est, formale significatum prædicati, est in subiecto, nempe homine.

PRAEDICATIO extrinseca est cuius formale prædicatum non est in subiecto. vt, *paries videtur*; nam visio, quæ est formale prædicatum, non est in subiecto scilicet pariete. Tales sunt omnes prædicationes constantes prædicato, quod sit concretum extrinsecè denominans,

nans,de quo dictum est c.1.a.6.

Prædicatio intrinseca subdiuiditur in essentialem & accidentalem.

Prædicatio essentialis est cuius totum prædicatum est de essentia subiecti.vt, *homo est animal, homo est animatus.*

Q. 1. *Quid dicitur esse de essentia alterius?* R. illud sine quo alterius natura nec esse nec concipi potest.vt, *anima* est de essentia hominis, quia homo nec esse nec concipi potest sine anima. Itẽ *animal* dicitur homini essentiale, quia non potest aliquid esse aut concipi esse homo quin sit & concipiatur esse animal.

Q. 1. *Quare dicitur in definitione, totum prædicatum debere esse de essentia subiecti?* R. quia si aliqua pars prædicari non pertineat ad essentiam subiecti, non erit prædicatio essentialis, etiamsi alia pars sit de essentia subiecti, vt hæc prædicatio, *Ioannes est homo albus*, non est essentialis, quia *album* non est de essentia Ioannis, licet *homo* sit de essentia illius.

Prædicatio accidentalis est cuius prædicatum vel nulla ex parte, vel non totum est de essentia subiecti. vt, *Ioannes est albus*, vel, *Ioannes est homo albus.*

Prædicatio accidentalis aliter solet vocari denominatiua, quia in ea denominatiuum prædicatur de denominato, vt patet ex allatis exẽplis.

Prædicatio intrinseca rursum est duplex, in quid, & in quale.

PRAE-

Prædicatio in Quid siue quidditatiua est quâ aptè respondetur quærenti quid sit res. vt *homo est animal.*

Prædicatio in quale est quâ aptè respondetur quærenti qualis sit res. vt, *homo est rationalis*; quærenti enim qualis sit homo, aptè respondetur, *homo est rationalis*.Item istæ,*Ioannes est albus, est probus,est doctus*, &c. nam quærenti qualis sit Ioannes, conuenienter respondetur,*quòd sit albus,probus,doctus*,&c.

Prædicatio in quale est duplex, vna in quale essentiale,altera in quale accidentale.

Prædicatio in quale essentiale(quam vocant prædicationem in quale quid)est, quâ aptè respondetur quærenti qualis sit res secundum essentiam. vt, *homo est rationalis,brutum est irrationale*; nam si quæratur qualis sit homo secundùm essentiam suam, aptè respondebitur, quòd sit rationalis; & si quale sit brutum, rectè dicetur esse irrationale; quia *rationale* est de essentia hominis,& *irrationale* de essentia bruti.

Prædicatio in quale accidentale(quam vocant simpliciter prædicationem in quale)est,quâ aptè respondetur quærenti qualis sit res secundum accidentia, vel proprietates. vt, *homo est risibilis, flebilis,albus,doctus*,&c.

Hanc distinctionem essentialis & accidentalis non admittit prædicatio in quid, quia omnis prædicatio in quid est essentialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De prædicatione necessaria, contingenti, impossibili.

DIuiditur rursum prædicatio generatim sumta in necessariam, contingentem, & impossibilem.

Prædicatio necessaria est quæ sic est vera vt non possit esse falsa. vt, *homo est animal, rationalis, risibilis.* Illud ergo dicitur prædicari necessariò de aliquo, quod nunquam potest negari de alio. vt, *animal, rationale, risibile*, de homine.

PRAEDICATIO contingens est quæ potest esse vera & falsa. vt, *Ioannes est probus.* vnde illud dicitur de altero contingenter prædicari, quod aliquando potest negari de illo. vt, *esse probum*, de Ioanne.

Prædicatio impossibilis est, quæ sic est falsa vt non posit esse vera. vt, *homo est brutum, album est nigrum.*

TRACTATVS PRIMI, PARS SECVNDA.

DE VNIVERSALIBVS.

DIuidetur hæc pars in tria capita. In primo agetur de vniuersali & indiuiduo generatim,

tim. In secundo speciatim de ijs vniuersalibus, quæ prædicantur in quid. In tertio de ijs, quæ prædicantur in quale,

CAPVT PRIMVM.

De vniuersali & indiuiduo generatim.

IN hoc capite duo explicantur, definitio vniuersalis,& definitio indiuidui; priùs enim hæ intelligendæ sunt,quàm singulorum vniuersalium definitiones, quas tradit Porphyrius, explicentur,

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio vniuersalis.

VNa ex præcipuis diuisionibus termini est, qua diuiditur in vniuersalem,siue communem ; vt, *homo*,& singularem siue indiuiduum; vt, *Ioannes*. Hæc est diuisio, cuius gratia pleræque aliæ suprà traditæ sunt , vt patebit ex sequentibus,

VNIVERSALE est quod de multis aptum est prædicari. *Arist.l. 1.de interp.c. 5.*

Id est, Vniuersale est terminus simplex,qui, quantum est ex vi significationis quam habet, aptus est verè affirmari de pluribus,vniuocè, ac

diuisim;& (si mentem Porphyrij spectes) intrinsecè; idque ratione rei veræ & vnius naturæ. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri: potest enim dici, *Ioannes est homo, Petrus est homo.*

Terminus simplex dicitur qui habet simplicem significationem. Vide dicta parte I. c. I. a. 4. Hinc excluduntur orationes. vt, *animal rationale*, & vocabula simplicia voce tantùm. vt, *nemo*, de quibus ibidem dictum est.

Q. I. *Quare additur illa pars, quantum est ex vi significationis?* R. quia sol, luna, & similes termini sunt vniuersales, licet iam non possint prædicari de pluribus, cum desint illa plura de quibus prædicentur: satis enim est quòd talem habeant significationem, ratione cuius possent prædicari de pluribus, si essent plures lunæ aut soles, quod non repugnat diuinæ potētiæ. Sic iste terminus, *homo*, esset vniuersalis, etiam si in rerum natura esset vnicus homo.

Qv. 2. *Quare additur, ex vi significationis quam habet, non verò, quam habere potest?* R. additur illa pars ad excludendum indiuiduum; Nam indiuiduum, v. g. *Petrus*, licet spectatâ significatione quam nunc ab hominibus accepit, prædicari tantùm possit de vno; posset tamen accipere significationem, quâ comprehenderet omnes homines, imò omnia animalia, & quidquid est in rerum natura, quia nimirum significatio vocum est arbitraria, & à voluntate hominum pendens.

Q.3. *Quare dicitur, aptus eſt vere prædicari, & non potius, verè prædicatur?* R. quia non eſt neceſſe vt vniuerſale prædicetur actu, ſed ſatis eſt quod aptum ſit prædicari; vt dum ponitur extra enuntiationem, aut in eo tenet locum ſubiecti.

Qv.4. *Quare dicitur, verè affirmari?* R. dicitur *verè*, quia indiuiduum poteſt etiam falsò de multis affirmari. Dicitur quoque, *affirmari*, non verò *negari*, quia certum etiam eſt indiuiduum de multis verè negari poſſe.

Eadem de cauſa additur *de pluribus*, vt nempe excludatur indiuiduum, quod de vno tantùm affirmari poteſt.

Q. 5. *Quare dicuntur hic plura?* R. plura hîc dicuntur quæ in ratione per terminum ſignificatâ multitudinem habent: id eſt, de quibus ſimul ſumtis affirmari poteſt terminus in plurali numero. Hinc excluditur, *Deus*, reſpectu trium diuinarum perſonarum; quia etiamſi vnaquęque illarum ſit Deus, ipſæ tamen ſimul ſumtæ non ſunt tres Dij, ſicut Ioannes, Petrus, Paulus ſunt tres homines, ſed ſunt vnus Deus.

Q.6. *Quid eſt affirmari vniuocè?* R. Eſt affirmari in eadem ſignificatione. hinc excluditur indiuiduum. v. g. *Ioannes*, nam hic terminus poteſt quidem affirmari de pluribus, ijs nimirum omnibus, quibus illud nomen impoſitũ eſt, ſed non in eadem ſignificatione, vt infra planiùs oſtendetur. Excluduntur item per hanc partem

termini

termini communes æquiuoci relati ad sua æquiuocata; vt, *canis*, ad domesticum & cælestem. De æquiuocis & vniuocis dictum est parte 1. c 1. art. 9.

Q. 7. *Quid est affirmari diuisim?* R. est affirmari de singulis, id est, in diuersis propositionibus. Sic, *animal*, affirmatur de homine & bruto, dum dicitur, *homo est animal*, *& brutum est animal.* Per hanc partem reijciuntur penitus à definitione nomina singularia collectiua. vt, *hic populus*, puta Leodiensis; licet enim, *hic populus*, prædicetur de multis hominibus qui vnum populum constituunt, non tamen diuisim, quia nō potest dici, *hic homo est hic populus*, *& iste homo est hic populus*, &c. sed tantùm collectim hoc modo: *hic homo*, *& iste*, *& ille*, *& reliqui simul sumpti sunt hic populus*. Reijciuntur etiam nomina collectiua communia respectu eorum, quorum collectionem significant. vt, *populus*, respectu hominum qui conflant populum, ob eandem rationem. Dixi, *respectu eorum quorum collectionem significant*; quia respectu plurium collectionum, non debent excludi per hanc partem, sed per vltimam, cùm de pluribus collectionibus diuisim affirmentur. vt, *populus*, de hoc & illo populo.

Q. 8. *Quid est affirmari intrinsecè?* R. est affirmari ratione rei in subiecto existentis vt, *album*, prædicatur intrinsecè de pariete; quia illi tribuitur ratione albedinis, quæ est in ipso. Hinc ex-

excluduntur termini extrinsecè denominantes. vt, *videri*, respectu parietis. Vide quæ dicta sunt de concretis intrinsecè & extrinsecè denominãtibus p. 1. c. 1. art. 6. Item de prædicatione intrinseca & extrinseca c. 2. a. 3.

Q. 9. *Quid sibi vult illa particula, ratione rei veræ?* R. ostendit necessarium esse vt vniuersale significet rem veram, siue ens reale.

Dicitur autem *res vera* seu *ens reale*, quod reipsa existit, vel existere saltem potest. vt, *homo*, *equus*, *rosa*, etiam in hyeme, quando non est actu sed tantùm potentiâ. Excluduntur per hanc partem termini significantes entia fictitia, quæ philosophi vocare solent entia rationis, id est, aliqua impossibilia mente concepta & conficta: vt, *chimæra*, *hippocentaurus*, &c.

Q. 10. *Quid indicat vltima illa clausula, & vnius naturæ?* R. declarat necessarium esse vt vniuersale significet rem vnius naturæ; siue, vt philosophi loquuntur, ens vnum per se.

Dicitur autem *res vnius naturæ* (vt vulgari explicatione vtamur, quamuis non omnino sufficienti,) quæ non componitur ex rebus ad diuersa prædicamenta pertinentibus. vt, *angelus*, qui cùm ex nullis rebus componatur, vtpote partibus carens, non potest componi ex rebus diuersorũ prædicamentorũ. Itẽ *homo*, qui componitur quidem ex pluribus rebus, sed eiusdem tantùm prædicamẽti, nempe ex corpore & animâ, quorum vtrumque pertinet ad prædicamẽtum substan-

ſtantiæ,de quo infrà. Enti vnius naturæ opponitur *aggregatum per accidens* : diciturque illud quod componitur ex rebus ad diuerſa prædicamenta pertinentibus, v. g. ex ſubſtantia & accidente. Talia ſunt omnia arte facta, quæ componuntur ex ſubſtantia,& figura,quæ eſt accidens; vt,*ſedes*:componitur enim ex ligno quod eſt ſubſtantia, & figura artificiali, quæ eſt accidens:non enim poteſt eſſe vel concipi ſedes ſine figura. Hęc igitur omnia excluduntur à definitione vniuerſalis.

Q. 11. *Cur ante tres poſtremas particulas in ſenſu additum eſt, ſi mentem Porphyrij ſpectes* ? R. quia ſi tantùm attendatur propria ſignificatio huius vocis, *vniuerſale* , & non ſpectetur mens Porphyrij,illæ particulæ non ſunt neceſſariæ. Omnis enim vox, quæ poteſt affirmari de multis vniuocè & diuiſim, propriè eſt vniuerſalis , ſiue communis,cùm non ſit ſingularis. Vnde nomina communia , quæ denominant extrinſecè , aut ſignificant entia rationis,vel aggregata per accidens,vt arte facta, propriè loquendo , & ſi non ſpectetur mens Porphyrij,ſunt vniuerſalia. vt, *videri,chimæra ſedes*. At verò ſi ſpectetur intentio Porphyrij,addendæ ſunt tres illæ particulę,quia ipſe non agit de quolibet vniuerſali, ſed tantùm de illo , cuius aliquis vſus eſt in categorijs , ad quas hic author tractatum de vniuerſalibus refert ; In categorijs autem nec locum nec vſum vllum

vllum habent termini extrinsecè denominantes, significantes entia fictitia, & aggregata per accidens, vt posteà videbitur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Indiuiduo.

INDIVIDVVM est quod prædicatur de vno solo particulari. *Porph. in I. ag. c. 3.*

Id est, Indiuiduum est terminus simplex, qui ex vi significationis quam habet, non est aptus verè affirmari de multis vniuocè & diuisim, sed tantùm de vno, vt, *Ioannes, Petrus, Bucephalus, hæc arbor, hic color*, &c. Quamuis enim *Ioannes*, dicatur de pluribus, vt Ioanne Baptista, & Ioanne Euangelista, & cæteris eiusdem nominis; non tamen dicitur de illis vniuocè, id est, in eadem significatione.

Q. 1. *Quomodo demonstrari potest illum terminum, Ioannes, non dici in eadem significatione de omnibus, qui hoc nomine appellantur?* R. Ex dictis p. 1. c. 1. a. 9. quia illud nomen non imponitur illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diuersam; vt, Ioanni Baptistæ impositum est nomen Ioannis, quia Deo ita placuit; alijs fortè ad memoriam parentum; alijs alia de causa. Quod si fortè pluribus impositum sit idem nomen ob eandem rationem, v. g. duobus filijs ad memoriam parentis,

tis, illa ratio ipso nomine non exprimitur, vnde audito illo nomine non formatur idem conceptus.

Indiuiduum generatim sumptum apud Dialecticos est quadruplex, determinatum ex nomine, determinatum ex demonstratione, indiuiduum vagum, & indiuiduum ex hypothesi, siue suppositione.

Indiuiduum determinatum ex nomine est nomen proprium alicuius rei. vt, *Ioannes, Petrus, Eridanus* &c.

Indiuiduum determinatum ex demonstratione est quod constat nomine communi, & pronomine demonstratiuo. vt, *hic homo, ille canis, ista planta.*

Indiuiduum vagum est quod constat nomine communi & signo particulari. vt, *aliquis homo.*

Indiuiduum ex hypothesi est, quod absolutè quidem ex vi significationis suæ dici potest de multis, facta tamen certa suppositione de vno tantùm potest affirmari. vt, *Filius Sophronisci*, pro Socrate, supposito quod Sophroniscus vnicum filium habeat, scilicet Socratem, Item, *Filius Deiparæ*, pro Christo Domino, quia præter Christum nullum habuit filium.

Q. 2 *An omnia ista quatuor sint indiuidua propriè dicta?* R. non esse, sed sola duo prima; nam indiuiduum vagum absolutè dicitur de multis vniuocè. vt, *aliquis homo*, de Ioanne & Petro.

Vocatur

Vocatur tamen indiuiduum, quia ordinariè per illum terminum volumus vnicum aliquid designare. Indiuiduum etiam ex hypothesi absolutè loquendo est vniuersale, cùm habeat communem significationem, & tantùm dicitur indiuiduum secundum quid, quia posito certò casu vni soli conuenit.

CAPVT SECVNDVM.

De vniuersalibus quæ prædicantur in quid.

VNiuersale definitum est quintuplex, genus, species, differentia, proprium, & accidens. Ex illis duo prædicantur in quid, scilicet genus & species; Tria in quale, nimirum differentia, proprium, & accidens. De duobus primis agetur in hoc capite, de tribus reliquis sequenti. Tradentur verò hoc capite quatuor. Primum linea prædicamentalis. Secundum definitio speciei. Tertium definitio generis. Quartum definitio generalissimi, specialissimi, & subalternorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De linea prædicamentali.

QVia commodè intelligi non possunt plures definitiones, quas ex Porphyrio deinceps proponemus, nisi rudis aliqua cognitio seriei prædicamentalis, quam ille explicare intendit,

habeatur; propterea hoc loco subiectum tabulã proponendam duximus, ad quam tirones mentem oculosque referant, dum aliquid infrà dicetur, quod illius cognitionem postulet. Neque verò integrum prædicamentum proponimus, sed tantùm aliquod eius fragmētũ, in quo à summo genere rectà descenditur vsque ad certum indiuiduum per terminos intermedios, sub quibus illud indiuiduum collocatur, omissa aliorũ terminorum, sub quibus non cõtinetur, diuisione; & idcirco seriem hanc non prædicamentum, sed lineam prædicamentalem appellamus.

Substantia

Immaterialis		*Materialis*
Spiritus		Corpus
	Corpus	
Inanimatum		*Animatum*
Corpus inanimatum		Corpus animatum
	Corpus animatum	
Insensitiuum		*Sensitiuum*
Planta		Animal
	Animal	
Irrationale		*Rationale*
Brutum		Homo
	Homo	
Hic		*Iste*
Petrus		Ioannes
	Ioannes	

In

In hac linea vides terminos ita esse dispositos, vt ascendendo, id est, incipiendo ab indiuiduo, quod est, *Ioannes*, semper crescat amplitudo significationis illorum, eoque sint vniuersaliores, quo ab indiuiduo sunt remotiores, quia superior semper est magis communis quàm inferior; vt, *homo*, quàm *Ioannes*; *animal*, quàm *homo*, &c. Econtrà descendendo, id est, incipiendo à generalissimo, quod est, *substantia*, semper decrescit amplitudo significationis terminorum, eoq; sunt minus vniuersales, quo magis accedunt ad indiuiduum, & recedunt à generalissimo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De genere.

GENVS est quod de pluribus specie differentibus hoc ipso quid est prædicatur. *Porph. in Isag. c.2.*

Vt, *animal*, respectu hominis & bruti: *corpus animatum*, respectu animalis & plantæ; & sic de cæteris vsque ad substantiam, vt vides suprà in linea prædicamentali.

In hac definitione immediatè post copulam subintelligendus est hic terminus, *vniuersale*, vt sic construatur oratio; *genus est vniuersale, quod*, &c. Idem intelligendum erit in definitionibus aliorum vniuersalium. Itaque genus definiti in

hac definitione est, *vniuersale*; nam ille terminus, qui in definitione immediatè sequitur copulam, à dialecticis vocatur genus definiti, vt postea dicetur. Per hanc ergo partem excluduntur omnes termini non vniuersales.

Per. *specie differentia*, intelliguntur species differentes, id est, quæ sunt dissimilis naturæ seu essentiæ; qualia sunt, *homo & brutum*, *animal & planta*, &c. Per hanc partem excluditur species; vt, *homo*, quia, *homo*, tantùm prædicatur de Ioanne, Petro, Paulo, & cæteris hominibus, qui non sunt species differentes.

Quid sit prædicari hoc ipso quid est, diximus p.1.c.2.a.3. Per hanc autem particulam reijciuntur cætera vniuersalia; scilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Specie.

ADfert Porphyrius duas acceptiones dialecticas, huius vocabuli, *species*. Aliquando enim significat speciem subijcibilem, aliquando prædicabilem. Priorem ita definit.

Porph. in Isag. c.3. SPECIES est id quod subijcitur generi.

Id est, ponitur sub genere in recta linea prædicamentali. vt, *homo*, respectu animalis; *homo* enim ponitur sub animali, sicut, *animal*, sub corpore

pore animato, *corpus animatum*, sub corpore, denique, *corpus*, sub substantia, vt patet in linea prædicamentali suprà posita. Omnes itaque termini in ista linea inter indiuiduum & genus summum interpositi, sunt species subijcibiles respectu eorum terminorum sub quibus ponuntur.

Posteriorem, id est, speciem prædicabilem his verbis definit.

SPECIES est id quod de pluribus differentibus numero hoc ipso quid est prædicatur. *Porph. ibidem.*

Id est, quæ dicitur tantùm de differentibus numero tantùm. vt, *homo*, respectu Ioannis & Petri, reliquorumque hominum; *equus*, respectu huius & illius equi, &c.

Q. 1. *Quæ dicuntur differentia numero?* R. Differentia numero dicuntur quæcunque inter se sic distinguuntur, vt faciant numerum. Sic *Ioannes & Petrus* differunt numero, quia cùm sint duo, faciunt aliquem numerum, binarium scilicet: item, *homo & brutum*, &c.

Q. 2. *Quæ dicuntur differentia numero tantùm?* R. quæ differunt quidem numero sed non specie. vt, *Ioannes & Petrus*. Talia non sunt homo & brutum, quia etiam specie differunt.

Q. 3. *Quare dicitur in sensu, de differentibus numero tantùm?* R. additur particula illa exclusiua (tantùm) ad excludendum genus comparatum ad species. vt, *animal*, respectu hominis &

bruti;quia cùm genus prædicetur de differentibus specie, prædicatur etiam de differentibus numero, sed non de differentibus numero tantùm: ea enim quæ specie differunt, differunt etiam numero, sed non tantùm.

Q. 4. *Quare additur alia particula exclusiua ad verbum, dicitur, dum sic redditur sensus, Species est quæ dicitur tantùm, &c?* R. vt excludatur genus comparatum ad indiuidua eiusdem speciei. vt, *animal*, respectu Ioannis & Petri; verum enim est quod genus, v. g. *animal*, prædicetur in quid de differentibus tantùm numero, scilicet Ioanne & Petro: sed non tantùm prædicatur de illis, cũ etiam prædicetur de differentibus specie, scilicet homine & bruto. Itaque vt excludatur genus, addenda est duplex illa particula exclusiua. Solus ergo ille terminus in linea prædicamentali est species prædicabilis, qui ponitur immediatè & proximè supra indiuiduum. vt in superiori lineâ solus ille terminus, *homo*.

Species subijcibilis & prædicabilis generaliter sumtæ & iam definitæ non repugnant inter se, sed habent se vt excedentia & excessa: vnde fit triplex species. Vna est subijcibilis tantùm, id est, quæ respectu superiorum est species, sed respectu inferiorum est genus. vt, *animal*, quod respectu corporis animati & reliquorum superiorum est species, sed respectu inferiorum, scilicet hominis & bruti, est genus. Secunda est prædicabilis tantùm, id est, quæ respectu inferiorum

riorum est species, sed non respectu superiorum. vt, *rationale*: nam respectu huius & illius rationalis, quæ sunt eius inferiora, est species, non est autem species respectu superiorum, quia nulla habet superiora. Et ratio est, quia vt Dialecticis placet, differentiæ non ponuntur directè sub aliquo genere.

Tertia est subijcibilis & prædicabilis simul, id est, quæ tam respectu superiorum quàm inferiorum est species, vt, *homo*: nam respectu animalis est species subijcibilis, respectu verò Ioannis & Petri est prædicabilis.

ARTICVLVS QVARTVS.

De generalißimo, specialißimo, & subalternis.

GENVS generalissimum est suprà quod nullum aliud omninò genus transcendit. *Porph. in Isag. c.3.*

Id est, quo in linea prædicamentali nullum est generalius & superius. vt, *substantia*: nam in linea prædicamentali supra positâ nihil est generalius siue superius substantiâ.

Genera generalissima numerantur decem, quia sunt decem prædicamenta, videlicet, *substãtia, quantitas, qualitas, ad aliquid, actio, paßio, vbi, quando, situs, habitus.*

Porph. ibidem. SPECIES ſpecialiſſima eſt quæ alias in ſpecies vllas diuidi nequit.

Id eſt, quæ in linea prædicamentali nullas ſpecies habet inferiores, in quas diuidi poſsit. vt, *homo*: nam in linea prædicamentali ſuprà poſita nulla ſpecies eſt inferior homine, cùm ſub illo ponantur ſola indiuidua, *Ioannes*, *Petrus*, &c. Itaque ſpecies ſpecialiſſima idem eſt quod ſpecies prædicabilis & ſubijcibilis ſimul.

Porph. ibidem. Subalterna genera ſpeciesque ſunt, quorum vnumquodque ſpecies genusque eſt, non reſpectu tamen eiuſdem ſed diuerſorum.

Id eſt, genera ſubalterna, ſiue ſpecies ſubalternæ dicuntur, quæ ſimul habent rationem generis & ſpeciei; generis quidem reſpectu inferiorum, ſpeciei verò reſpectu ſuperiorum. Itaque ſubalternum genus, vel ſubalterna ſpecies, idem eſt quod ſpecies ſubijcibilis tantùm. vt, *animal*. Talia ſunt omnia, quæ in linea prædicamentali inter genus ſummum & ſpeciem infimam collocantur.

Ex his perſpectum euadit quibus terminis conſtet ſeries prædicamentalis, ſcilicet indiuiduo, genere generaliſſimo, ſpeciebus ſpecialiſſimis, & ſubalternis.

CA-

CAPVT TERTIVM.

De vniuerſalibus quæ prædicantur in quale.

EXplicantur in hoc capite reliqua tria vniuerſalia, ſcilicet differentia, proprium, & accidens.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Differentia.

DIFFERENTIA eſt id quod de pluribus ſpecie vel numero differentibus hoc ipſo quale quid eſt prædicatur. *Porph. in Iſag. c. 4.*

Vt, *rationale*: prædicatur enim in quale quid de Ioanne, Petro, cæteriſque hominibus. Reijciuntur proprium & accidens, quia non prædicantur in quale quid, id eſt, eſſentialiter, ſed tantùm in quale, id eſt accidentaliter. Vide dicta p. 1. c. 2. art. 3.

Diuiditur differentia in conſtitutiuam & diuiſiuam.

Differentia conſtitutiua dicitur, quæ conſtituit ſpeciem. vt, *rationale* reſpectu hominis, *ſenſitiuum*, reſpectu animalis; & reliquæ differentiæ, quæ ſuprà in linea prædicamẽtali minoribus literis expreſſæ ſunt, ſi conferantur cũ illis

speciebus quibus superponuntur.

DIFFERENTIA diuina dicitur, quæ diuidit genus. vt, *rationale*, & *irrationale*, respectu animalis; *sensitiuum*, & *insensitiuum* respectu corporis animati, & cæteræ in lineâ prædicamentali propositæ, si comparentur cum illis generibus, ad quorum latera infernè collocantur.

Q. 1. *An igitur vna & eadem differentia possit esse constitutiua & diuisiua?* R. omninò, non quidem respectu eiusdem, sed diuersorum. Imò verò omnis differentia diuisiua est constitutiua, & contrà, diuisiua quidem generis, & constitutiua speciei, quæ sub illo genere ponitur, vt patet ex lineà prædicamentali.

Differentia constitutiua subdiuiditur in differentiam genericam & specificam.

Differentia generica est quæ constituit genus, vt, *sensitiuum, animatum, materiale*: constituunt enim, *animal, corpus animatum, corpus*.

Differentia specifica est quæ proximè constituit speciem specialissimam. vt, *rationale*.

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula, proximè?* R vt excludatur differētia generica, quę constituit quidem speciem specialissimam, sed remotè. Est enim regula generalis, quod omnis differentia constitutiua superioris, sit etiam cōstitutiua inferioris; sicut è contrario omnis differentia diuisiua inferioris est etiam diuisiua superioris, sed remotè. v.g. *materiale*, quod constituit corpus, constituit etiam corpus animatum, animal,

animal, hominem; & *rationale*, quod diuidit animal, diuidit etiam corpus animatum, corpus, ſubſtantiam.

Q. 3. *Quare dicitur, quæ conſtituit ſpeciem ſpecialiſsimam, non verò ſimpliciter, quæ conſtituit ſpeciem?* R. quia differentia generica etiam proximè conſtituit ſpeciem, nempe ſubalternam; vt ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula, *ſpecialiſsimam.*

Nota tamen differentiam ſpecificam aliquãdo latè ſumi, vt etiam comprehẽdat genericam, quia ſaltem conſtituit ſpeciem ſubalternam, vt dictum eſt.

ANNOTATIO.

Differentia hic explicata eſt differentia Logica, quæ propriiſſima vocari ſolet. De differentia communi, quæ eſt accidẽs ſeparabile, & propria, quæ eſt accidẽs inſeparabile, nihil dictum eſt, tum quia non ſunt ad inſtitutum neceſſariæ, tum quia de accidente ante tempus agendum fuiſſet.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De proprio.

Licet in explicandis prioribus vniuerſalibus conſultò varias nominum acceptiones à Dialectico alienas omiſerimus, quarum mentionem facit Porphyrius; hic tamen aliquot proprij acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem vſum non poſſũmus præterire. Sũt igitur

ſpeciebus quibus ſuperponuntur.

DIFFERENTIA diuina dicitur, quæ diuidit genus. vt, *rationale*, & *irrationale*, reſpectu animalis; *ſenſitiuum*, & *inſenſitiuum* reſpectu corporis animati, & cæteræ in lineâ prædicamentali propoſitæ, ſi comparentur cum illis generibus, ad quorum latera infernè collocantur.

Q. 1. *An igitur vna & eadem differentia poßit eſſe conſtitutiua & diuiſiua?* R. omninò, non quidem reſpectu eiuſdem, ſed diuerſorum. Imò verò omnis differentia diuiſiua eſt conſtitutiua, & contrà, diuiſiua quidem generis, & conſtitutiua ſpeciei, quæ ſub illo genere ponitur, vt patet ex lineà prædicamentali.

Differentia conſtitutiua ſubdiuiditur in differentiam genericam & ſpecificam.

Differentia generica eſt quæ conſtituit genus, vt, *ſenſitiuum, animatum, materiale:* conſtituunt enim, *animal, corpus animatum, corpus.*

Differentia ſpecifica eſt quæ proximè conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam. vt, *rationale.*

Q. 2. *Quare additur in definitione illa particula, proximè?* R. vt excludatur differētia generica, quę conſtituit quidem ſpeciem ſpecialiſſimam, ſed remotè. Eſt enim regula generalis, quod omnis differentia conſtitutiua ſuperioris, ſit etiam cōſtitutiua inferioris; ſicut è contrario omnis differentia diuiſiua inferioris eſt etiam diuiſiua ſuperioris, ſed remotè. v.g. *materiale*, quod conſtituit corpus, conſtituit etiam corpus animatum, animal,

animal, hominem; & *rationale*, quod diuidit animal, diuidit etiam corpus animatum, corpus, substantiam.

Q. 3. *Quare dicitur, quæ constituit speciem specialissimam, non verò simpliciter, quæ constituit speciem?* R. quia differentia generica etiam proximè constituit speciem, nempe subalternam; vt ergo excluderetur, addenda fuit dicta particula, *specialissimam*.

Nota tamen differentiam specificam aliquãdo latè sumi, vt etiam comprehẽdat genericam, quia saltem constituit speciem subalternam, vt dictum est.

ANNOTATIO.

Differentia hic explicata est differentia Logica, quæ proprijssima vocari solet. De differentia communi, quæ est accidẽs separabile, & propria, quæ est accidẽs inseparabile, nihil dictum est, tum quia non sunt ad institutum necessariæ, tum quia de accidente ante tempus agendum fuisset.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De proprio.

Licet in explicandis prioribus vniuersalibus consultò varias nominum acceptiones à Dialectico alienas omiserimus, quarum mentionem facit Porphyrius; hic tamen aliquot proprij acceptiones, quas idem proponit, propter frequentem vsum non possũmus præterire. Sũt igitur

igitur quatuor acceptiones huius nominis, *proprium.*

Porph. in Isag. c.5. PROPRIVM primo modo est quod soli cuipiam accidit speciei, etsi non omni.

Id est, non omnibus eius indiuiduis. vt, *grammaticus*, respectu hominis; solus enim homo est grammaticus, sed non omnis.

Porph. ibidem. PROPRIVM secundo modo est quod omni accidit speciei, etsi non soli.

Vt, *bipes*, id est, aptus ad habendos duos pedes, respectu hominis.

Porph. ibidem. PROPRIVM tertio modo est quod soli accidit, & omni, atque quandoque.

Vt, *canescere*, respectu hominis: solus enim & omnis homo canescit, non semper, sed tantùm in senectute, si ad illam homo perueniat.

Porph. ibidem. PROPRIVM QVARTO MODO est id in quod omnia conuenerunt, vt soli, & omni, semperque accidat.

Vt, *risibile*, respectu hominis, *hinnibile*, respectu equi.

Q. 1. *Quid in illis definitionibus est accidere?* R. Est conuenire non essentialiter. Et sic à definitione proprij quarto modo reijcitur quælibet differétia respectu speciei quam proximè constituit. vt, *rationale*, respectu hominis. Item à definitione proprij secundo modo excluditur differétia generica

nerica respectu speciei quam remotè constituit. vt, *sensitiuum*, respectu hominis.

Q. 2. *Quæ ex allatis proprij acceptionibus est potissima?* R. quarta: illud enim maximè propriũ vocamus, quod conuertitur cum eo cui dicitur proprium, quale solum est proprium quarto modo.

Q 3. *An definitio proprij quarto modo sit adæquata definitio proprij, prout est quartum vniuersale?* R. non esse; quædam enim eâ non continentur, quæ tamen sub quarto vniuersali cõtineri constat, vt statim patebit. Sic ergo potius definiendum est proprium prout est quartum vniuersale.

Proprium vt est quartum vniuersale est quod de multis specie, vel numero differentibus accidentaliter & necessariò prædicatur. vt, *risibile*; dicitur enim accidentaliter, id est, non essentialiter, sed tamen necessariò, de Ioanne, Petro, cæterisque hominibus. Item, *bipes*, id est, aptum ad habendos duos pedes, respectu eorundem.

Q. 4. *Quænam in hac definitione continentur?* R. contineri non solum propria quarto modo, sed etiam quædam propria secundo modo. vt, *bipes*, respectu hominis; & similia per aptitudinẽ exposita, Huiusmodi enim aptitudines, etsi rebus, cum quibus comparantur, non solis conueniant, tamen conueniunt necessariò.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Accidente.

Porph. in Isag c.6.

ACCIDENS est quod adest atque abest sine subiecti corruptione.

Id est, quod potest conuenire & non conuenire alicui subiecto, sine illius subiecti destructione. vt, *album*, respectu parietis.

Q. 1. *Quare verba illa, adest atq; abest exponuntur per potentiam, non per actum?* R. quia falsum est quod accidens actu adsit & absit, hæc enim repugnantia sunt, sed aptum est vt adsit & absit.

Q. 2. *Quare additur, sine subiecti corruptione?* R. ad excludenda cætera vniuersalia, quæ possunt quidem abesse à subiectis suis, sed cum illorum interitu. vt, si animal absit ab homine, non remanebit homo.

Accidentium aliud separabile, aliud inseparabile.

ACCIDENS separabile est quod reipsá & facilè à subiecto abesse potest sine ipsius corruptione. vt, *album*, respectu parietis; *dormire*, respectu hominis.

ACCIDENS inseparabile est quod reipsa nullo modo, vel ægrè admodum abesse potest à subiecto sine ipsius corruptione. vt, *calidum*, respectu ignis, *nigrum* corui, *album* cygni, &c.

Q. 3.

Q. 3. *Quomodo datur accidens inseparabile, cùm omne accidens, iuxta definitionem, possit abesse sine subiecti corruptione?* R. omne accidens potest abesse, reipsa vel mente; sed datur aliquod accidens quod non potest abesse reipsa, & illud dicitur inseparabile.

Q. 4. *Quid est posse abesse mente siue cogitatione?* R. Est posse negari de subiecto non destructa in mente subiecti essentia. v. g. Etiamsi neges apud te coruum esse nigrum, non tamen in tua mente destrues corui essentiam.

Q. 5. *Quare proprium non potest negari de subiecto salua in mente subiecti essentia, cùm non sit de essentia subiecti?* R. quia proprium profluit ex essentiâ, eamque necessariò consequitur. Vnde illo sublato, consequenter destruitur essentia, iuxta illud, *Qui tollit proprietates, tollit essentiam.*

TRACTATVS PRIMI
PARS TERTIA.

DE CATEGORIIS SEV prædicamentis.

LIBER Categoriarum Aristotelis in tres partes diuidi solet, Antepræ dicaměta, Prædicamenta, Postprædicamenta. Verùm quia de ijs quæ ex Antepræ dicamentis ad institutum nostrum necessaria sunt, partim suprà dictum est, partim infrà ex occasione dicendum erit, aliquantò

quantò aliter hanc partem, in quatuor scilicet capita diuidemus. In primo agetur de prædicamentis in generali. In secundo de singulis prædicamentis in speciali. In tertio de postprædicamentis. In quarto de proprietatibus prædicamentorum, quas in postremum locum reijcimus, quia earum intelligentia à postprædicamētorum explicatione dependet.

CAPVT PRIMVM.

De prædicamentis in generali.

IN hoc capite tria explicabuntur. Primum, quid & quotuplex sit categoria, siue prædicamentum. Secundum, quot modis aliquis terminus ponatur in prædicamento. Tertium, quæ conditiones requirantur, vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit categoria siue prædicamentum, & quotuplex?

CATEGORIA siue prædicamentum est series siue ordo terminorum magis & minus communiū, in quo sub vno summo genere multa genera, species, & indiuidua continentur. Vide suprà lineam prædicamentalem, quæ pars est

ſt prædicamenti ſubſtantiæ, & infra integrum prædicamentum ſubſtantiæ.

Q. 1. *Quare talis ſeries vocatur categoria ſiue prædicamentum?* R. quia termini, qui in tali ſerie collocantur, ſunt materia prædicationis ſiue enuntiationis: nam ſuperiores apti ſunt prædicari ſeu affirmari de inferioribus prædicatione ordinatâ, eſſentiali, quidditatiuâ. Ita ſit vt prædicamentum nihil aliud ſit quàm prædicatorum & ſubiectorum ſeries.

Q. 2. *Quo fine traduntur hæc prædicamenta?* R. vt in promptu ſint termini ad faciendas prædicationes, ſiue enuntiationes, & ex ijs ſyllogiſmos, qui eſt vltimus ſcopus dialecticæ.

Decem ſunt prædicamenta, quæ ijſdem verbis exprimuntur, quibus ſuperius genera generaliſſima expreſſimus, videlicet, *Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Adaliquid, Actio, Paſsio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quot modis aliquid ponatur in prædicamento?

TRibus modis terminus ponitur in prædicamento, directè, indirectè, reductiuè.

DIRECTE ponitur ſummum genus cum ijs de quibus prædicatur in quid, nimirum ſubalternis, ſpeciebus ſpecialiſſimis, & indiuiduis: his

enim solis conueniunt conditiones requisitæ, vt terminus directè in prædicamento ponatur, vt patebit articulo sequenti.

Indirectè ponuntur differentiæ: nam hæ ad latus generum tantummodo constituuntur ad diuisionem faciendam.

Reductiue ponuntur quæ aliquem respectum habent ad ea quæ directè collocantur. v.g. partes substantiæ reductiuè ponuntur in prædicamento substantiæ. vt caput, manus, pes, &c.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quæ conditiones requirantur vt terminus ponatur directè in prædicamento?

QVinque conditiones requiri solent vt aliquis terminus directè ponatur in prædicamento, scilicet, vt sit simplex, vt significet ens reale, vnum, completum, finitum.

Quid sit terminus simplex dictum est p. 1. c. 1. a. 4. Hinc reijciuntur à prædicamentis orationes, & voces complexæ quoad significationem.

Quid sit ens reale, explicatum est circa definitionem vniuersalis.

Reijciuntur per hanc partem termini significantes entia rationis.

Ens vnum dicitur quod est vnius naturæ. Quid autem sit ens vnius naturæ etiam dictum est circa definitionem vniuersalis.

Hinc

Hinc excluduntur omnes termini ſignificantes compoſita per accidens. vt, artefacta, *ſedes, veſtis*, &c.

Ens completum dicitur quod non concurrit tanquam pars ad compoſitionem rei vnius naturæ. vt, *homo, brutum*, &c.

E contrario *ens incompletum* dicitur, quod cõcurrit tanquam pars ad compoſitionem rei vnius naturæ. vt, *anima, corpus, caput, pes*, &c. concurrunt enim ad compoſitionem hominis, qui eſt res vnius naturæ. Itaque per hanc conditionẽ excluduntur à prædicamentis termini, qui ſignificant eſſentiales phyſicas, id eſt, materiam & formam; quales ſunt in homine anima & corpus. Item qui ſignificant partes integrantes. vt, *caput, manus, pes*, &c. Excludi etiam ſolet per hanc partem differentia, quia eſt pars eſſentialis Logica: conſueuit enim aſsignari duplex pars eſſentialis Logica, ſcilicet genus & differentia, quia ſimul iuncta faciunt ſpeciem. vt, *animal & rationale* faciunt hominem.

Q. *Cur ergo genus non reijcitur etiam à prædicamentis?* R. quia licet genus propter dictam rationem videatur eſſe tam incompletum quàm differentia; tamen ſignificat per modum completi, quia eſt quid abſolutum & prædicatur in quid, differentia verò eſt quid connotatiuum & prædicatur in quale quid.

Ens finitum dicitur quod eſt finitæ perfectionis. vt omnes creaturæ. *Ens infinitũ* quod eſt infi-

nitæ perfectionis. vt solus Deus Opt. Max. qui idcirco prædicamento non concluditur.

CAPVT SECVNDVM.

De singulis prædicamentis in particulari.

IN singulis prædicamentis tria tradentur. Primum definitio generis generalissimi, quod in vnoquoque vnum est. Secundum diuisio in potissima membra. Tertium series vel saltem linea prædicamentalis. Visum est autem in prædicamento substantiæ integram seriem proponere, vt in ea forma prædicamentalis obseruetur: In reliquis verò lineam tantùm prædicamentalem oculis subijcere, quia hoc sufficit vt tirones sibi congruentem terminorum varietatem habeant, & in singulis prædicamentis genera & species assignare possint: aliundè verò tanta multitudo diuisionum ac subdiuisionum, quæ in prædicamentis integris proponitur, rudes potiùs confundit quàm iuuat.

ARTICVLVS PRIMVS.

De substantia.

SVbstantia est ens per se existens. vt, *homo lapis* &c.

Illud dicitur per se existere quod ad sui naturalem

talem existentiam non requirit subiectum inhæsionis.

Substantiæ opponitur accidens quod sic definitur.

Accidens est ens in alio existens, id est, quod ad sui naturalem existentiam requirit subiectũ inhæsionis. vt, *albedo, nigredo, lumen*, &c. albedo enim non potest existere nisi vel in niue, vel in lacte, vel in charta, vel in aliquo alio subiecto. Idem est iudicium de cæteris accidentibus. At substantia non requirit vllum subiectum in quo sit, imò accidentia omnia sunt in substantia tanquam in subiecto; & idcirco vocatur substantia, quia scilicet ipsa omnibus cæteris rebus, nempe accidentibus, substat velut eorum basis ac fundamentum.

QVAEST. I. *Quare additur in sensu vtriusque definitionis, ad sui naturalem existentiam?* R. quia supernaturaliter accidens potest existere sine subiecto inhæsionis; vt re ipsa existit in venerabili Sacramento Eucharistiæ, vbi accidentia panis remanent sine pane, vel alio subiecto: sed, vt dixi, hoc fit supernaturaliter, non naturaliter.

Quid verò sit esse in subiecto inhæsionis, definit Aristoteles his verbis.

Id in subiecto esse dico, quod in aliquo quidem est, & non vt pars, vt sit autem seorsum ab eo in quo inest, fieri nequit. *Arist.*

Vt, *albedo* est in corpore tanquam in subiecto, quia cum non sit pars corporis, non potest esse naturaliter sine corpore. Non ita substantia existit in aliquo. v. g. vinum in vase, quia vinum potest esse sine vase.

Diuiditur substantia in primam & secundam.

Prima substantia est substantia singularis. vt, *Ioannes*, *Petrus*, &c.

Substantia secunda est substantia vniuersalis. vt, *homo*, *animal*. &c.

Q. 2. *Cur substantia singularis vocatur prima, & vniuersalis secunda?* R. substantia singularis vocatur prima substantia, quia substat omnibus alijs tanquam primum & imum fundamentum; non solum enim omnia accidentia recipiuntur in illa vt in subiecto inhæsionis, sed etiã omnes substantiæ illi insunt essentialiter, & de ea prædicantur tanquam de primo subiecto essentiali. Itaque subest & substat omnibus alijs tam accidentibus quam substantijs vniuersalibus, tanquam primum omnium subiectum, quamuis diuersâ ratione. Cùm ergo substantia dicatur à substando, meritò substantia singularis dicitur prima substantia. Substantia autem vniuersalis, cùm non substet omnibus alijs substantijs (non enim substat substantijs singularibus) sed tantùm accidentibus, non est primum reliquorum fundamentum & subiectum, sed velut secundarium; & ideo rectè dicitur substantia secunda.

Prædica-

PRAEDICAMENTVM SVBSTANTIAE.

SVBSTANTIA

- Spiritus
  - Michael
  - Gabriel
  - Raphael, &c.
- Corpus
  - Animatum
    - Animal
      - Brutum
        - Auis
          - Philomela
          - Olor
          - Anser
          - Bubo, &c.
          - (Philomela, Olor, Anser, Bubo:) hic, hæc.
        - Animal quadrupes
          - Equus.
          - Leo
          - Porcus, &c.
        - Piscis
          - Salmo
          - Gobio
          - Rhombus, &c.
        - Animal reptile.
          - Lumbricus
          - Vipera
          - Coluber, &c.
      - Homo
        - Stephanus
        - Ioannes
        - Catharina, &c.
    - Planta
      - Arbor
        - Quercus
        - Malus
        - Corylus, &c.
      - Frutex
        - Genista
        - Vepres
        - Arundo, &c.
      - Herba
        - Beta
        - Thymus
        - Hyssopus, &c.
  - Inanimatum
    - Simplex
      - Elemẽtum.
        - Terra
        - Aqua
        - Aer
        - Ignis.
      - Cæleste
        - Cęlum empyreum.
        - Primum mobile.
        - Nona sphæra, &c.
    - Mistum
      - Lapis
        - Silex
        - Iaspis
        - Sardonix, &c.
      - Metallũ
        - Aurum
        - Argentum
        - Ferrum, &c.
      - Horum media.
        - Gluten
        - Gummi
        - Sulphur, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Quantitate.

QVantitas est secundum quam aliquid dicitur quantum vel aliqua dicuntur aliquot, vt, *linea bipedalis, ternarius.*

Dici quantum est denominari concreto quo aptè respondetur quæstioni factæ per quantum. vt aliquid dicitur bipedale à linea bipedali: si enim quæratur quantum illud sit, aptè respondetur esse bipedale.

Dici aliquot est denominari concreto quo aptè respondetur quæstioni factæ per quot. vt, à ternario aliqua dicuntur tria: si enim quæratur quot sint, aptè respondetur esse tria. Itaque priori membro continetur quantitas continua posteriori discreta; de quibus iam dicetur.

Diuiditur quantitas in continuã & discretam.

Quantitas continua est cuius partes aliquo termino communi copulantur. vt, *linea* eius enim partes copulantur termino communi, scilicet puncto.

Q. 1. *Quid & quotuplex est terminus in quantitate continua?* R. Terminus est aliquid indiuisibile in quantitate existens. vt, *punctum* in linea, *momentum* in tempore, &c.

Terminus ille est triplex, inchoans, finiens, communis.

Terminus inchoans est à quo quantitas ducit initium,

initium. vt, *primum momentum horæ.*

Terminus finiens est in quod quantitas desinit, vt, *vltimum momentum horæ.*

Terminus communis est quo partes quantitatis coniunguntur. vt, *medium momentum horæ*, vel *punctum lineæ.* Vocatur communis, quia est duarum partium terminus, finis quidem vnius, & initium alterius.

Quantitas continua diuiditur in permanentem siue magnitudinem, & successiuam siue tempus.

QVANTITAS permanens siue magnitudo est cui non repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *linea*: eius enim omnes partes possunt simul, id est eodem tempore, existere.

Quantitas permanens siue magnitudo est triplex, linea, superficies, & corpus.

Linea est magnitudo longa non lata, cuius partes puncto copulantur.

Superficies est magnitudo longa & lata, non profunda, cuius partes lineâ copulantur.

Corpus est magnitudo longa, lata, & profunda, cuius partes superficie copulantur.

Q. 2. *Quomodo in definitione superficiei ponitur linea tanquam terminus eius, & in definitione corporis superficies, cùm anteà dictum sit terminũ esse quid indiuisibile, linea verò & superficies sint diuisibiles, illa quidem secundum longitudinem, hæc etiam secundum latitudinem?* R. terminum debere esse quid indiuisibile,

uisibile, vel absolutè, vt punctum in lineâ, momentum seu instans in tempore, vel saltem propriâ diuisione illius quantitatis, cuius est terminus. & sic linea, quæ est terminus superficiei, est indiuisibilis secundum latitudinem; & superficies, quæ est terminus corporis, est indiuisibilis secundum profunditatem.

Q. 5. *Quomodo corpus numeratur inter species quantitatis, cùm anteà positum sit in prædicamento substantiæ, & alibi dictum sit illud non poni directè in prædicamento?* R. corpus habere triplicem significationem. 1. significat alteram partem compositi naturalis, scilicet materiam; quomodo dicimus hominem esse compositum ex corpore & animâ. Et in hac significatione non ponitur directè in vllo prædicamento. 2. significat integrũ compositum naturale; quomodo dicimus hominem esse corpus, id est, substantiam corpoream In hoc sensu ponitur in prædicamento substantiæ. 3. significat quantitatem habentem tres dimensiones, quam possumus vocare corpulentiam, vel crassitiem. Et ita accipitur hoc loco.

Quantitas successiua siue tempus est cui repugnat habere omnes partes simul existentes. vt, *hora, dies, annus.*

Quantitas discreta est cuius partes nullo termino communi copulantur vt, *binarius, ternarius*, & cæteri numeri.

Quantitas discreta diuiditur in numerum & orationem.

Nv-

Numerus est quantitas discreta permanens, vt, *ternarius.*

Oratio est quantitas discreta successiua, vt, hæ voces prolatæ, *Ioannes ambulat.*

ANNOTATIO.

Tribus speciebus magnitudinis addidit Aristoteles quartam, nempe locum, sed ex vulgi potiùs quàm sua sententia: Nam in physicis declarat locum non esse aliud quam superficiem. Idem censent communiter. Interpretes de oratione, quæ potius qualitas est quàm quantitas.

Linea prædicamenti quantitatis.

Quantitas

Continua — Discreta,

Continua

Permanens — Successiua

Permanens

Linea — Superficies, corpus,

Linea

Hæc linea — Ista linea, &c.

Hæc linea.

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

De qualitate.

Arist. in cate. c. 9.

QVALITAS est quâ quales quidam dicuntur.

Vt, *albedo:* ab eâ enim homo dicitur *albus*. *Iustitia*, à quâ dicitur *iustus*, &c.

Genus definiti est forma accidentalis. Hinc excluduntur formæ substantiales; vt, anima, & differentiæ substantiarum. vt, rationale.

Dici quale est denominari concreto per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale tantùm. vt, paries dicitur *qualis* ab albedine, quia si quæratur qualis sit paries, rectè respondebitur esse *albus*.

Q. 1. *Quare additur in allata explicatione particula exclusiua, tantùm?* R. vt excludantur cæteræ formæ accidentales, quæ cùm prædicentur in quale, denominant etiam sua subiecta concreto, per quod aptè respondetur quæstioni factæ per quale, sed non tantùm; vt à linea trium cubitorum dicitur lignum tricubitum, per quod concretum non tantùm responderi potest ad quæstionem factam per quale, sed etiam & quidem magis propriè ad quæstionem factam per quantum. Si enim quæratur quantum sit lignum, optimè respondebitur esse tricubitum.

Diui-

Diuiditur qualitas in quatuor species; quæ omnes duplici voce sub disiunctione exprimuntur. Prima dicitur Habitus vel dispositio. Secunda Vis naturalis, vel imbecillitas. Tertia, Patibilis qualitas vel passio. Quarta, Figura vel forma.

Habitus vel dispositio est qualitas acquisita vel infusa. quâ subiectum redditur promtum ad operandum, difficulter vel facilè mobilis. vt, *habitus cytharisandi, scientia, virtus.*

Q. 1. *Quare dicitur sub disiunctione, qualitas acquisita vel infusa?* R. quia habitus aliqui, acquiruntur exercitio, id est, frequenti repetitione actuum similium. vt, omnes habitus naturales, qui propterea vocantur habitus acquisiti. Alij verò non acquiruntur exercitio; sed diuinitùs infunduntur. vt, *fides, spes, charitas,* & omnes habitus supernaturales, qui idcirco vocantur habitus infusi.

Q. 2. *Quare dicitur iterum sub disiunctione, difficulter vel facilè mobilis?* R. vt indicetur discrimē inter habitum & dispositionem: si enim qualitas sit difficulter à subiecto mobilis, vocatur habitus. vt, temperantia longo vsu confirmata. Si autem illa qualitas sit facilè mobilis à subiecto, dicitur dispositio. vt, intemperantia paucis actibus comparata.

Ad hanc speciem qualitatis pertinent omnes scientiæ, artes, virtutes, vitia.

Vis naturalis vel imbecillitas est qualitas à naturâ insita, quâ subiectum redditur potens

tens vel impotens ad aliquid faciendum, aut resistendum, aut suscipiendum suam perfectionem.

Est ergo triplex vis naturalis vel imbecillitas. Prima, quâ subiectum redditur potens vel impotens ad operandum. vt, *vis audiendi in iuuene, imbecillitas in sene.* Secunda, quâ subiectum redditur potens vel impotens ad resistendum corrumpenti. vt, *durities in ferro, mollities in cera.* Tertia, quâ subiectum redditur potens vel impotens ad suscipiendam suam perfectionem. vt, *vis naturalis per quam aliquis dicitur facilè sanabilis, & imbecillitas per quam aliquis dicitur insanabilis,* nempe propter bonam vel malam humorum complexionem.

Ad hanc speciem pertinent omnes facultates animalium, plantarum, lapidum, metallorũ, &c.

Patibilis qualitas vel passio est qualitas vnico sensu exteriori perceptibilis, vel appetitus affectio, difficulter aut facilè mobilis. vt, *albedo, nigredo, ira, odium,* &c.

Q. 3. *Quid hic vocatur appetitus affectio?* R. est commotio appetitus orta ex vehementiori apprehensione. vt, *indignatio, ira, odium, amor, lætitia, tristitia,* &c.

Q. 4. *Quare iterum hic dicitur disiunctiuè, difficulter aut facilè mobilis?* R. ad indicandum discrimen inter patibilem qualitatem & passionem: si enim qualitas illa vnico sensu exteriori perceptibilis, vel affectio appetitus sit difficulter

culter mobilis, vocabitur patibilis qualitas; vt, *color firmus & constans, inueteratum odium*: si autem sit facilè mobilis, dicetur passio. vt, *rubor ortus ex verecundia, leuis indignatio.*

Figura vel forma est qualitas quantitatem terminatam consequens. vt, *triangulus, quadratum*, &c.

Linea prædicamenti qualitatis.

Qualitas

Habitus — Vis naturalis, &c.

Habitus

Acquisitus — Infusus

Acquisitus

Moralis — Intellectualis

Moralis

Virtus — Vitium.

Virtus

Temperantia — Fortitudo, &c.

Temperantia

Hæc, — Ista, &c.

Hæc

ARTI-

ARTICVLVS QVARTVS.

De ad aliquid.

Arist. in categ. c. 8. AD aliquid sunt ea quorum esse idem est ei, quod est ad aliquid aliquo modo se habere.

Id est, quæ nihil aliud denotant, quam relationem ad aliud. vt, *pater*, *filius*, &c. *pater* enim nihil aliud designat quàm respectum eius qui genuit ad eum qui genitus est. Item, *filius*, respectum eius qui genitus ad eum qui genuit.

Definitum sunt, *Ad aliquid*, quæ alijs nominibus dicuntur, *relatiua*, *relata*, *respectiua*. Quibus concretis respondent hæc abstracta, *relatio*, *respectus*, & his æquiualentia.

Pro maiori huius definitiones intelligentiâ aduerte terminum generaliter sumtum diuidi in relatiuum siue respectiuum, & absolutum. Hanc diuisionem initio omisimus, vt commodiùs hoc loco explicaretur.

Terminus relatiuus est qui significat respectum seu relationem ad aliud. vt, *pater*, *filius*, *dominus*, *seruus*. Non enim potest intelligi pater, nisi alicuius, scilicet filij, nec filius intelligi potest nisi alicuius, scilicet patris. Et hæc definiuntur ab Aristotele iam explicatâ definitione.

TERMINVS absolutus est qui non significat respe-

respectum ad aliud. vt, *homo, linea, albedo*, & omnia nomina significantia substantiam, quantitatem, aut qualitatem. Vnde hic non accipitur terminus absolutus prout opponitur connotatiuo, sicut acceptus est 1. par. cap. 1. articulo 7. sed prout opponitur relatiuo.

QVAEST. 1. *Quot & quæ concurrunt ad relationem, & per nomen respectiuum significantur?* R. duo, fundamentum, & terminus.

Fundamentum relationis est id à quo incipit relatio, id est, id quod refertur & comparatur cum alio.

Terminus relationis est id in quod tendit relatio, id est, id cum quo aliud comparatur. vt si dicas, *Anchises est AEneæ pater*, fundamentum est *Anchises*, terminus *AEneas*, Vel sic, *Pater est filij pater*, fundamentum est *is qui est pater*, terminus *is qui est filius.*

QVAEST. 2. *An terminus respectiuus eodem modo significet fundamentum & terminum?* Resp. non eodem modo: significat enim fundamentum in recto, terminum in obliquo, vt patet exemplo superiori; vnde dicitur connotare terminum, vt alibi etiam dictum est.

QVAEST. 3. *Quomodo differunt relatiua, & correlatiua?* Resp. Relatiua dicuntur quæcumque referuntur ad aliud. vt, *pater, dominus*, &c. Correlatiua autem vocantur, quæ referuntur ad se inuicem. vt, *pater & filius, dominus & seruus. præceptor & discipulus*, & cæt.

F Diui-

Diuiduntur Relatiua in Relatiua AEquiparantiæ & Disquiparantiæ.

RELATIVA æquiparantiæ sunt quæ referuntur ad correlatiuum eiusdem nominis. vt, *simile, æquale, cognatus, affinis*, &c. Nam simile est simili simile, æquale est æquali æquale, & cæt.

RELATIVA disquiparantiæ sunt quæ referuntur ad correlatiua diuersi nominis. vt, *dominus, seruus, pater, filius*, &c. Nam dominus est serui dominus, non domini, & pater est filij pater, non patris.

Linea prædicamenti ad aliquid.

Relatiuum,

Disquiparantiæ, AEquiparantiæ.

Disquiparantiæ,

Dignius correlatiuo, Indignius correlatiuo,

Dignius correlatiuo,

Causa, Pater, dux, &c.

Causa,

Materia, Forma, efficiens, finis,

Materia,

Hæc, ista,

ARTI-

ARTICVLVS QVINTVS.

De actione & passione.

ACtio est forma à quâ quippiam dicitur agere. vt, *calefactio* per quam ignis dicitur calefacere lignum.

PASSIO est forma à quâ quippiam dicitur pati. vt, *calefactio* per quam lignum dicitur calefieri ab igne.

Facile est distinguere concreta actionis, & passionis. vt, *calefacere, calefieri; frigefacere, frigefieri; percutere, percuti.* Sed abstracta difficilius dignoscuntur, quia quoad vocem concidunt. Vnde distinctionis gratiâ, ad denotandam actionem addi solet illis hæc vox, *actiua*; ad significandam verò passionem, ista vox, *passiua.* vt, *calefactio actiua, frigefactio actiua, calefactio passiua, frigefactio passiua.* Idcirco etiam vnica linea actionis proponetur, quæ totidem verbis accommodari poterit passioni.

Linea Prædicamenti Actionis.

Actio,

Animæ, Corporis,

Animæ,

Sensum habentis, Sensu carentis.

Sensum habentis,

Externa, Interna,

Externa,

Visio, Auditio. Gustatio.

Visio,

Hæc, Ista,

ARTICVLVS SEXTVS.

De reliquis quatuor prædicamentis.

VBi est præsentia rei in loco, vt, *esse in schola, foro, templo*, &c.

Linea Prædicamenti Vbi.

Vbi,

In aere, — Extra aerem.

In aere,

In vrbe, — Extra vrbem,

In vrbe,

Sub tecto, — Sub dio.

Sub tecto,

Publico, — Priuato.

Publico,

Sacro, — Profano.

Sacro,

In templo, — In sacello.

In templo.

D. Petri, — D. Pauli.

QVAN

QVANDO est existentia rei in tempore, vt, *fuisse heri, esse hodie, cras fore.*

Linea prædicamenti Quando.

Quando,

In tempore circumstanti, In præsenti.

In circumstanti,

In præterito, In futuro.

In præterito,

Olim, Nuper.

Olim,

A sæculo, A lustro.

A sæculo,

Hoc, Illo.

Situs est dispositio partium in toto in ordine ad locum, vt, *stare, sedere, cubare*; nam homo suscipit has denominationes ex eo quod habeat partes corporis certa ratione in loco dispositas.

Linea Prædicamenti Situs.

Situs,

Fortuitus, Naturalis.

Fortuitus,

Sessio, Statio,&c.

Sessio,

Hæc, Ista.

HABITVS est indumenti vel ornamenti ad corpus applicatio. vt, *esse calceatum, coronatum*, & cæt.

Linea prædicamenti Habitus.

Habitus,

Indumenti, Ornamenti,

Indumenti,

Domestici, Militaris,

Domestici,

Tunicatio, Colceatio,

Tunicatio,

Hæc Ista,

CA-

CAPVT TERTIVM.

De Postprædicamentis.

EX ijs quæ Aristoteles in Postprædicamentis tradit, duo hîc tantùm præcipua explicabuntur, opposita & modi prioris & simul.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Oppositis.

REPVGNANTIA sunt quæ de eodem singulari simul verè affirmari non possunt. vt, *album & nigrum.*

Repugnantium alia sunt disparata, alia opposita

DISPARATA sunt quæ non præcisè repugnant. Id est, sunt repugnantia, quorum vnum alicui tertiò æquè, vel magis repugnat eodem repugnandi modo. vt, *homo & equus, album & rubrum*: homo enim æquè leoni repugnat atque equo, album verò magis repugnat nigro quàm rubro. Cur addatur, *eodem repugnandi modo*, statim patebit.

OPPOSITA sunt quæ præcisè repugnãt. Id est, sunt repugnantia, quorum neutrum alicui tertio æquè vel magis repugnat eodem repugnandi modo. vt, *album & nigrum, calidum & frigidum*: album enim nulli tam repugnat quàm nigro, nec vice versâ, & sic de calido & frigido.

Opposita sunt quadruplicia, Relatiuè opposita, Contraria, Priuantia, & Contradictoria.

Q. *Vnde sumitur & colligitur ista diuisio?* R. ex modis generalibus repugnādi qui sunt quatuor, Primus, quo relatiuum repugnat relatiuo, vt, *pater filio*. Secundus, quo positiuum absolutum repugnat positiuo absoluto, vt, *album nigro*. Tertius, quo positiuum repugnat priuatiuo, vt, *visus cæcitati*. Quartus, quo positiuum repugnat negatiuo, vt, *homo non homini*.

Vbi per *positiuum* intelligitur terminus affirmans, id est, nullam negationem significans, vt *homo, album*, &c.

Primus modus constituit relatiuè opposita, secundus contraria, tertius priuantia, quartus contradictoria.

Arist. in categ. c. 11. RELATIVE opposita sunt, quæ id quod sunt oppositorum, aut alio aliquo modo ad illa dicuntur.

Vt, *pater & filius*, *maius & minus*, & omnia correlatiua.

Dici oppositorum est, referri ad opposita in genitiuo casu expressa, sic pater refertur ad filium, cùm dicitur, *Pater est filij pater*.

Dici aliquo alio modo ad illa, est referri ad opposita expressa in alio casu quàm in genitiuo, Sic maius refertur ad minus cùm dicitur, *manus est minore maius*. Contrariorum ex Aristotele colligitur hæc definitio.

CON-

CONTRARIA sunt quæ posita sub eodem genere maximè à se inuicem distant, eidem subiecto susceptiuo vicissim insunt, à quo se mutuo expellunt, nisi alterum insit à natura. vt, *album & nigrum.* *Arist. in categ. c. 11.*

In hac definitione continentur quatuor conditiones siue leges contrariorum.

Prima, vt sint sub eodem genere, siue illud sit proximum, sicut albedo & nigredo ponuntur sub colore; siue remotum, sicut iniustitia & iustitia ponuntur sub diuersis generibus proximis, scilicet virtute & vitio, sed illis mediantibus ponuntur sub eodem genere remoto, nempe habitu, & vlteriùs sub qualitate. Itaque contraria saltem debent esse eiusdem prædicamenti. Per hanc partem excluduntur priuantia & contradictoria.

Secunda conditio contrariorum est, vt sub illo eodem genere maximè distent, id est, præcisè repugnent: quod eodem modo explicandum est quo suprà. Hinc excluduntur disparata.

Tertia, vt eidem subiecto inhæsionis vicissim insint. vt, calor & frigus vicissim insunt eidem aquæ.

Quarta, vt ab illo subiecto se mutuo expellãt. vt, calor expellit frigus ab aqua, & contrà.

Q. 2. *Quare in definitione additur hæc exceptio, nisi alterum insit à natura?* R. quia si alterum insit à

naturâ, non erit necesse vt vicissim insint eidem subiecto, ideoque vnum propriè non debebit expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo nisi aliquando fuerit in illo. v. g. calor & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt, quia calor inest igni à natura, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

Arist. ibidem. Contraria immediata dicuntur quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessariò rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur.

Id est, quæ non habent medium quod sit subiectum capax.

Medium vocatur aliquid de quo vtrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar, quia nullum datur subiectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal, quod nec sit ægrum nec sanum. Item nullus datur numerus qui nec sit par nec impar.

Q. 3. *Quare additur explicationi, quod sit subiectum capax?* R. quia contraria immediata possunt habere medium incapax. vt inter sanum & ægrum medium est lapis, qui nec sanus est nec æger.

Arist. ibidem. Contraria mediata sunt quorum alterum

inesse

le necesse non est.

Id est, quæ habent medium, quod sit subiem capax. vt, album & nigrum, quæ pro me) habent parietem rubrum.

Priuantia sunt habitus & priuatio illi oppo. vt, visus & cæcitas.

Habitus hîc dicitur quæuis forma quæ haberi est.

Priuatio est absentia formæ à subiecto capaci, empore à naturâ determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subiecto capaci?* R. quia entia formæ à subiecto incapaci non dicitur uatio, sed pura negatio. vt, lapis non dicitur uatus visu, siue cœcus, sed tantùm non visi, siue non habens visum.

Q. 5. *Cur additur, tempore à natura determinato?* quia absentia formæ à subiecto ante tempus à urâ determinatum non est priuatio, sed meantùm negatio. vt catulus ante nonum diem ı est cœcus, si verum est ante illum diem naaliter eum non videre.

Contradictoria sunt quæ nullum habent mem. *Arist. ibidem.*

Vt, *homo & non homo*, *album & non al*, denique omnis terminus semel affirus & semel negatus. Nihil enim datur od nec sit homo, nec non homo; sed odcumque assignaueris, erit necessariò homo non homo. Excluduntur contraria immediata

naturâ, non erit necesse vt vicissim insint eidem subiecto, ideoque vnum propriè non debebit expellere alterum, quia nihil propriè expellitur ex aliquo nisi aliquando fuerit in illo. v. g. calor & frigus non insunt vicissim igni, nec ab eo se expellunt, quia calor inest igni à natura, & est ab illo inseparabilis.

Contrariorum alia sunt immediata, alia mediata.

Arist. ibidem. Contraria immediata dicuntur quæ talia sunt, vt ipsorum alterum necessariò rebus ijs insit, in quibus aptum est fieri, aut de quibus prædicatur.

Id est, quæ non habent medium quod sit subiectum capax.

Medium vocatur aliquid de quo vtrumque contrariorum possit negari. Talia contraria sunt ægrum & sanum, par & impar, quia nullum datur subiectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal, quod nec sit ægrum nec sanum. Item nullus datur numerus qui nec sit par nec impar.

Q. 3. *Quare additur explicationi, quod sit subiectum capax?* R. quia contraria immediata possunt habere medium incapax. vt inter sanum & ægrum medium est lapis, qui nec sanus est nec æger.

Arist. ibidem. Contraria mediata sunt quorum alterum

inesse

e necesse non est.

Id est, quæ habent medium, quod sit subie- m capax. vt, album & nigrum, quæ pro me- habent parietem rubrum.

Priuantia sunt habitus & priuatio illi oppo- , vt, visus & cæcitas.

Habitus hîc dicitur quæuis forma quæ haberi est.

Priuatio est absentia formæ à subiecto capaci, empore à naturâ determinato.

Q. 4. *Quare dicitur, in subiecto capaci?* R. quia entia formæ à subiecto incapaci non dicitur atio, sed pura negatio. vt, lapis non dicitur uatus visu, siue cœcus, sed tantùm non visi- , siue non habens visum.

. 5. *Cur additur, tempore à natura determinato?* uia absentia formæ à subiecto ante tempus à urâ determinatum non est priuatio, sed me- ntùm negatio. vt catulus ante nonum diem est cœcus, si verum est ante illum diem na- liter eum non videre.

Contradictoria sunt quæ nullum habent me- m. *Arist. ibidem.*

Vt, *homo & non homo*, *album & non al-* , denique omnis terminus semel affir- us & semel negatus. Nihil enim datur d nec sit homo, nec non homo; sed dcumque assignaueris, erit necessariò homo non homo. Excluduntur contraria im- mediata

mediata, quia licet non habeant medium quod sit subiectum capax, habent tamen aliquod medium, nempe subiectum incapax. At verò cōtradictoria nullum omninò habent medium.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De modis prioris & simul.

MOdi prioris, id est, quibus vnum dicitur altero prius, ab Aristotele, assignati sunt quinque.

PRIMVS quo alterum altero dicitur prius tempore. Sic, *Plato fuit prior Aristotele.*

SECVNDVS, quo id dicitur prius quod non conuertitur essendi consequentiâ, id est, quod ab alterò rectè infertur, sed non vicissim alterum infert. Sic, *vnum est prius duobus*; quia licet bene sequatur; duo sunt, ergo vnū est; non tamen vicissim sequitur; vnum est, ergo duo sunt. Hoc modo multæ causæ sunt priores suis effectibus; vt, *Deus creatura, ferrum gladio, omnis pars suo toto.* Hinc factum est, vt hic modus vocatus sit modus prioritatis naturæ, & quod hoc modo prius est dicatur altero prius natura; omnis enim causa est natura prior suo effectu, quia effectus ab illa dependet.

TERTIO MODO ID DICITVR PRIVS, quod ordine alterum pręcedit. Sic *exordium prius est narratione.*

QVARTO MODO ID DICITVR PRIVS quod dignius

lignius est & præstantius, siue ex naturâ suâ, siue ıostra æstimatione tantùm. vt, *aurum argento, a-ima corpore, amici alienis*; quod enim pluris faci-ıus, hoc apud nos prius & antiquius dicitur.

Q·INTO MODO ID DICITVR PRIVS, à uo licet reciprocetur essendi consequentia, est ımen alteri causa vt sit sic prior est effectu causa eciproca, id est quæ ab effectu rectè infertur, & iciſsim effectum rectè infert. vt, *ortus solis die, itionale risibili*. Itaque nō quæuis causa hoc mo-o est prior suo effectu, cùm multæ ad secundū ıodum pertineant, sed tantùm causa reciproca, t expressè declarat Aristoteles. Omnes tamen .usæ ad effectus suos comparatæ sunt illis prio-:s natura & reducuntur ad hunc vel secundum odum. Isti modi prioris continentur his versi-ılis, qui tamen iuxta dicta exponendi sunt.

Tempore, natura prius ordine, dic & honore;
Et causa effectu dicitur esse prior.

Modi simul, id est, quibus vnum dicitur simul e cum altero, ab Aristotele tres aſsignantur.

PRIMO modo simul dicuntur quorum ge-ratio est in eodem tempore. Ita simul sunt nnia quæ simul naſcuntur.

SECVNDO modo illa simul dicuntur quæ m conuertantur essendi consequentia, neu-ım tamen vt sit alterum causa est. vt, *Domi- & seruus, pater & filius*, denique omnia cor-atiua.

Q. *Quomodo hoc verum est, cùm pater sit causa filij?*

filij? R. hominem qui est pater esse causam illius hominis qui filius est, sed paternitatem non esse causam filiationis. Eodem modo is qui est pater præcedit eum qui est filius, non tantùm natura, sed etiam tempore; at paternitas non præcedit filiationem, neque natura, neque tempore: quod est dicere, non prius est aliquem esse patrem, quàm alterum esse filium.

Tertio modo simul esse dicuntur diuersæ species eiusdem generis, vt, *homo & brutum*. Dicuntur verò tales species esse simul quoad generis diuisionem & participationem, quia æqualiter illud diuidunt ac participant. vt, brutum æquè perfectè est animal, & æquè illud diuidit atque homo.

Possunt alij modi simul & prioris assignari, sed hos tantùm proposuit Aristoteles. Tres isti modi simul his vulgatis versiculis continentur.

Tempore dico simul quorum generatio nunc est,
Quæ conuertuntur dicimus esse simul.
Suntq́ simul species genus vnum distribuentes.

CAPVT QVARTVM.

De proprietatibus Prædicamentorum.

ARistoteles in quinque primis prædicamẽtis ponit aliquot proprietates, vt faciliùs singula prædicamenta ab alijs distinguantur. Quarum

Quarum proprietatum explicationem etsi communiter Dialectici singulorum prædicamentorum explicationi coniungant; visum est tamen satius eas subiungere, non modò prædicamentis, sed etiam postprædicamentis; quia multæ illorum sine postprædicamentorum adminiculo à tironibus percipi non possunt. Non est autem nobis propositum omnes illas proprietates hic explicare, sed tantùm eas quæ celebriores sunt, & ad captum tironum accommodatiores, alijs spinosioribus prætermissis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Proprietates Substantiæ.

1. COMMVNE est omni substantiæ in subiecto non esse. *Arist. in categ. c.6.*

Id est, Omnis substantia naturaliter existit sine subiecto inhæsionis. Videatur definitio substantiæ.

2. COMPETIT præterea substantijs, & nihil ipsis contrarium esse. *Arist. ibidem.*

Id est, Vna substantia non est alteri contraria per se.

Contraria per se dicuntur ea quæ ratione sui & non ratione alterius sunt contraria. Talia sunt, *calor, & frigus*, & quæcumque continentur definitione contrariorum tradita in postprædicamentis.

Contra-

Contraria per accidens dicuntur ea quæ non ratione sui, sed ratione alterius sunt contraria. vt, *aqua & ignis*: sunt enim inter se contraria ratione caloris & frigoris, quæ sunt contraria per se.

Q. 1. *Quare substantiæ non sunt inter se contrariæ per se?* R. duabus de causis. 1. quia non sunt oppositæ. vt brutum non opponitur homini, quia nō magis illi repugnat quam lapidi. 2. quia non insunt vicissim eisdem subiecto, cùm substantiæ nullum habeant subiectum.

Qv. 2. *Quare in explicatione proprietatis additur illa particula, per se?* R. quia substantiæ possunt esse contrariæ per accidens, vt dictum est.

ibidem. Arist. 3. SVBSTANTIA non videtur suscipere gradus, vt sit magis minusve talis.

Id est, Nomina substantiarum non prædicantur cum aduerbijs, magis & minus vt, *non potest dici, quod Ioannes sit magis homo vel minus quàm Petrus*, &c. licet dici possit maior vel minor.

Excipiunt aliqui ab hac proprietate nomen generalissimum substantiæ, quia secundum Aristotelem prima substantia dicitur magis substantia quam secunda, quia videlicet pluribus substat; vt dictum est suo loco.

Arist. ibidem. 4. MAXIME substantiæ hoc proprium esse

esse videtur, idem vnumque numero permanens contrariorum esse susceptiuum.

Id est, vna & eadem substantia vicissim suscipere potest contraria tanquam subiectum vltimum. vt, *eadem aqua vicißim recipit calorem & frigus.*

Additur, *tanquam subiectum vltimum*, id est, quod non est in vlteriori subiecto, quia etiam quantitas recipere potest vicissim contraria; vt superficies albedinem & nigredinem, sed non tanquam subiectum vltimum, cùm ipsa etiam in alio subiecto, scilicet substantiâ, recipiatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Proprietates Quantitatis.

1. QVANTITATI nihil est contrarium. *Arist. in categ. c. 8.*

Id est, vna quantitas non est alteri contraria per se. vt, *vna linea non est contraria alteri, lineæ.*

Additur, *per se*, quia per accidens vna potest esse alteri contraria. vt, *superficies alba nigra.*

2. QVANTO magis ac minùs esse non competit.

Id est, concreta quantitatum non prædicantur cum aduerbijs magis & minùs. vt, *vnum bicu-*

bitum non dicitur alio magis vel minùs bicubitum.

Q. *Quomodo vera est hæc proprietas, cùm vna linea dicatur magis longa quàm altera?* Resp. Hæc difficultas variè à varijs soluitur. Facillima est eorum solutio, qui dicunt hanc proprietatem nõ conuenire quantitati interminatæ, id est, generali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *longum*, *latum*, &c. sed tantùm quantitati determinatæ, id est, speciali nomine expressæ; qualia nomina sunt, *bicubitum*, *tricubitum*, &c. Quæ expositio fundamentum habet in Aristotele, & tironum captui valde est accommodata.

Arist. ibidem. 3. PROPRIVM quantitatis est maximè æqualitas & inæqualitas.

Ratio est, quia solæ quantitates dicuntur per se, id est, ratione sui æquales vel inæquales: alia verò dicuntur æqualia vel inæqualia ratione ipsarum quantitatum. v. g. *quantitas pedalis per se est æqualis alteri quantitati etiam pedali: lignum verò pedale est æquale alteri ligno pedali ratione quantitatis quàm habet.*

ARTICVLVS TERTIVS.

Proprietates Qualitatis.

Arist. in categ. c. 9. I. CONtrarietas in qualitate esse videtur.

Id est

Id est, Qualitas vna est alteri contraria per se. vt, *albedo nigredini, virtus vitio.*

Conuenit hæc proprietas soli qualitati: omnia enim alia, quæ aliquo modo dicuntur contraria, sunt contraria ratione qualitatum.

2. QVALIA ipsa gradus suscipiunt, ac magis talia minúsve dicuntur. *Arist. ibidem.*

Id est, concreta qualitatis prædicari possunt cum aduerbijs magis & minùs. vt, vnum album dicitur magis album quàm alterum.

3. SIMILIA dissimiliaque per qualitates solas dicuntur. *Arist. ibidem.*

Id est, Quæcumque dicuntur similia aut dissimilia, dicuntur talia ratione qualitatum suarum. vt, *duo parietes albi sunt similes ratione suarum albedinum; paries autem albus & niger sunt dissimiles ratione diuersarum qualitatum.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Proprietates ad aliquid.

1. VNIVERSA quæ sunt ad aliquid, ad ea dicuntur quæ conuertuntur. *Arist. in categ. c. 8.*

Id est, Omnia relatiua referuntur ad sua correlati-

relatiua. vt, *pater est filij pater, dominus est serui dominus*, &c.

Arist. ibidem. 2. Ea quæ sunt ad aliquid simul naturâ esse videntur.

V.g. *dominus & seruus* sunt simul naturâ, *duplum & dimidium, pater & filius*, &c. Quæ dicantur simul naturâ, & quomodo hæc proprietas explicanda sit, patet ex c. 3. huius partis a. 2. in explicatione modorum simul.

ARTICVLVS QVINTVS.

Proprietates actionis & passionis.

Arist. in categ. c. 10. 1. Svscipit ipsum agere patiue contrarietatem.

Id est, Actio potest esse contraria actioni, & passio Passioni. v.g. contrariantur inter se *calefacere & frigefacere, calefieri & frigefieri.*

Nota secundum communem explicationem, non nisi per accidens contrarietatem conuenire actioni & passioni, scilicet ratione qualitatum, quæ per illas producuntur, & in subiecto recipiuntur. vt, *calefactio & frigefactio* ratione caloris & frigoris: absolutè tamen hæc proprietas illis tribuitur, quia illa contrarietas ipsarum nomine exprimitur, quandoquidem ab illis qualitatibus contrarijs nomen sortiantur, vt patet ex

tet ex nominibus calefactionis & frigefactionis. Quæ ratio dialectico sufficiat, quamuis non desint aliæ grauiores ab ipsâ rei naturâ petitæ.

2. Gradus quoque suscipiunt vt magis atque minùs dicantur. *Arist. ibidem.*

Id est. Concreta actionis & passionis quædam possunt prædicari cum aduerbijs magis & minùs. vt, *vnum agens dicitur magis agere, calefacere, frigefacere, &c. quàm aliud.*

Cæteris prædicamentis nullas assignauit proprietates Aristoteles, non quia nullæ assignari possint, sed quia faciliores sunt, & minoris momenti.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE ENVNTIATIONE.

Hactenvs de simplicibus terminis actum est; nunc de enuntiatione, quæ ex illis componitur, agendum. Diuidetur hic tractatus etiam in tres partes. In prima agetur de structura ipsius enuntiationis, varietate, proprietatibus. Secunda tradet definiendi, diuidendique rationem. Tertia suppositionem explicabit.

TRACTATVS SECVNDI.
Pars prima.

De Enuntiationis structura, varietate, proprietatibus.

COmplectetur hæc pars tria capita. In 1. agetur de partibus enuntiationis. In 2. de ipsâ enuntiatione, eiusque varietate. In 3. de quibusdam enuntiationis proprietatibus.

CAPVT PRIMVM.

De partibus Enuntiationis.

OMnis enuntiatio constat nomine & verbo. De his ergo duobus hoc capite agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Nomine.

NOminis ab Aristotele hæc proponitur definitio.

Arist. 1. de interp. c. 2.

Nomen est vox significatiua ex instituto, sine tempore, cuius nulla pars significat separata. vt, *homo, candor, &c.*

Significare sine tempore est præter principale significa-

ſignificatum nullam primariam temporis differentiam denotare. E contra ſignificare cum tempore eſt præter principale ſignificatum aliquam primariam temporis differentiam denotare. Primariæ autem temporis differentiæ ſunt tres, præteritum, præſens, futurum.

Per hanc ergo partem excluditur verbum; nam amo v. g. præter principale ſignificatum quod eſt amor, denotat tempus præſens.

Iſta nomina, hora, dies, menſis, &c. Significant quidem principaliter tempus, ſed præter principale ſignificatum non denotāt vllum tempus, ideoque ſignificant ſine tempore. Hæc verò prãdium, cœna, &c. præter principale ſignificatum, quod eſt refectio corporis, denotant quidem aliquod tempus, nempe meridiem, aut veſperam, non tamen denotant primariam temporis differentiam, ſcilicet præſens, præteritum, aut futurum & ſic etiam ſignificant ſine tumpore.

Per illam partem (cuius nulla pars ſignificat ſeparata) excluditur oratio. vt, homo albus, quia eius aliqua pars ſeorſim & per ſe aliquid ſignificat. Non tamen excluditur nomen compoſitum; vt reſpublica, iuſiurandum, &c. quia licet eius partes aliquid per ſe ſingulæ ſignificent ſi ſumantur vt integræ dictiones, nihil tamen ſeparatim ſignificant ſi ſumantur vt partes vnius dictionis compoſitæ, ſed ſunt inſtar ſyllabæ, quæ propriam ſignificationem non habet.

Addendæ ſunt huic definitioni ex Ariſtotelis mente duæ particulæ, nempe, *finita*, &, *recta*, vt ſic reddatur integra definitio.

Nomen eſt vox ex instituto ſignificatiua, finita & recta, &c.

Vox finita dicitur cui nulla præfigitur negatio. vt, *homo.*

Vox infinita eſt cui præfigitur negatio. id eſt, particula negatiua, *non*. vt, *non homo.* Tales voces à definitione nominis reijciuntur.

Vox recta dicitur quæ eſt nominatiui caſus, vel indicatiui modi & præſentis temporis. Excluduntur per hanc partem caſus obliqui. vt, *hominis, homini*, &c.

Ratio cur Ariſtoteles illos excluſerit eſt quia cum verbo non poſſunt abſoluere enuntiationem.

ARTICVLVS SECVNDVS,

De Verbo.

Arist. 1. interp. c. 3. VERBVM eſt quod inſuper tempus ſignificat, & cuius nulla pars ſeorſim ſignificat, atque ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, eſt ſignum. vt, *amo*, *habeo*, &c.

Inſuper ſignificare tempus eſt ſignificare cum tẽpore; quod ſuperiori articulo explicatum eſt. Per hanc partem excluditur nomen.

Verbum,

Verbum esse semper notam eorum quæ de alio dicuntur, est verbum esse semper prædicatum, quando in enuntiatione significatiuè ponitur. Dico, *quando significatiuè*, id est, pro significato, *ponitur*, quia quando nō ponitur pro significato, sed pro ipsâmet voce, potest esse subiectum. vt si dicam, *amo est verbum*.

Distinguunt autem hîc Dialectici duplex prædicatum, vnum formale, quod est ipsa copula; alterum materiale, id scilicet, quod mediante copula dicitur de subiecto. vt hîc, *homo est animal*, prædicatum materiale est, *animal*, formale verbum, *est*. Cùm ergo dicitur verbum semper esse prædicatum, intelligitur vel formale tantùm; vt ibi, *homo est animal*; vel formale & materiale simul; vt hîc, *Ioannes ambulat*.

Addendæ sunt etiam huic definitioni ex Aristotelis mente, duæ illæ particulæ, *vox finita*, &, *recta*. Vnde excluduntur verba infinita; vt, *non valet, non currit*. Item casus obliqui verborum, id est, alterius modi quàm indicatiui, vel alterius temporis quàm præsentis. Ratio cur Aristoteles eos excluserit est, partim quia cum nomine non faciunt enuntiationem, vt verba infinitiui modi; partim quia veritas enuntiationis, quam componunt, pendet à veritate enuntiationis de præsenti; vt hæc enuntiatio vera est, *Aristoteles audiuit Platonem*, quia hæc aliquando fuit vera, *Aristoteles audit Platonem*.

CAPVT SECVNDVM.

De ipsa Enuntiatione eiusq; varietate.

IN hoc capite quatuor declarabuntur. 1. quid oratio. 2. quæ illius species. 3. quid enuntiatio. 4. quas habeat species.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Oratione, duabus eius speciebus, imperfecta & perfecta, & hac multiplici.

Arist. 1. de interp. c. 4.

ORATIO est vox significatiua, cuius partium aliqua separata significat vt dictio, sed non vt affirmatio vel negatio. vt, *homo albus, homo est animal.*

Significare vt dictio est significare sine vero aut falso. vt, *homo.*

Significare vt affirmatio vel negatio est significare cum vero aut falso. vt, *homo est animal.*

Aduerte quod dicatur, *cuius aliqua pars significat vt dictio,* non vero, *omnis* quia alioquin excluderetur enuntiatio composita. v.g. *homo est rationalis & brutum est irrationale*, cuius aliqua pars significat vt affirmatio, scilicet, *homo est rationalis*, & sic non omnis eius pars significat vt

vt dictio. Verum est interim quod aliqua etiam illius pars significet vt dictio, nempe, *homo, rationale*, &c. Tantùm ergo ostenditur ad orationem requiri & sufficere vt aliqua eius pars significet saltem vt dictio, & licet nulla significaret vt affirmatio vel negatio, nihilominus adhuc fore orationem.

Orationum alià imperfecta, alia perfecta.

ORATIO imperfecta est quæ non gignit perfectum sensum in animo audientis. vt, *homo albus*.

ORATIO perfecta quæ gignit perfectum sensum in animo audientis. vt, *homo est animal*.

Perfecta diuiditur in enuntiatiuam & non enuntiatiuam.

ORATIO PERFECTA NON ENVNTIATIVA est in qua nec est verum, nec falsum. vt, *sis felix*.

Diuiditur in quinque species: Interrogatiuã; vt, *Est aliquid quò tendis?* Vocatiuam; vt, *Huc ades ô Melibœe*. Imperatiuam; vt, *Maturate fugam*. Deprecatiuam; vt, *Aspice nos*. Optatiuam; vt *Vtinam philosophus euadam*.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Enuntiatione, eiusque diuisione, ac subdiuisione.

ENVNTIATIO est oratio quæ vera est, vel falsa. vt, *homo est rationalis*, *homo* *Arist. ibidem.*

mo non est irrationalis

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ. vt prior.

Falsa quæ est difformis rei significatæ. vt posterior.

Aduerte propositionem de quâ dictum est tract. I. p. I. c. I. a. I. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enũtiationi debent accommodari.

Aduerte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. I. p. I. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; Vnde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem trãsferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. I. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno s[illegible] cto affirmat vel negat; siue, quæ constat [illegible] dicato & vno subiecto tanqua[illegible] tibus. vt, *homo est anim*[illegible]

ENVNTIA[illegible] stat pluribus[illegible]

quam præcipuis partibus. vt, *Si dies est lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio ſimplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO eſt alicuius de aliquo enuntiatio. *Ariſt. ibidem*

Id eſt, in qua prædicatum affirmatur de ſubiecto. vt, *Ariſtoteles eſt philoſophus.*

Negatio eſt enuntiatio quâ aliquid ab aliquo dimouetur. *Ariſt. ibidem*

Id eſt, in qua prædicatum remouetur à ſubiecto. vt, *vitium non eſt amandum.*

Subdiuiditur ſecundò enuntiatio ſimplex in vniuerſalem, particularem, indefinitam, & ſingularem.

Enuntiatio vniuerſalis eſt cùm aliquid ... omni aut nulli ineſſe ſi...

Id eſt, cuius ſubi... uerſale ... *is he* ... *li*

... negatio e... ...cè.

...io & negatio *Ariſt. i.* ... ...dicato non æ... ...*io eſt doctus, nu*... *lu*...

nio non est irrationalis

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ. vt prior.

Falsa quæ est difformis rei significatæ. vt posterior.

Aduerte propositionem de quâ dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enũtiationi debent accommodari.

Aduerte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; Vnde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem trãsferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat vel negat; siue, quæ constat vno prędicato & vno subiecto tanquam præcipuis partibus. vt, *homo est animal.*

ENVNTIATIO COMPOSITA est quæ cõstat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam

quam præcipuis partibus. vt, *Si dies est lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto. vt, *Aristoteles est philosophus.*

Negatio est enuntiatio quâ aliquid ab aliquo dimouetur. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum remouetur à subiecto. vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem.

Enuntiatio vniuersalis est cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat. *Arist. 1. Prior. c. 1.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum vniuersale. vt, *Omnis homo est disciplinæ capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Enuntiatio particularis est cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat. *Arist. ibidem.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum particulare.

mo non est irrationalis

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ. vt prior.

Falsa quæ est difformis rei significatæ. vt posterior.

Aduerte propositionem de quâ dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enũtiationi debent accommodari.

Aduerte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; Vnde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem trãsferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat vel negat; siue, quæ constat vno prędicato & vno subiecto tanquam præcipuis partibus. vt, *homo est animal.*

ENVNTIATIO COMPOSITA est quæ cõstat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam

quam præcipuis partibus. vt, *Si dies est lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto. vt, *Aristoteles est philosophus.*

Negatio est enuntiatio quâ aliq uid ab aliquo dimouetur. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum remouetur à subiecto. vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem.

Enuntiatio vniuersalis est cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat. *Arist. 1. Prior. c. 1.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum vniuersale. vt, *Omnis homo est disciplinæ capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Enuntiatio particularis est cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat. *Arist. ibidem.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum particulare.

mo non est irrationalis

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ. vt prior.

Falsa quæ est difformis rei significatæ. vt posterior.

Aduerte propositionem de quâ dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enũtiationi debent accommodari.

Aduerte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; Vnde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem trãsferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat vel negat; siue, quæ constat vno prędicato & vno subiecto tanquam præcipuis partibus. vt, *homo est animal.*

ENVNTIATIO COMPOSITA est quæ cõstat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam

quam præcipuis partibus. vt, *Si dies est lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto. vt, *Aristoteles est philosophus.*

Negatio est enuntiatio quâ aliquid ab aliquo dimouetur. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum remouetur à subiecto. vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem.

Enuntiatio vniuersalis est cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat. *Arist. 1. Prior. c. 1.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum vniuersale. vt, *Omnis homo est disciplinæ capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Enuntiatio particularis est cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat. *Arist. ibidem.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum particulare.

nio non est irrationalis

Vera dicitur quæ est conformis rei significatæ. vt prior.

Falsa quæ est difformis rei significatæ. vt posterior.

Aduerte propositionem de quâ dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 1. idem esse quod enuntiationem simplicem, cum eo discrimine quod ibidem in annotatione indicatum est; & ideò quæ de propositionis partibus ibi dicta sunt, enũtiationi debent accommodari.

Aduerte prætereà prædicationem, de quâ etiam dictum est tract. 1. p. 1. c. 2. idem esse quod enuntiationem simplicem affirmatiuam; Vnde quæ de prædicationis varietate ibi dicuntur, etiam ad enuntiationem trãsferri possunt. Tantùm ergo illic omissa hîc proponentur.

Diuiditur enuntiatio in simplicem & compositam, siue in categoricam & hypotheticam.

Arist. 1. de interp. c. 4. ENVNTIATIO simplex est aliquid dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens.

Id est, quæ vnum prædicatum de vno subiecto affirmat vel negat; siue, quæ constat vno prędicato & vno subiecto tanquam præcipuis partibus. vt, *homo est animal.*

ENVNTIATIO COMPOSITA est quæ cõstat pluribus enuntiationibus simplicibus tanquam

quam præcipuis partibus. vt, *Si dies est lux est.*

Subdiuiditur primò enuntiatio simplex in affirmationem & negationem.

AFFIRMATIO est alicuius de aliquo enuntiatio. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto. vt, *Aristoteles est philosophus.*

Negatio est enuntiatio quâ aliquid ab aliquo dimouetur. *Arist. ibidem.*

Id est, in qua prædicatum remouetur à subiecto. vt, *vitium non est amandum.*

Subdiuiditur secundò enuntiatio simplex in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem.

Enuntiatio vniuersalis est cùm aliquid aut omni aut nulli inesse significat. *Arist. 1. Prior. c. 1.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum vniuersale. vt, *Omnis homo est disciplinæ capax, nullus homo est irrationalis.*

Quid & quotuplicia sint signa dictum est tract. 1. p. 1. c. 1. a. 3.

Enuntiatio particularis est cum alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat. *Arist. ibidem.*

Id est, cuius subiecto præfigitur signum particulare.

culare. vt, *aliquod animal est rationale.*

Illa particula, *non alicui*, inuertenda est, quasi dictum esset, *alicui non*: nam, *non alicui*, si negatio intelligatur præposita, idem valet quod, *nulli*, vt infrà dicetur, & sic designaretur enuntiatio vniuersalis, non particularis. Illud ergo membrum sensu idem est cum sequenti, *non omni.*

Arist. ibidem. Enuntiatio indefinita est, cum quid inesse vel non inesse sine vniuersali particularíue notâ significat.

Id est, cuius subiecto communi nullum signum præfigitur vt, *homo est animal.*

Debet esse subiectum commune; quia si sit singulare, non erit indefinita, sed singularis. vt, *Petrus est homo.*

Debet quoque illud subiectum commune sumi personaliter: si enim aliter sumatur, potius reducetur ad singularem; sed hoc reseruetur in tractatum de suppositione.

Enuntiatio singularis est quæ constat subiecto singulari. vt, Petrus *ambulat.*

Inter has diuisiones illud est discriminis, quod prima dicatur diuidere enuntiationem secundum substantiam, secunda secundùm qualitatem, tertia secundùm quantitatem. Vnde primâ diuisione respondetur quæstioni factæ per, *qua.* secundâ, quæstioni factæ per, *qualis.* ter-

tertiã quæſtioni factæ per, *quanta*. Vt, *qua* eſt hæc propoſitio, *omnis homo eſt animal*? R. ſimplex. *qualis*? R. affirmatiua. *quanta*? R. vniuerſalis.

ANNOTATIO.

Non agitur hic de enuntiatione compoſita, de qua tamen multa vtilia dici poſſent, quia cùm tempus tradendæ Dialecticæ præſcriptum non ſufficiat ad omnia, tantùm explicabitur ſyllogiſmus categoricus, id eſt, præcipuus. Eandem ob cauſam prætermittuntur enuntiationes exponibiles & modales.

CAPVT TERTIVM.

De quibuſdam Enuntiationis proprietatibus.

DVæ ſunt proprietates enuntiationis, oppoſitio & æquipollentia, quæ hoc capite explicabuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplices ſint oppoſitæ?

OPPOSITAE ſunt affirmatio & negatio eiuſdem de eodem non æquiuocè.

Id eſt, Oppoſitæ ſunt affirmatio & negatio quæ conſtant eodẽ ſubiecto & prædicato non æquiuocè ſumpto. vt, *omnis homo eſt doctus, nullus* *Ariſt. 1. de interp. c. 4.*

lus homo est doctus.

Additur, *non æquiuoce*, quia si subiectum vel prædicatum sumatur in diuersa significatione, tolletur oppositio. vnde hæ non sunt oppositæ, *canis latrat, canis non latrat.* si subiectum, *canis*, semel sumatur pro cane domestico, & semel pro constellatione.

Oppositæ sunt triplices, contrariæ, subcontrariæ, contradictoriæ.

CONTRARIAE sunt quarum vna de vniuersali enuntiat competere, altera non competere.

Id est, sunt oppositæ vniuersales, vt, *Omnis homo est doctus, nullus homo est doctus.*

Arist. 1. de interp. c. 5. SVBCONTRARIAE sunt in quibus de vniuersali non vniuersaliter enuntiatur.

Id est, sunt oppositæ particulares, vel indefinitæ. vt, *Aliquis homo est doctus, aliquis homo non est doctus.*

Arist. ibidem. CONTRADICTORIAE sunt quarum altera vniuersaliter significat de eodem; altera verò non.

Id est, sunt oppositæ; quarum vna est vniuersalis, altera particularis, aut indefinita. vt, *Omnis homo est doctus; Aliquis homo non est doctus.*

Q. Sub

Q. *Sub quo membro continentur apposita singulares?* vt, *Petrus est doctus, Petrus non est doctus.* R. sub nullo membro ab Aristotele definito comprehendi, quia tantùm describit oppositas constantes subiecto vniuersali, vt patet ex definitionibus singularum specierum. Reuerà tamen oppositæ singulares sunt contradictoriæ, quia ipsis conuenit lex contradictoriarum, vt statim patebit.

Oppositis adiungi solent subalternæ, quæ sic definiuntur.

Subalternæ sunt duæ propositiones constantes eodem prædicato & subiecto, eiusdem qualitatis, sed diuersæ quantitatis. id est, vtraque est affirmatiua, vel vtraque negatiua, sed vna est vniuersalis, altera particularis. vt, *Omnis homo est animal, Aliquis homo est animal.* Vniuersalis dicitur *subalternans*, particularis, *subalternata.* Has propositiones certum est non opponi, cum non sint affirmatio & negatio.

Tabula oppositarum.

Omnis homo est doctus. CONTRARIAE. Nullus homo est doctus.

SVBALTERNAE. CONTRADICTORIAE. CONTRADICTORIAE. SVBALTERNAE.

Aliquis homo est doctus. SVBCONTRARIAE. Aliquis homo non est doctus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Leges subalternarum & oppositarum.

SVbalternis & singulis oppositis sua lex assignatur, ostendens quomodo ad inuicem se habeant secundum veritatem & falsitatem.

Lex subalternarum.

Ex veritate subalternantis sequitur veritas subalternatæ, non tamen ex falsitate subalternantis sequitur falsitas subalternatæ. E contrà ex falsitate subalternatæ sequitur falsitas subalternantis, non tamen ex veritate subalternatæ sequitur veritas subalternantis.

Prior pars declaratur exemplo. Quia hæc est vera

vera, *Omnis homo est animal*, hæc etiam est vera, *Aliquis homo est animal.* Non tamen ex eo quòd hæc falsa sit, *Omnis homo est probus*, sequitur etiam hanc falsam esse, *Aliquis homo est probus.*

Declaratur item pars posterior. Quia hæc est falsa, *Aliquis homo est irrationalis*, hæc etiam est falsa, *Omnis homo est irrationalis.* Non tamen ex eo quod hæc vera sit, *Aliquis homo est probus*, sequitur etiam hanc veram esse, *Omnis homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio huius legis?* Resp. quia subalternans includit subalternatam, & aliquid amplius; ideoque plus requiritur ad eius veritatem, quàm ad veritatem subalternatæ, & minus ad falsitatem.

Lex contrariarum.

Contrariæ non possunt esse simul veræ, possunt tamen esse simul falsæ, *Omnis homo est probus, Nullus homo est probus.*

Q. *Quæ est ratio huius legis?* Resp. si contrariæ essent simul veræ, sequeretur contradictorias esse simul veras: nam ex veritate duarum contrariarum, quæ sunt vniuersales, rectè sequitur veritas duarũ particulariũ, quarum affirmatiua contradicit vniuersali negatiuæ, & negatiua affirmatiuæ, vt videre est in tabula superiori. Ex falsitate autem contrariarum non sequitur falsitas particulariũ, ideoque non sequitur con-

tradictorias esse simul falsas.

Lex Subcontrariarum.

SVBCONTRARIAE possunt esse simul veræ, non simul falsæ. Simul veræ sunt hæ, *Aliquis homo est doctus, Aliquis homo non est doctus.*

Q. *Quæ rursum huius legis ratio?* R. si subcontrariæ essent simul falsæ, contradictoriæ essent etiam simul falsæ per legem subalternarum: dum autem sunt simul veræ, non sequitur contradictorias esse simul veras, vt patet ex eâdem lege.

Lex Contradictoriarum.

CONTRADICTORIAE nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt.

Huius legis nulla ratio dari potest, cùm sit lumine naturæ cuiuis notissima: æquiualet enim his duobus axiomatibus, *idem non potest simul esse & non esse*, &, *Quodlibet est vel non est.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De AEquipollentia.

ENuntiationes æquipollentes sunt diuersæ enuntiationes constantes eodem prædicato & subiecto, sed diuersis signis, idem significantes. vt hæ, *Aliquis homo non est temperans, Non omnis homo est temperans.*

Possunt

Possunt autem oppositæ & subalternæ reddi sibi inuicem æquipollentes appositione particulæ negatiuæ, *non*, vel ante subiectum, vel post subiectum, vel ante & post subiectum; vt præscribitur tribus his regulis.

Prima regula æquipollentiæ.

Si subiecto enuntiationis vniuersalis postponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contrariæ. vt ista, *Omnis homo est animal* reddetur æquipollens suæ contrariæ hoc modo, *Omnis homo non est animal*; hæc enim æquiualet isti, *Nullus homo est animal.* Rursum ista, *Nullus homo est animal*, reddetur suæ contrariæ æquiualens si dicas, *Nullus homo non est animal.*

Secunda regula æquipollentiæ.

Si subiecto alicuius enuntiationis præponatur negatio, reddetur æquipollens suæ contradictoriæ. vt ista, *Aliquis homo est probus*, redditur æquiualens suæ contradictoriæ, si dicas *Non aliquis homo est probus*, quæ sensu eadem est cum hac, *Nullus homo est probus.*

Tertia regula æquipollentiæ.

Si subiecto enuntiationis præponatur simul & postponatur negatio, reddetur æquipollés suæ subalternæ. vt ista, *Aliquis homo est animal*, fiet æquiualens huic, *Omnis homo est animal*,

si dicatur, *Non aliquis homo non est animal.*

Leges istæ hoc versiculo vulgò comprehenduntur.

Præ contradic, post contr a, præ postq́, subalter.

TRACTATVS SECVNDI
PARS SECVNDA.

De definiendi, diuidendiq́, ratione.

DEfinitio & diuisio, si præcisè sumantur, non sunt enuntiationes, sed orationes imperfectæ. Quia tamen per enuntiationes tradi solent, immò sæpe nomen definitionis ac diuisionis pro integris enũtiationibus vsurpatur, vt paulò post patebit, eas enuntiationi annectimus. Diuidemus hanc partem in duo capita. In priori agetur de definitione, in posteriori de diuisione.

CAPVT PRIMVM.

De definitione.

HOc capite duo explicabuntur. Vnum, quid & quotuplex sit definitio. Alterum, quæ leges definitionis.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex sit definitio.

DEfinitio est oratio naturam alicuius explicans. vt hæc oratio, *Animal rationale*, respectu hominis; & hæc, *Quod de multis aptum est prædicari*, respectu vniuersalis. Itaque definitio propriè loquendo non est integra enuntiatio, in qua oratio rem explicans de re ipsa prædicatur, sed ipsa sola oratio quæ rem explicat, siue talis enuntiationis prædicatum. vt hoc totum non est definitio hominis propriè loquendo, *Homo est animal rationale*; nec istud totum est definitio vniuersalis, *Vniuersale est quod de multis aptum est prædicari*; sed istæ imperfectæ orationes, *Animal rationale*; *Quod de multis aptum est prædicari*: enuntiationes vero illæ magis propriæ vocarentur enuntiationes definitiuæ quam definitiones. Vulgariter tamen & passim definitio etiam sumitur pro tali integra enuntiatione, quia cùm definitio solitariè sũpta sit imperfecta oratio, vt integer sensus conficiatur, quærenti definitionem respondetur per talem enuntiationem.

Definitum est id quod oratione explicatur. vt, *homo*, respectu huius orationis, *animal rationale*.

Definitionum alia est definitio quid nominis, alia definitio quid rei.

DEFINITIO quid nominis est quæ alicuius vocis significationem exponit. vt si dicas, *Dialectica est nomen significans artem bene disserendi.* Huc reuocantur definitiones petitæ ab etymologia nominis. vt, *Consul est qui consulit patriæ.*

Definitio quid rei est quæ rei per nomen significatæ naturam explicat. vt si dicas, *homo est animal rationale.*

Definitionum quid rei alia est definitio propriè dicta seu essentialis, alia descriptio.

Definitio essentialis est quæ datur per sola essentialia definiti. vt, *animal rationale*, respectu hominis.

Definitionum essentialium vna physica, altera metaphysica seu logica.

Definitio essentialis physica est quæ datur per materiam & formam. vt si dicas, *homo est quoddam compositum ex corpore & anima rationali.*

Definitio essentialis metaphysica seu logica est quæ datur per genus & differeniiam, vt si dicas, *homo est animal rationale.*

Q. 1. *Quare prior dicitur physica, posterior metaphysica vel logica?* R. Prior dicitur physica, quia materia & forma, quibus constat, vocari solent partes essentiales physicę, eo quòd de illis physicus agat. Posterior dicitur metaphysica vel logica, quia genus & differentia, quibus constat, vocari solent partes essentiales metaphysicæ vel logicæ, eo quòd de illis agat metaphysicus vel logicus.

Descri-

Descriptio est quæ datur per aliquid quod non est essentiale definito. vt si dicas, *homo est animal risibile.*

Descriptionum alia causalis, alia non causalis.

Descriptio causalis est quæ datur per causam externam.

Causa externa est quæ non est pars rei cuius est causa.

Illa est duplex: efficiens. vt, *Sol luminis,* & finalis; vt, *sanitas de ambulationis.*

Itaque descriptio causalis est etiam duplex; vna datur per causam efficientem. vt si dicas, *dies est motus solis supra terram*: nam motus solis supra terram est causa efficiens diei. Altera datur per causam finalem. vt si dicas, *Homo est animal creatum ad fruendum æterna beatitudine*: nam frui æternâ beatitudine est finis hominis.

Q. 2. *An definitio constans partibus physicis non possit vocari causalis?* R. posse, si vim nominis tantùm attendamus, quia datur per causas internas, quæ sunt materia & forma. Sic tamen vocari non solet, quia habet nomen dignius, nempe definitionis essentialis, & per causalem vulgò intelligitur ea quæ non est essentialis, daturque per causam externam.

Descriptio non causalis est etiam duplex; vna datur per genus & proprietatem conuertibilem cum definito. vt si dicas, *Homo est animal risibile.* Altera datur per genus & plura accidentia,

quæ simul collecta cum definito conuertuntur. vt si dicas, *Homo est animal bipes implume.*

Q. 3. *An possit aliquo sensu dici omnem definitionem constare genere & differentia?* Resp. posse dici, intelligendo per genus & differentiam illa etiam quæ subeunt vicem generis & differentiæ. Omnis enim definitio constat genere & differentiâ, vel subeuntibus vicem eorum, id est, vna termino communiori, & alio vel alijs ita restringentibus, vt soli definito conueniat, vt patet ex omnibus exemplis allatis.

Vt autem nouerint tirones in omni propositâ definitione singula suis muneribus, nominibusque distinguere, aduertant in omni enuntiatione definitiuâ hunc esse ordinem. Id quod sensu præcedit copulam, siue ipsum subiectum, est definitum. Terminus simplex, qui sensu immediatè sequitur copulam, est genus definiti; quod sæpissimè subticetur. Id quod deinceps sequitur est differentia.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges definitionis.

EX multis legibus definitionis, quæ ex Aristotele, & alijs adferri possent, tres tantùm præcipuas proponemus.

1. DEFINITVM non potest ingredi suam definitionem. Ratio est, quia definitio debet esse

esse clarior definito, idem verò non potest esse clarius seipso.

Hinc collige relatiua, *qui*, *quæ*, *quod*, In enuntiationibus definitiuis immediatè copulæ postposita non referre ipsum definitum; quia tunc definitum ingrederetur suam definitionem, sed genus definiti quod subticetur, vt cùm dicitur: *Genus est quod de multis, &c.* relatiuum, *quod*, non refert *genus*: tunc enim esset sensus: *Genus est genus quod, &c.* sed refert *vniuersale*, & sic construitur; *Genus est vniuersale quod, &c.* Idem iudicium est de cæteris.

2. Definitio debet esse conuertibilis cū definito. Id est, non debet magis, aut minus latè patere. Hinc istæ definitiones hominis sunt vitiosæ: *Corpus animatum sentiens*; *Animal litteratum.*

3. Definitio nihil contineat superfluum. Id est, nihil præter ea quæ necessaria sunt vt definitio sit conuertibilis cum definito; nisi fortè illa non essent satis clara: tunc enim quod illis maioris explicationis gratiâ addetur, non erit superfluum. Vitiosa ergo est ista hominis definitio, *Animal rationale bipes.*

CAPVT SECVNDVM.

De Diuisione.

ETiam duo de diuisione explicabuntur, scilicet quid & quotuplex diuisio; tum quæ diuisionis leges.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

[illegible] diuisio?

D[illegible] totum in suas partes di[illegible]. vt, *[illegible] alia pars corpus, alia* [illegible].

[illegible] sumpta duplex est; vna [illegible], altera rei.

[illegible] est quâ distinguitur multi[illegible] termini æquiuoci. Hanc diui[illegible] distinctionem potiùs quàm diuisionem [illegible] vocare solent.

[illegible] duplex, vna diuisio æquiuoci purè [illegible] æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando signifi[illegible], aliquando sidus cæleste.* Altera, [illegible] analogica. vt, *Hominum ali*[illegible]

[illegible] est quâ res aliqua vel terminus [illegible] in suas partes [illegible]. vt, *Animalium* [illegible]

[illegible] nempe totius, [illegible]

[illegible] integralis est quâ totum [illegible] in partes integrantes. vt, [illegible], *alia venter,* [illegible]

[illegible] partes integrantes, quæ suâ [illegible] constituunt. Hâc

diuisio-

diuisionem multi partitionem potiùs quàm diuisionem vocandam censent.

Diuisio totius essentialis est quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio totius vniuersalis est quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in specie. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum* Ad hanc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cùm nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentia sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuisio?

DIVISIO est oratio totum in suas partes distribuens. vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Diuisio generaliter sumpta duplex est; vna diuisio nominis, altera rei.

Diuisio nominis est quâ distinguitur multiplex significatio termini æquiuoci. Hanc diuisionem distinctionem potiùs quàm diuisionem dialectici vocare solent.

Est autem duplex; vna diuisio æquiuoci purè in sua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera, diuisio analogi in sua analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pictus.*

Diuisio rei est quâ res aliqua vel terminus vniuocus in suas partes diuiditur. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio rei est triplex; triplicis nempe totius, integralis, essentialis, vniuersalis.

DIVISIO totius integralis est quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt. Hâc diuisio-

diuisionem multi partitionem potiùs quàm diuisionem vocandam censent.

Diuisio totius essentialis est quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio totius vniuersalis est quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in speciem. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum* Ad hanc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cùm nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentia sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuisio?

DIVISIO est oratio totum in suas partes distribuens. vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima*.

Diuisio generaliter sumpta duplex est; vna diuisio nominis, altera rei.

Diuisio nominis est quâ distinguitur multiplex significatio termini æquiuoci. Hanc diuisionem distinctionem potiùs quàm diuisionem dialectici vocare solent.

Est autem duplex; vna diuisio æquiuoci purè in sua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera, diuisio analogi in [illegible] analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pic*[illegible]

Diuisio rei est quâ res aliqua vel terminus vniuocus in suas partes diuiditur. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio rei est triplex; triplicis nempe totius, integralis, essentialis, vniuersalis.

DIVISIO totius integralis est quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt Hác diuisio-

diuisionem multi partitionem potiùs quàm diuisionem vocandam censent.

Diuisio totius essentialis est quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio totius vniuersalis est quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in speciem. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.* Ad hanc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cùm nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentia sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ART-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuisio?

DIVISIO est oratio totum in suas partes distribuens. vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Diuisio generaliter sumpta duplex est; vna diuisio nominis, altera rei.

Diuisio nominis est quâ distinguitur multiplex significatio termini æquiuoci. Hanc diuisionem distinctionem potiùs quàm diuisionem dialectici vocare solent.

Est autem duplex; vna diuisio æquiuoci purè in sua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando significat animal latrans, aliquando sidus cœleste.* Altera, diuisio analogi in sua analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pictus.*

Diuisio rei est quâ res aliqua vel terminus vniuocus in suas partes diuiditur. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio rei est triplex; triplicis nempe totius, integralis, essentialis, vniuersalis.

DIVISIO totius integralis est quâ totum integrale distribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ suâ quantitate totius quantitatem constituunt Hâc diuisio-

diuisionem multi partitionem potiùs quàm diuisionem vocandam censent.

Diuisio totius essentialis est quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio totius vniuersalis est quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in speciе. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum* Ad hanc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cùm nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentia sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum, &c.*

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex diuiſio?

DIVISIO eſt oratio totum in ſuas partes diſtribuens. vt, *hominis alia pars corpus, alia pars anima.*

Diuiſio generaliter ſumpta duplex eſt; vna diuiſio nominis, altera rei.

Diuiſio nominis eſt quâ diſtinguitur multiplex ſignificatio termini æquiuoci. Hanc diuiſionem diſtinctionem potiùs quàm diuiſionem dialectici vocare ſolent.

Eſt autem duplex; vna diuiſio æquiuoci purè in ſua æquiuocata. vt, *nomen canis aliquando ſignificat animal latrans, aliquando ſidus cœleſte.* Altera, diuiſio analogi in [illegible] analogata. vt, *Hominum alius verus, alius pi*[illegible]

Diuiſio rei eſt quâ res aliqua vel terminus vniuocus in ſuas partes diuiditur. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuiſio rei eſt triplex; triplicis nempe totius, integralis, eſſentialis, vniuerſalis.

DIVISIO totius integralis eſt quâ totum integrale diſtribuitur in partes integrantes. vt, *Hominis alia pars caput, alia brachia, alia venter, pedes, &c.*

Dicuntur autem partes integrantes, quæ ſuâ quantitate totius quantitatem conſtituunt Hác diuiſio-

diuisionem multi partitionem potiùs quàm diuisionem vocandam censent.

Diuisio totius essentialis est quâ totum essentiale diuiditur in partes sibi essentiales. vt, *Hominis vna pars corpus, altera anima.*

Diuisio totius vniuersalis est quâ aliquod magis commune diuiditur in minùs communia. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.*

Diuisio totius vniuersalis admodum varia posset assignari, sed potissimùm quadruplex in vsu est.

Prima est generis in speciem. vt, *Animalium aliud homo, aliud brutum.* Ad hanc reuocatur diuisio speciei in indiuidua, differentiæ in species vel indiuidua, generis in differentias, differentiæ in differentias.

Secunda est accidentis in subiecta, cùm videlicet diuisum est accidens membrorum diuidentium. vt, *Alborum aliud lilium, aliud nix, &c.*

Tertia subiecti in accidentia, cùm nempe membra diuidentia sunt accidentia diuisi. vt, *Hominum alij probi, alij improbi.*

Quarta accidentis in accidentia, quando diuisum & membra diuidentia sunt accidentia eiusdem subiecti. vt, *Dulcium aliud album, aliud flauum,* &c.

ART I-

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ sunt leges diuisionis.

INter multas leges diuisionis quatuor sunt præcipuæ.

1. DIVISVM debet plus continere quàm singula membra diuidentia. Hinc vitiosa est ista diuisio; *Animalium aliud sensitiuum, aliud homo, aliud brutum*: nam *sensitiuum*, quod est vnum è membris diuidentibus, est conuertibile cum diuiso.

2. DIVISVM debet adæquari membris diuidentibus simul sumptis. vitiosa igitur est hæc diuisio. *Viuentium aliud homo, aliud brutum*; viuens enim, quod est diuisum, latiùs patet quàm homo & brutum simul, quandoquidem etiam complectatur plantam.

3. Omnia membra diuidentia debent inter sese pugnare. Vnde inepta est hæc diuisio; *Hominum alius probus, alius litteratus.*

4. Membra diuidentia sint pauca. vnde malè sic diuideretur viuens, *Viuentium aliud homo, aliud equus, aliud leo, aliud canis, aliud quercus, &c.* sed diuidendum est priùs in species generales, & hæ rursum in alias, donec veniatur ad id quod quæritur. vt, *Viuentium aliud animal, aliud planta; Animalium aliud homo, aliud brutum,* &c.

TRAC-

TRACTATVS SECVNDI PARS TERTIA.

De suppositione.

TRactatui de enuntiatione tractatum de suppositione subnectimus, quia hæc affectio, etsi terminis simplicibus conueniat, non tamen conuenit illis nisi in oratione, maximeque in enuntiatione positis, vt ex dicendis patebit. Præmittimus autem hunc tractatum tractatui de argumentatione & syllogismo, quia ad cognoscendas regulas & vitia argumentationis, ac præcipuè syllogismi, eius notitia prorsus est necessaria. Alias autem vocum affectiones, non quia non vtiles, sed quia minùs necessariæ ad institutum, ob rationem alibi commemoratam prætermittimus.

Diuidetur hæc pars in duo capita, In priori agetur de generibus suppositionum. In posteriori de speciebus.

CAPVT PRIMVM.

De generibus suppositionum.

TRia genera suppositionum vulgò recensentur, quæ explicabuntur hoc capite, præmissâ suppositionis in communi definitione.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid & quotuplex suppositio?

SVppositio est vsurpatio vocis in oratione positæ pro aliquo. vt hîc, *omnis homo est animal*, vox illa, *homo*, vsurpatur pro Ioanne, Petro, & reliquis hominibus. Suppositio aliter vocari solet *acceptio vocis*.

Q. 1. *Vnde dicta est suppositio?* R. ex eo quod vox in oratione plerumque supponatur, id est, substituatur in locum alterius, nempe rei per ipsã significatæ: Cùm enim, vt ait Aristoteles, res ipsas expromere, & in disputationem aut colloquium adducere non posśimus, vocibus loco rerum vtimur, & in harum locum illas subrogamus, sicut ad numerandum calculis æneis pro nummis aureis vti mercatores solent.

Q. 2. *Estne igitur magna suppositionis cognoscendæ neceßitas?* Resp. maxima, tum ad exprimendos proprios conceptus, tum ad alterius intelligendos. Sicut enim qui ignorat quid quoque loco calculus valeat, nec ipse calculis ad numerandum vti, nec alium vtentem potest intelligere, & facillimè decipitur; ita qui nescit pro quo vox in quâque oratione accipiatur, nec ipse mentem suam exponere, nec alterius conceptum assequi poterit, ac facillimè

mè circumuenietur.

Q.3 *Quare dictum est plerumque vocem orationi insertam substitui in locum alterius?* R. quia vt dicetur proximo articulo, vox interdum accipitur pro seipsâ; quo casu non substituitur in locum alterius. Dicitur tamen etiam tunc supponi, extensa verbi istius significatione ad quamcumque vocis acceptionem.

Triplex est generatim suppositio, Materialis, Simplex, Personalis, quæ vulgò genera acceptionis aut suppositionis vocantur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione materiali.

SVPPOSITIO materialis est acceptio vocis pro seipsa. vt cùm dico, *Homo est dictio dissyllaba*, vox, *homo*, accipitur pro seipsa, id est, pro ipsamet voce, non autem pro significato.

Q. 1. *Quare ista acceptio dicitur materialis?* R. quia per illam vox accipitur pro materia nominis seu termini, quæ sunt litteræ & syllabæ: nomen enim significatiuum constat duobus, ipsa voce, & significatione; vox est velut materia, significatio velut forma.

Q. 2. *Quo alio nomine vocatur ista suppositio?* Resp. græco vocabulo latinis etiam Dialecticis familiari dicitur technica, quasi dicas, artifi-

 ciosa

ciosa vel dolosa; quia nimirum ista suppositio est ad fallendum apta, eo quòd dictum de voce facilè accipitur tanquam dictum de re significata, & sic sophistæ illâ velut arte quadam & fraude ad technas & captiones vtuntur.

Q. 3. *Quibus notis dialectici hanc suppositionem indicare solent?* R. duabus. vna est articulus græcus, *τὸ*, id est, *illud*; quem articulum sæpe præponunt voci quam materialiter volunt accipi. vt *τὸ animal*, *τὸ homo*, quasi dicas, illa vox, *animal*, illa vox, *homo*. Altera est particula *li*, quâ graues quidam authores familiariter vtuntur, vt li *animal*, li *homo*. Quæ particula æquiualet articulo græco, & puto esse antiquum articulum gallicũ, quo Parisienses etiam in scholis vtebantur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione simplici.

SVppositio simplex est acceptio vocis pro suo immediato significato tantùm. id est, pro naturâ communi, vel conceptu communi. Ita sumi dicitur subiectum huius enuntiationis, *homo est vniuersale*. non enim significatur quod Ioannes vel Petrus vel quispiam alius singularis homo sit vniuersale, hoc enim falsum esset, sed quod homo in communi sit vniuersale.

Dictum est, *pro natura communi*, *vel conceptu communi*, quia in talibus propositionibus quidam

dam dicunt subiectum sumi pro natura communi, alij verò docent illud sumi tantùm pro conceptu communi. Sed hæc difficultas altioris est considerationis, & omninò dialecticis prætereunda, præsertim cùm voces illæ quæ dicuntur sumi simpliciter, sumi etiam posſint technicè, siue materialiter, sensu longè faciliori & dialecticis accommodatiori: potest enim, imò & solet, apud dialecticos subiectum allatæ propositionis sumi pro ipsa voce, vt sit sensus, *homo est vniuersale*, id est, illa vox, *homo*, est vniuersale; quem sensum in tractatu de vniuersalibus semper secuti sumus, omnium propè dialecticorum more. Idem esto iudicium de subiectis cæterarũ propositionum, in quibus aliqua proprietas dialectica, vt aiunt, subiecto tribuitur. vt, *homo est species, animal est genus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione personali.

SVppositio personalis est acceptio vocis pro mediato significato. id est, pro inferioribus vel denominatis. Sic accipitur subiectum huius propositionis, *Omnis homo est animal*; accipitur enim pro Ioanne, Petro, & cæteris, qui sunt inferiora hominis cũ sensus sit, Ioannes est animal, & Petrus est animal, &c. Item subiectum huius, *Omne album est substantia*; accipitur enim

pro pariete, niue, lacte, & reliquis quæ ſunt denominata *albi.*

Q. *Quomodo differunt inferius & denominatum?* R. Inferius dicitur id cui aliquis terminus magis communis eſſentialiter & in quid tribuitur. vt indiuidua reſpectu ſpeciei, ſpecies reſpectu generis. Denominatum verò eſt id cui aliquis terminus connotatiuus accidentaliter tribuitur. vt, *paries, nix*, &c. reſpectu *albi.* Huc reuocari poſſunt ſpecies vel indiuidua comparatione differentiæ eſſentialis, quia differentia etſi prædicetur eſſentialiter, eſt tamen comparatione ſpeciei & indiuiduorum terminus connotatiuus.

Ad deprehendendam acceptionem perſonalem ponitur hæc regula.

Omnis vox, cui præponitur vel præponi poteſt, manente eodem ſenſu, aliquod ſignum, accipitur perſonaliter. vt ſubiectum iſtius propoſitionis. *Omnis homo eſt animal*, quia illi præponitur ſignum, *omnis.* & iſtius, *Homo eſt probus*, quia illi præponi ſignum poteſt particulare, manente eodem ſenſu, hoc modo, *Aliquis homo eſt probus.*

Ex his ſuppoſitionum generibus deſumitur hæc ad argumentandum regula.

In Argumentatione non licet mutare genus acceptionis. id eſt, non licet vnam & eandem vocem ſemel accipere materialiter, & ſemel ſimpliciter, vel perſonaliter, &c. vnde vitioſum

eſt

hoc argumentum, *Homo est dictio dissyllaba, omnis homo est animal, ergo animal est dictio dissyllaba*; quia *homo* in prima propositione sumitur materialiter, in secunda personaliter.

CAPVT SECVNDVM.

De speciebus suppositionum.

SVppositio personalis diuiditur in quatuor species, vniuersalem, copulatam, determinatam, & confusam, quæ alijs nominibus vocantur distributiua, collectiua, disiunctiua, disiuncta. Et ab his vox aliqua dicitur accipi vniuersaliter seu distributiuè, copulatim seu collectiuè, determinatè seu disiunctiuè, confusè seu disiunctim. Hæ suppositiones etsi, vt dictum est, sint species suppositionis personalis, passim tamen absolutè vocantur species suppositionis, sicut priores genera. De singulis hoc capite breuiter agetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De suppositione vniuersali seu distributiua.

SVPPOSITIO vniuersalis est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis copulatiuè enumerandis.

Dicuntur autem aliqua enumerari copulatiuè, quando enumerantur per coniunctionem copulatiuam copulatiuè sumptam, id est connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur

subiectum huius propositionis, *Omnis homo est animal*, sic enim explicatur, *Ioannes est animal*, *&* *Petrus est animal*, *&* *Paulus est animal*, *&* *sic de cæteris*. vbi coniunctio copulatiua, *&*, connectit integras enuntiationes.

Suppositio vniuersalis diuiditur primò in absolutam, & accommodam.

Suppositio vniuersalis absoluta est vbi nulla intelligitur exceptio. Ita sumitur subiectum dictæ propositionis, *Omnis homo est animal.*

Suppositio vniuersalis accommoda est, vbi aliqua intelligitur exceptio, vt hîc, *Cælum tegit omnia*, scilicet præter se.

Diuiditur secundò suppositio vniuersalis in vniuersalem pro generibus singulorum, & vniuersalem pro singulis generatim.

Suppositio vniuersalis pro generibus singulorum est per quam vox accipitur pro omnibus generibus seu speciebus, non autem pro omnibus indiuiduis. Hoc modo sumitur subiectum istius propositionis, *Omne animal fuit in arca Noe.* Sensus enim est. *Omne genus seu species animalis fuit in arca Noe*, scilicet equus, leo, elephas, &c. Non autem sic, *Omne indiuiduum animalis fuit in arca Noe*; sic enim significaretur etiam te, qui hæc legis, & cætera animalia, quæ nunc viuunt, fuisse in arca Noe. Vel sic. Significatur cuiuslibet speciei aliquod indiuiduum ibi fuisse, non verò cuiuslibet speciei quodlibet indiuiduum.

Suppositio vniuersalis pro singulis generum est

est per quam vox sumitur pro omnibus suis indiuiduis. Ita sumitur subiectum istius propositionis, *Omnis homo est animal.*

Ad cognoscendam suppositionem vniuersalem multæ à dialecticis regulæ traduntur, ex quibus duæ sunt præcipuæ.

1. Subiectum enuntiationis vniuersalis affirmatiuæ sumitur vniuersaliter. vt subiectum istius, *Omnis homo est animal.*

Reducitur hæc regula ad generaliorem, quòd nempe signum vniuersale affirmatiuum distribuat illum terminum, cui immediatè præfigitur.

2. Vtrumque extremum enuntiationis vniuersalis negatiuæ, & prædicatum particularis negatiuæ sumitur vniuersaliter. vt hîc, *Nullus homo est brutum*, vniuersaliter sumitur tam *homo* quàm *brutum*: Hic verò, *Aliquod animal non est homo*, tantum *homo* sumitur vniuersaliter, non *animal*.

Hæc etiam regula reducitur ad generaliorem, quod nimirum signum negatiuum distribuat omnia sequentia, siue proximè illis præponatur, siue remotè. Eandem vim habent omnes dictiones quæ in sua significatione negationem includunt. vt particulæ, *sine*, *absque*, verba significantia priuationem aut carentiam. vt, *egeo*, *careo*, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De suppositione copulata.

SVPPOSITIO copulata est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis, copulatim enumerandis. id est, per coniunctionem copulatiuam copulatim sumptam, hoc est, non connectentem integras enuntiationes, sed terminos simplices. Ita sumitur subiectum huius propositionis, *Omnia elementa sunt quatuor*; sic enim explicatur, *Ignis, & aër, & terra, & aqua sunt quatuor*; non autem sic, *Ignis est quatuor, & aer est quatuor*, &c.

Ad dignoscendam hanc suppositionem vna hæc notetur regula.

Subiectum propositionis, cuius prædicatum est vox numerum significans, sumitur copulatim. Exemplum iam est propositum.

ARTICVLVS TERTIVS.

De suppositione determinata.

SVPPOSITIO determinata est acceptio vocis pro inferioribus, vel denominatis disiunctiuè enumerandis. id est, per coniūctionem disiunctiuam disiunctiuè sumptam, hoc est, connectentem integras enuntiationes. Ita sumitur subie-

subiectum huius propositionis, *Aliquis homo est probus*: sic enim explicatur, *vel Ioannes est probus, vel Petrus est probus, vel Paulus est probus, & sic de cæteris.*

Ad cognoscendam hanc suppositionem hæc sit regula.

Vtrumque extremum propositionis particularis aut indefinitæ affirmatiuæ, & subiectum negatiuæ, sumitur determinatè, vt in his propositionibus, *Aliquis homo est probus Homo est probus*, tam prædicatum quàm subiectum sumitur determinatè. In his autem. *Aliquis homo non est probus, Homo non est probus*, solum subiectum sumitur determinatè, prædicatum verò vniuersaliter per secundam regulam de suppositione vniuersali.

ARTICVLVS QVARTVS.

De suppositione confusa.

SVppositio confusa est acceptio vocis pro inferioribus vel denominatis disiunctim enumerandis. id est, per coniunctionem disiunctiuam disiunctim sumptam, hoc est, connectentem simplices terminos, non verò integras enunciationes. Ita sumitur prædicatum huius propositionis; *Omnis homo est animal*: sic enim exponitur, *Omnis homo est hoc vel istud, vel illud, vel aliud animal*; non autem sic, *Omnis homo est hoc animal*,

vel omnis homo est istud animal, &c. Hæc enim expositio falsa est, cùm ipsa propositio sit vera.

Traduntur de hàc acceptione multæ regulæ, inter quas hæc est præcipua.

Prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiuæ sumitur confusè. Patet exemplo superiori. Reducitur hæc regula ad generaliorem, quod nempe signum vniuersale affirmatiuum confundat, id est confusè sumi faciat, illum terminum, cui mediatè siue remotè præponitur.

Ex his suppositionum speciebus sumitur hæc regula argumentandi & axioma celeberrimum, quo pleræque syllogismorum regulæ nituntur.

NON licet procedere à non distributo ad distributum. id est, Non licet aliquem terminum, qui in antecedente non sumitur vniuersaliter, ponere in consequente vniuersaliter sumptum. vt non sequitur, *Omnis homo est animal, ergo omne animal est homo*; quia *animal* in antecedente non distribuitur, cùm sit prædicatum vniuersalis affirmatiuæ; in consequente verò distribuitur, cùm sit subiectum vniuersalis affirmatiuæ.

TRACTATVS TERTIVS.

DE SYLLOGISMO.

EX terminis componitur propositio, ex propositionibus syllogismus, de quo hîc nobis

nobis agendum est. Diuidetur hic tractatus in duas partes, In priori tractabitur de principijs internis syllogismi. In posteriori de externis.

TRACTATVS TERTII
PARS PRIMA.

De principijs internis syllogismi.

PRincipia interna syllogismi dicuntur quæ sunt in ipso syllogismo.

Hæc principia duplicia sunt, materialia & formalia. Itaque hæc pars diuidetur in duo capita. In priori agetur de principijs materialibus syllogismi. In posteriori de formalibus.

CAPVT PRIMVM.

De principijs materialibus syllogismi.

PRincipia materialia sunt ex quibus velut materia construitur syllogismus.

Hæc principia sunt duplicia, propinqua, quæ sunt propositiones, & remota, quæ sunt termini. Itaque hoc capite quatuor explicabuntur. 1. Quid argumentatio in genere & quæ eius partes. 2. Quotuplex. 3. Quid syllogismus. 4. Quot termini & enuntiationes in syllogismo.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit argumentatio, & quæ eius partes?

GEnus syllogismi est argumentatio, quæ præter syllogismum alias quasdam species complectitur, vt infra dicetur. Itaque priùs quàm de syllogismo agamus, exponendum videtur quid sit argumentatio, & quænam illius partes.

Argumentatio est oratio in quâ vnum ex alio colligitur. vt, *Omnis homo est sensitiuus, ergo omnis homo est animal.* Dicitur vnum colligi ex alio, quando significatur vna propositio sequi ex altera, quod fit per particulam illam, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Vnde non est, hîc argumẽtatio, *Omnis homo est animal, & omnis homo est sensitiuus*; quia etiamsi posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen in illâ or[illegible] ne significatur sequi.

Tres ergo sunt partes argumenta[illegible] cedens, Consequens, Nota illati[illegible]

Antecedens est enuntiatio [illegible] tur.

Consequens est enu[illegible] tur.

Nota illa[illegible] enunti[illegible] m[illegible]

sensitiuum; consequens, *Omnis homo est animal*; nota illationis, ista coniunctio, *ergo*.

Illatio alijs nominibus vocatur *sequela*, *consequentia*, *consecutio*, *collectio*, quæ non est antecedens, nec consequens, sed connexio consequentis cum antecedente, designata, vt dictum est, per illam vocem, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Sumitur etiam non rarò consequentia, & illa æquiualentia pro integra argumentatione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quotuplex sit argumentatio?

ARgumentationum alia bona, alia vitiosa.

Bona est cuius consequens legitimè infertur ex antecedente. vt, *Homo est animal, ergo homo est se[...]uum.*

[...]tiosa est cuius consequens non legitimè [...]r [...]ecedente. vt, *Homo est animal, ergo* [...] : non enim legitimè colligitur [...]ionalem ex eo quod sit animal, [...]etiam animal, & tamen non sit [...]do verò consequens legitimè, [...]itimè colligatur ex antecedente [...] suo loco tradentur. [...] fit mentio argumenta[...]n vitiosam. [...]uiditur in formalem, & ma-

& materialem; siue in formaliter bonam, id est, ratione formæ, & materialiter bonam, id est ratione materiæ.

Argumentatio formalis est, cùm in nullâ similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentationes verò similis formæ sunt quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis, & æquè multis propositionibus eiusdem quantitatis & qualitatis. vt hæ argumentationes sunt similis formæ.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Et,

Omnis arbor est planta,
Omnis quercus est arbor, ergo
Omnis quercus est planta.

Eædem sunt argumentationes formales: nã in nullâ argumentatione, quæ similem formam habeat, dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentatio materialis dicitur, cùm in aliquâ similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso. vt hæc, *Omnis homo est sensitiuus, ergo Omnis homo est animal*; datur enim antecedens verum consequente falso in hâc similis formæ; *Omnis homo est sensitiuus, ergo Omnis homo est brutum.*

Diuiditur iterum argumentatio bona in Syllo-

Syllogiſmum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum; de quibus deinceps per ordinem agemus. Inter illas autem ſolus ſyllogiſmus eſt argumentatio formalis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid ſit ſyllogiſmus.

SYLLOGISMVS eſt oratio in qua quibuſdam poſitis, aliud quiddam ab ijs quæ poſita ſunt neceſſariò accidit, eo quòd hæc ſunt. *Ariſt. l. 1. Prior. cap. 1.*

Id eſt, ſyllogiſmus eſt oratio, in quâ duabus præmiſsis ſimplicibus in modo & figurâ rectè diſpoſitis, concluſio à præmiſſis diuerſa colligitur per neceſſariam & formalem conſequentiam, propter legitimam præmiſſarum in modo & figurâ diſpoſitionem, vt,

Omne animal eſt viuens,
Omnis homo eſt animal, ergo
Omnis homo eſt viuens.

Q. *Quis ſyllogiſmus hic definitur?* Reſp. Syllogiſmus categoricus ſiue ſimplex, id eſt, conſtans omnibus enuntiationibus ſimplicibus; qualis eſt iam aſsignatus. Et propterea dicitur in ſenſu, *duabus præmiſsis ſimplicibus.*

De ſyllogiſmo compoſito, id eſt, conſtante vnâ, vel pluribus enuntiationibus compoſitis hîc

hic non agitur. Syllogismus compositus est iste.

Si dies est lux est;
Sed dies est, ergo
Lux est.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quot termini & enuntiationes in syllogismo?

TErmini sunt materia remota syllogismi, enuntiationes autem propinqua; quia ex terminis priùs formandæ sunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus syllogismus.

In omni syllogismo sunt tres termini, maius extremum, minus extremum, & medium.

Medium est terminus qui bis in antecedente syllogismi ponitur.

Extremum in genere est quod semel tantùm in antecedente syllogismi ponitur.

Maius extremum est quod in antecedente syllogismi præstantiorem locum obtinet.

Minus extremum est quod in antecedente syllogismi minùs præstantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præstantiorem locum, quod obtinet locum prædicati altero obtinente locum subiecti, aut, si in hoc sit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in primâ figurâ, vbi vnum extremum prædicatur de medio, alterum subijcitur. Posterius in

in secundâ, vbi vtrumque extremum subijcitur medio; & in tertiâ, vbi vtrumque extremum prædicatur de medio. vt, sit hic syllogismus.

> Omne animal est viuens,
> Omnis homo est animal,
> Ergo omnis homo est viuens.

Ibi medium est, *animal*, maius extremum, *viuens*, minus extremum, *homo*.

In omni item syllogismo sunt tres enuntiationes, maior propositio, minor propositio, conclusio.

Maior propositio est illa pars antecedentis, in quâ ponitur maius extremum. A Cicerone & quibusdam alijs vocatur simpliciter propositio.

Minor propositio est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & alijs vocatur Assumptio. Duæ illæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

Conclusio est enuntiatio quæ ex alijs infertur. vt in superiori syllogismo, maior propositio est illa, *Omne animal est viuens*; minor, ista, *Omnis homo est animal*; conclusio, ista, *Omnis homo est viuens*.

Q. *1. Vtrum illa propositio dicenda sit maior, quæ primo loco ponitur?* Res. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus vnum extremum prædicatur de medio, &

alterum subijcitur medio, vbi semper illa, est maior in qua ponitur illud extremum quod prędicatur de medio, siue illa ponatur primo loco, quod plerumque fit, siue secundo, quod interdum accidit. vt si dicas,

Omnis homo est animal,
Omne animal est viuens, ergo
Omnis homo est viuens.

Maior propositio est illa, *Omne animal est viuens*, quia in ea ponitur maius extremum, id est, illud quod nobiliorem locum obtinet in antecedente syllogismi, vtpote tenens locum prædicati cum alterum teneat locum subiecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini qui semel tantùm ponuntur in antecedente syllogismi vocantur extrema, quia sunt extrema, enuntiationis probandæ, siue conclusionis, id est, prædicatum eius & subiectum; ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium, quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad inuicem.

ANNOTATIO.

In definiendo maiori & minori extremo secutus sum Recentiorum communem opinionem tanquam planiorem & faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam & aliorum, qui censent illud extremum esse maius, quod vel in antecedente, vel

certè

certè in quæstione probāda prædicatur cum alterum subijciatur. Verùm hæc sententia, tametsi solida, minùs tironum captui est accommodata.

CAPVT SECVNDVM.

De principijs formalibus syllogismi.

PRincipia formalia sunt dispositiones quædam principiorum materialium. Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo; vnum terminorum, quod vocatur figura, quæ triplex est; Alterum propositionum, quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur. 1. de figura & modo, eorumque varietate generatim. 2. de modis primæ figuræ. 3. de modis secundæ. 4. de modis tertiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

De figura & modo, eorumq; varietate generatim.

FIgura syllogistica est dispositio medij cum extremis secundum subiectionem & prædicationem.

Figura est triplex, Prima, Secunda, Tertia.

Prima est in quâ medium semel subijcitur & semel prædicatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit argumentatio, & quæ eius partes?

GEnus syllogismi est argumentatio, quæ præter syllogismum alias quasdam species complectitur, vt infra dicetur. Itaque priùs quàm de syllogismo agamus, exponendum videtur quid sit argumentatio, & quænam illius partes.

Argumentatio est oratio in quâ vnum ex alio colligitur. vt, *Omnis homo est sensitiuus, ergo omnis homo est animal.* Dicitur vnum colligi ex alio, quando significatur vna propositio sequi ex altera, quod fit per particulam illam, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Vnde non est, hîc argumẽtatio, *Omnis homo est animal, & omnis homo est sensitiuus*; quia etiamsi posterior propositio rectè sequatur ex priori, non tamen in illâ oratione significatur sequi.

Tres ergo sunt partes argumentationis; Antecedens, Consequens, Nota illationis.

Antecedens est enuntiatio ex quâ alia colligitur.

Consequens est enuntiatio quæ ex alia colligitur.

Nota illationis est coniunctio significans vnam enuntiationẽ colligi ex aliâ. vt in assignata argumentatione, antecedens est, *Omnis homo est sen-*

sensitiuum; consequens, *Omnis homo est animal*; nota illationis, ista coniunctio, *ergo*.

Illatio alijs nominibus vocatur *sequela*, *consequentia*, *consecutio*, *collectio*, quæ non est antecedens, nec consequens, sed connexio consequentis cum antecedente, designata, vt dictum est, per illam vocem, *ergo*, vel aliam æquiualentem. Sumitur etiam non rarò consequentia, & illa æquiualentia pro integra argumentatione.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quotuplex sit argumentatio?

Argumentationum alia bona, alia vitiosa.

Bona est cuius consequens legitimè infertur ex antecedente. vt, *Homo est animal, ergo homo est sensitiuum.*

Vitiosa est cuius consequens non legitimè infertur ex antecedente. vt, *Homo est animal, ergo homo est rationale* : non enim legitimè colligitur hominem esse rationalem ex eo quod sit animal, cùm brutum sit etiam animal, & tamen non sit rationale. Quando verò consequens legitimè, quando non legitimè colligatur ex antecedente patebit ex regulis, quæ suo loco tradentur.

Nota, cùm simpliciter fit mentio argumentationis, bonam intelligi, non vitiosam.

Argumentatio bona diuiditur in formalem, & ma-

& materialem; siue in formaliter bonam, id est, ratione formæ, & materialiter bonam, id est ratione materiæ.

Argumentatio formalis est, cùm in nullâ similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentationes verò similis formæ sunt quæ constant æquè multis terminis, eodem ordine dispositis, & æquè multis propositionibus eiusdem quantitatis & qualitatis. vt hæ argumentationes sunt similis formæ.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Et,

Omnis arbor est planta,
Omnis quercus est arbor, ergo
Omnis quercus est planta.

Eædem sunt argumentationes formales: nã in nullâ argumentatione, quæ similem formam habeat, dari potest antecedens verum consequente falso.

Argumentatio materialis dicitur, cùm in aliquâ similis formæ dari potest antecedens verum consequente falso. vt hæc, *Omnis homo est sensitiuus, ergo Omnis homo est animal*; datur enim antecedens verum consequente falso in hâc similis formæ; *Omnis homo est sensitiuus, ergo Omnis homo est brutum.*

Diuiditur iterum argumentatio bona in Syllo-

Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & Exemplum; de quibus deinceps per ordinem agemus. Inter illas autem solus syllogismus est argumentatio formalis.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid sit syllogismus.

SYLLOGISMVS est oratio in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab ijs quæ posita sunt necessariò accidit, eo quòd hæc sunt. *Arist. l. 1. Prior. cap. 1.*

Id est, syllogismus est oratio, in quâ duabus præmissis simplicibus in modo & figurâ rectè dispositis, conclusio à præmissis diuersa colligitur per necessariam & formalem consequentiam, propter legitimam præmissarum in modo & figurâ dispositionem, vt,

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Q. *Quis syllogismus hic definitur?* Resp. Syllogismus categoricus siue simplex, id est, constans omnibus enuntiationibus simplicibus; qualis est iam assignatus. Et propterea dicitur in sensu, *duabus præmissis simplicibus.*

De syllogismo composito, id est, constante vnâ, vel pluribus enuntiationibus compositis hîc

hic non agitur. Syllogiſmus compoſitus eſt iſte.

Si dies eſt lux eſt;
Sed dies eſt, ergo
Lux eſt.

ARTICVLVS QVARTVS.

Quot termini & enuntiationes in ſyllogiſmo?

Termini ſunt materia remota ſyllogiſmi, enuntiationes autem propinqua; quia ex terminis prius formandæ ſunt enuntiationes, ac deinde ex enuntiationibus ſyllogiſmus.

In omni ſyllogiſmo ſunt tres termini, maius extremum, minus extremum, & medium.

Medium eſt terminus qui bis in antecedente ſyllogiſmi ponitur.

Extremum in genere eſt quod ſemel tantùm in antecedente ſyllogiſmi ponitur.

Maius extremum eſt quod in antecedente ſyllogiſmi præſtantiorem locum obtinet.

Minus extremum eſt quod in antecedente ſyllogiſmi minùs præſtantem locum obtinet. Illud verò dicitur obtinere præſtantiorem locum, quod obtinet locum prædicati altero obtinente locum ſubiecti, aut, ſi in hoc ſit paritas, quod pronuntiatione præcedit. Prius fit in primâ figurâ, vbi vnum extremum prædicatur de medio, alterum ſubijcitur. Poſterius

in secundâ, vbi vtrumque extremum subijcitur medio; & in tertiâ, vbi vtrumque extremum prædicatur de medio. Vt, sit hic syllogismus.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal,
Ergo omnis homo est viuens.

Ibi medium est, *animal*, maius extremum, *viuens*, minus extremum, *homo*.

In omni item syllogismo sunt tres enuntiationes, maior propositio, minor propositio, conclusio.

Maior propositio est illa pars antecedentis, in quâ ponitur maius extremum. A Cicerone & quibusdam alijs vocatur simpliciter propositio.

Minor propositio est illa pars antecedentis, in qua ponitur minus extremum. A Cicerone & alijs vocatur Assumptio. Duæ illæ propositiones dici etiam solent præmissæ, quia præmittuntur conclusioni.

Conclusio est enuntiatio quæ ex alijs infertur. vt in superiori syllogismo, maior propositio est illa, *Omne animal est viuens*; minor, ista, *Omnis homo est animal*; conclusio, ista, *Omnis homo est viuens*.

Q. 1. *Vtrùm illa propositio dicenda sit maior, quæ primò loco ponitur?* Res. Ordinariè quidem ita est; patitur tamen exceptionem ista regula interdum in syllogismis primæ figuræ, id est, in quibus vnum extremum prædicatur de medio, &

K alte-

alterum subijcitur medio, vbi semper illa, est maior in qua ponitur illud extremum quod prædicatur de medio, siue illa ponatur primo loco, quod plerumque fit, siue secundo, quod interdum accidit. vt si dicas,

Omnis homo est animal,
Omne animal est viuens, ergo
Omnis homo est viuens.

Maior propositio est illa, *Omne animal est viuens*, quia in ea ponitur maius extremum, id est, illud quod nobiliorem locum obtinet in antecedente syllogismi, vtpote tenens locum prædicati cum alterum teneat locum subiecti.

Q. 2. *Quare termini syllogistici istis nominibus appellantur?* R. Duo illi termini qui semel tantùm ponuntur in antecedente syllogismi vocantur extrema, quia sunt extrema, enuntiationis probandæ, siue conclusionis, id est, prædicatum eius & subiectum; ille autem terminus, qui bis ponitur in antecedente, vocatur medium, quia est velut vinculum & nexus extremorum: sicut enim extrema se habent ad illum terminum, ita colliguntur se habere ad inuicem.

ANNOTATIO.

In definiendo maiori & minori extremo secutus sum Recentiorum communem opinionem tanquam planiorem & faciliorem. Alioquin putarem conformiorem esse Aristoteli Alexandri sententiam & aliorum, qui censent illud extremum esse maius, quod vel in antecedente, vel

certè

certè in quæstione probāda prædicatur cum alterum subijciatur. Verùm hæc sententia, tametsi solida, minùs tironum captui est accommodata.

CAPVT SECVNDVM.

De principijs formalibus syllogismi.

PRincipia formalia sunt dispositiones quædam principiorum materialium. Id est, terminorum & propositionum. Sunt igitur duo; vnum terminorum, quod vocatur figura, quæ triplex est; Alterum propositionum, quod vocatur modus. Itaque in hoc capite de his agetur. 1. de figura & modo, eorumque varietate generatim. 2. de modis primæ figuræ. 3. de modis secundæ. 4. de modis tertiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

De figura & modo, eorumq; varietate generatim.

FIgura syllogistica est dispositio medij cum extremis secundum subiectionem & prædicationem.

Figura est triplex, Prima, Secunda, Tertia.

Prima est in quâ medium semel subijcitur & semel prædicatur.

SECVNDA in quâ medium bis prædicatur.

TERTIA in quâ medium bis ſubijcitur. Exempla habes Articulis ſequentibus.

Modus ſyllogiſticus eſt trium enuntiationum ſyllogiſmi diſpoſitio ſecundum quantitatem & qualitatem. Itaque tot ſunt modi, quot modis poſſunt enuntiationes ſyllogiſmi variari ſecundum quantitatem & qualitatem; quod vt minutiùs examinetur non ſuaſerim, cùm parum vtilitatis illud examen habeat. Exempla modorum habes inferiùs.

Modorum alius directus, alius indirectus; ſiue alius directè concludens, alius indirectè. Eodem modo diuiditur ſyllogiſmus.

Modus directus eſt in quo maius extremum concluditur de minori. Eodem modo definitur ſyllogiſmus directus. vt hic.

Omne animal eſt viuens,
Omnis homo eſt animal, ergo
Omnis homo eſt viuens.

Modus indirectus eſt in quo minus extremum concluditur de maiori. Eodem modo definitur ſyllogiſmus indirectus. vt hic,

Omne animal eſt viuens,
Omnis homo eſt animal, ergo
Aliquod viuens eſt homo.

Recenſentur vulgò modi vtiles, id eſt, apti ad concludendum, nouendecim, ſinguli ſingulis expreſſi vocabulis; quæ his verſiculis comprehenduntur.

Bar-

Barbara Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum,
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo; Ferison.

In his vocabulis hæc aduerte.

1. Nouem prima spectare ad primam figurã: sequentia quatuor ad secundam; reliqua sex ad tertiam.

2. Quòd singula vocabula constent tribus syllabis, & singulæ syllabæ singulis vocalibus; nam in *Baralipton* & *Frisesomorum*, solæ tres primæ syllabæ aliquid significant, reliquæ adduntur tantum metri causa; vnde extra metrum vocari solent, *Baralip, Frisesom.*

3. Quòd tres illæ vocales significent tres enuntiationes syllogisticas, prima quidem maiorem propositionem, secunda minorem, tertia conclusionem.

4. Quòd vocalis *A* significet vniuersalem affirmatiuam, *E* vniuersalem negatiuam, *I* particularem affirmatiuam, *O* denique particularem negatiuam. Vnde antiquum carmen.

Asserit A, negat E, sed vniuersaliter ambæ,
Asserit I, negat O, sed particulariter ambo.

Quid verò in prædictis vocabulis significent consonantes, S, P, & *M* postea dicetur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Modi primæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

PRima figura, vt dictum est, habet vndecim modos; videlicet,

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Inter hos, quatuor primi sunt directi, &, vt postea dicetur, perfecti; scilicet,

Barbara, Celarent, Darij, Ferio.

Quinque reliqui sunt indirecti, &, vt postea dicetur, imperfecti; scilicet

——————*Baralipton*

Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum.

Vt autem tirones exemplaria habeant syllogismorum in singulis modis, quæ imitentur, modos omnes cum suis syllogismis proponemus.

Modi directi ac perfecti primæ figuræ cum syllogismis.

Bar Omne animal est substantia,
ba Omnis homo est animal, ergo
ra. Omnis homo est substantia.

Ce Nullum animal est planta,
la Omnis homo est animal, ergo
rent Nullus homo est planta.

Da-

Da Omnis homo est rationalis,
ri Aliquod animal est homo, ergo
j. Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus AEthiops est albus,
ri Aliquis homo est AEthiops, ergo
o. Aliquis homo non est albus.

Modi indirecti ac imperfecti primæ figuræ cum syllogismis.

Ba Omne animal est substantia,
ra Omnis homo est animal, ergo
lip. Aliqua substantia est homo.

Ce Nullum animal est planta,
lan Omnis homo est animal, ergo
tes. Nulla planta est homo.

Da Omnis homo est rationalis,
bi Aliquod animal est homo, ergo
tis. Aliquod rationale est animal.

Fa Omnis homo est animal,
pes Nullum brutum est homo, ergo
mo. Aliquod animal non est brutum.

Fris Aliqua virtus est delectabilis,
es Nullum vitium est virtus, ergo
om. Aliquod delectabile non est vitium.

ARTICVLVS TERTIVS.

Modi secundæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

MOdi secundæ figuræ sunt hi quatuor.

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

In singulis syllogismorum exempla subijciuntur.

Ces Nullum brutum est rationale,
a. Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum.

Ca. Omnis homo est rationalis,
mes Nullum brutum est rationale, ergo
tres. Nullum brutum est homo.

Fes Nullus homo est brutum,
ti Aliquod animal est brutum, ergo
no. Aliquod animal non est homo.

Ba Omnis homo est rationalis,
ro Aliquod animal non est rationale, ergo
co. Aliquod animal non est homo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

Da Omnis homo est rationalis,
rap Omnis homo est animal, ergo
ti. Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus homo est irrationalis,
lap Omnis homo est animal, ergo
ton. Aliquod animal non est irrationale.

Dis Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis Aliquod viuens est rationale.

Da

Da Omnis auarus est miser,
tis Aliquis auarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.

Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do Aliquod viuens non est homo.

Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on Aliquod delectabile non est amandum,

TRACTATVS TERTII PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

PRincipia externa syllogismi voco quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est, propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

In singulis syllogismorum exempla subijciuntur,

Ces Nullum brutum est rationale,
a. Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum,

Ca. Omnis homo est rationalis,
mes Nullum brutum est rationale, ergo
tres. Nullum brutum est homo.

Fes Nullus homo est brutum,
ti Aliquod animal est brutum, ergo
no. Aliquod animal non est homo,

Ba Omnis homo est rationalis,
ro Aliquod animal non est rationale, ergo
co. Aliquod animal non est homo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis syllogismorum,

Da Omnis homo est rationalis,
rap Omnis homo est animal, ergo
ti, Aliquod animal est rationale,

Fe Nullus homo est irrationalis,
lap Omnis homo est animal, ergo
ton, Aliquod animal non est irrationale,

Dis Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis Aliquod viuens est rationale.

Da

Da Omnis auarus est miser,
tis Aliquis auarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.

Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do Aliquod viuens non est homo.

Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on Aliquod delectabile non est amandum.

TRACTATVS TERTII
PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

PRincipia externa syllogismi voco quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

In singulis syllogismorum exempla subijciuntur.

Ces Nullum brutum est rationale,
a. Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum.

Ca. Omnis homo est rationalis,
mes Nullum brutum est rationale, ergo
tres. Nullum brutum est homo.

Fes Nullus homo est brutum,
ti Aliquod animal est brutum, ergo
no. Aliquod animal non est homo.

Ba Omnis homo est rationalis,
ro Aliquod animal non est rationale, ergo
co. Aliquod animal non est homo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

Da Omnis homo est rationalis,
rap Omnis homo est animal, ergo
ti. Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus homo est irrationalis,
lap Omnis homo est animal, ergo
ton. Aliquod animal non est irrationale.

Dis Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis Aliquod viuens est rationale.

Da

Da Omnis auarus est miser,
tis Aliquis auarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.

Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do Aliquod viuens non est homo.

Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on Aliquod delectabile non est amandum,

TRACTATVS TERTII
PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

PRincipia externa syllogismi voco quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt

Cesare, Camestres, Festino, Baroco.

In singulis syllogismorum exempla subijciuntur,

Ces Nullum brutum est rationale,
a. Omnis homo est rationalis, ergo
re. Nullus homo est brutum.

Ca. Omnis homo est rationalis,
mes Nullum brutum est rationale, ergo
tres. Nullum brutum est homo.

Fes Nullus homo est brutum,
ti Aliquod animal est brutum, ergo
no. Aliquod animal non est homo.

Ba Omnis homo est rationalis,
ro Aliquod animal non est rationale, ergo
co. Aliquod animal non est homo.

ARTICVLVS QVARTVS.

Modi tertiæ figuræ cum exemplis syllogismorum.

Da Omnis homo est rationalis,
rap Omnis homo est animal, ergo
ti. Aliquod animal est rationale.

Fe Nullus homo est irrationalis,
lap Omnis homo est animal, ergo
ton. Aliquod animal non est irrationale.

Dis Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo
mis Aliquod viuens est rationale.

Da Omnis auarus est miser,
tis Aliquis auarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.

Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do Aliquod viuens non est homo.

Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on Aliquod delectabile non est amandum.

TRACTATVS TERTII PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

PRincipia externa syllogismi voco quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt

Da Omnis auarus est miser,
tis Aliquis auarus est diues, ergo
i. Aliquis diues est miser.

Bo Aliquod animal non est homo,
car Omne animal est viuens, ergo
do Aliquod viuens non est homo.

Fe Nullum vitium est amandum,
ris Aliquod vitium est delectabile, ergo
on Aliquod delectabile non est amandum.

TRACTATVS TERTII PARS SECVNDA.

De principijs externis syllogismi.

PRincipia externa syllogismi voco quæ non sunt in ipso syllogismo.

Sunt duplicia, dirigentia, & perficientia. Hinc duo conficientur capita, quibus tertium addetur de argumentationibus non syllogisticis, quæ reductione ad syllogismum etiam perficiuntur.

CAPVT PRIMVM.

De principijs dirigentibus.

PRincipia dirigentia sunt axiomata, id est propositiones per se notæ, quibus nititur consequentia syllogistica.

Sunt

Sunt autem duo; vnum affirmatiuum, alterum negatiuum. His annectuntur regulæ generales & speciales syllogismorum. Quinque igitur hoc capite tradentur. 1. Principia dirigentia. 2. Regulæ generales syllogismorum 3. Regulæ speciales primæ figuræ. 4. Regulæ speciales secundæ figuræ. 5. Regulæ speciales tertiæ figuræ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot & quæ sint principia dirigentia syllogismorum?

PRiusquam declarentur principia dirigentia, exponendum est quid sit prædicari siue dici de omni, quid de nullo, ex quibus dictis illa principia desumuntur.

Arist. l. 1. Prior. cap. 1. PRAEDICARI de omni est, cùm nihil sumere subiecti est, de quo alterum non dicatur.

Id est, cùm prædicatum significatur conuenire subiecto vniuersaliter sumpto. Dictum ergo de omni est prædicatum vniuersalis affirmatiuæ.

Arist. ibidem. De nullo prædicari est, cùm nihil sumere subiecti est, à quo alterum non remoueatur.

Id est,

Id est, cùm prædicatum significatur negari de subiecto vniuersaliter sumpto. Dictum ergo de omni est prædicatum vniuersalis negatiuæ.

Ex his duabus definitionibus sumuntur hæc duo principia lumine naturæ notissima, quæ breuitatis causa vocari etiam solent dictum de omni & dictum de nullo; quamuis non sint propriè illa dicta, sed regulæ ex illis desumptæ.

Principium dirigens affirmatiuum.

Quidquid *dicitur de subiecto vniuersè sumpto, dicitur & de quouis quod subsumitur sub illo.* vt, quia *viuens* dicitur de omni animali, dicitur etiam de homine & alijs sub animali contentis.

Itaque hoc principio euidenter dirigitur hic syllogismus.

Omne animal est viuens,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est viuens.

Eodem principio regulari debent omnes syllogismi affirmatiui, licet quidam euidenter, alij obscurè, vt postea dicetur.

Principium dirigens negatiuum.

Quidquid *negatur de subiecto vniuersè sumpto, negatur & de quouis, quod subsumitur sub illo.* vt, quia *planta* negatur de omni animali, etiam negatur de homine, & alijs contentis sub animali. Itaque hoc principio clarissimè regulatur hic syllogismus.

Nul-

Nullum animal eſt planta,
Omnis homo eſt animal,ergo
Nullus homo eſt planta.

Eodem principio regulari debent omnes ſyllogiſmi negatiui,vel euidenter, vel obſcurè, vt explicabitur infrà,

ARTICVLVS SECVNDVS.

Regulæ generales ſyllogiſmorum.

HAE regulæ dicuntur generales,quia ſeruandæ ſunt in omnibus figuris.

1. In ſyllogiſmo tres tantùm termini eſſe poſſunt.

Si ergo aliquis terminus ſumatur æquiuocè, erit vitioſus ſyllogiſmus; quia cùm talis terminus ſignificatione ſit duplex,in huiuſmodi ſyllogiſmo ſunt quatuor termini, vnde nullus eſt hic ſyllogiſmus,

Omnis homo eſt animal viuum,
Aliqua pictura eſt homo. ergo
Aliqua pictura eſt animal viuum.

Nam *homo* in maiori ſumitur pro vero homine,in minori pro picto.

2. Medium ſyllogiſticum non poteſt ingredi concluſionem. Ratio eſt,quia ſic idem probaretur per idem.

3. In altera præmiſſarum medium debet deſtribui.Vnde non ſequitur.

Aliquod

Aliquod animal est irrationale,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est irrationalis.

Medium enim, quod est *animal*, in neutrâ præm issarum distribuitur. Ratio regulæ est, quia quando medium non distribuitur, non seruatur dictum de omni aut de nullo.

4. Ex puris particularibus nihil sequitur. vt non sequitur,

Aliquod animal non est brutum,
Aliquis equus est brutum, ergo
Aliquis equus non est animal.

Aduerte syllogismum, qui peccat contra hanc regulam, etiam peccare contra aliquam aliam regulam; si enim sit in primâ vel secundâ figurâ, peccabit contra specialem regulam illarum figurarum, vt infra patebit; si autem sit in tertia figura, peccabit contra præcedentem, id est, tertiam regulam generalem, quia medium non distribuetur. vt si dicas,

Aliquod animal est homo,
Aliquod animal est brutum, ergo
Aliquod brutum est homo

5. Ex puris negatiuis nihil sequitur. vt fatuus est iste syllogismus,

Nullus homo est brutum,
Nullus equus est homo, ergo
Nullus equus est brutum.

Ratio regulæ est, quia syllogismus constans puris negatiuis pugnat cum dictis de omni, & de

de nullo, in quibus præcipitur, vt medium cum altero saltem extremorum conueniat.

6 Quando altera præmissarum est particularis, conclusio etiam debet esse particularis. Ratio est, quia aliàs procederetur à non distributo ad distributum. vt hîc,

Omnis homo est rationalis,
Aliquod animal est homo, ergo
Omne animal est rationale.

7. Quando altera præmissarum est negatiua, conclusio etiam debet esse negatiua. vnde stultus est hic syllogismus,

Nullum animal est planta,
Omnis homo est animal, ergo
Omnis homo est planta.

Ratio est, quia in tali syllogismo directè fit contra principium dicti de nullo: colligitur enim duo extrema conuenire inter se, quia non conueniunt cum medio, cùm oppositum sit colligendum, scilicet extrema non conuenire inter se, quia non conueniunt cum medio.

ARTICVLVS TERTIVS.

Regulæ speciales primæ figuræ.

DVæ sunt regulæ speciales primæ figuræ.

1. Ex minore negante nihil sequitur in prima figura. vt non sequitur,

Omne

Omne animal est viuens,
Nulla planta est animal, ergo
Nulla planta est viuens.

Ratio regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremi; si enim minor sit negans, maior erit affirmans, cuius prædicatum est maius extremum, prædicatum verò affirmatiuæ non distribuitur; atqui illud idem in conclusione negante distribuitur, vtpote illius prædicatum, vt patet in superiori exemplo.

2. Ex maiore particulari, nihil concluditur in prima figura, non enim sequitur,

Aliquod animal est homo,
Omne brutum est animal, ergo
Aliquod brutum est homo.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo medium non distribuitur.

Vtraque regula intelligenda est de syllogismis directè concludentibus; nam indirectè concludi potest ex minore negante in Fapesmo, & ex maiore particulari in Frisesom; quia ratio regulæ in illis cessat. Comprehenditur vtraque regula hoc versu,

Sit minor affirmans, nec maior sit specialis.

ARTICVLVS QVARTVS.

Regulæ speciales secundæ figuræ.

ETiam in hac figura duæ speciales regulæ assignantur.

1. Ex

1. Ex puris affirmatiuis nihil ſequitur in ſecunda figura. vt non ſequitur,

Omne brutum eſt animal,
Omnis homo eſt animal, ergo
Omnis homo eſt brutum.

Ratio regulæ eſt, quia in ſyllogiſmo ſecundæ figuræ conſtante puris affirmatiuis medium non diſtribuitur: eſt enim prædicatum vtriuſque præmiſſæ affirmatiuæ.

2. Ex maiore particulari nihil ſequitur in ſecundâ figurâ. vt non ſequitur,

Aliquod animal non eſt rationale,
Omnis homo eſt rationalis, ergo
Aliquis homo non eſt animal.

Ratio regulæ eſt, quia in tali ſyllogiſmo proceditur à non diſtributo ad diſtributũ ex parte maioris extremi, quod eſt ſubiectum maioris particularis, & prædicatum concluſionis negantis. Duas iſtas regulas habes in hoc verſu,

Vna negans præeat, nec maior ſit ſpecialis.

ARTICVLVS QVINTVS.

Regulæ ſpeciales tertiæ figuræ.

DVæ quoque ſunt in tertiâ figura regulæ ſpeciales.

1. Ex

1. Ex minore negante nihil sequitur in tertiâ figurâ, vt non sequitur,

Omnis homo est animal,
Nullus homo est brutum, ergo
Aliquod brutum non est animal.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremi, quod in maiori affirmatiuâ est prædicatum, & etiam in conclusione negatiuâ.

2. Conclusio debet esse particularis in tertiâ figura, Hinc non sequitur,

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Omne animal est rationale.

Ratio regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte minoris extremi, quod in minori affirmatiuâ, cuius est prædicatum, non distribuitur; in conclusione verò vniuersali, cuius est subiectum, distribuitur. Duæ istæ regulæ comprehenduntur hoc versiculo,

Sic minor affirmans, conclusio sit specialis.

CAPVT SECVNDVM.

De principijs perficientibus syllogismi.

PRINCIPIA PERFICIENTIA sunt quibus syllogismi imperfecti reducuntur ad perfectos

fectos. Sunt autem duo, Conuersio, & præmissarum Transpositio, quibus additur Expositio.

Quinque igitur hoc capite explicabuntur. 1. Conuersio propositionum. 2 Diuisio syllogismi in perfectum & imperfectum. 3. Reductio ostensiua syllogismi imperfecti ad perfectum. 4. Syllogismus expositorius & reductio per expositionem. 5. Reductio per impossibile.

ARTICVLVS PRIMVS.

De conuersione propositionum.

CONuersio est subiecti in prædicatum, & prædicati in subiectum, manente eâdem qualitate enuntiationis, mutatio. vt, *Omnis homo est animal ergo aliquod animal est homo.*

Prior enuntiatio dicitur conuersa, posterior conuertens.

Manet eadem qualitas cùm ex affirmatiua infertur affirmatiua, & ex negatiua infertur negatiua.

Conuersio est duplex, simplex, & per accidens.

Conuersio simplex est in qua seruatur eadem quantitas propositionum. id est, quando vniuersalis conuertitur in vniuersalem, vel particularis in particularem. vt, *Nullus homo est brutum, ergo nullum brutum est homo.*

CONVERSIO per accidens est in quâ mutatur

tur quantitas propositionum. Id est, quando vniuersalis, conuertitur in particularem, vel contrà. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo.* De conuersione sunt. 4. regulæ.

1. Vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter & per accidens. vt, *Nullum animal est planta, ergo nulla planta est animal*, vel, *ergo aliqua planta non est animal.*

2. Vniuersalis affirmatiua conuertitur per accidens, non simpliciter. vt, *Omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo*, non autem sic, *ergo omne animal est homo.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte prædicati conuersæ.

3. Particularis affirmatiua conuertitur tantùm simpliciter. vt, *Aliquis homo est albus: ergo aliquod album est homo.*

4. Particularis negatiua non conuertitur. vt non sequitur, *Aliquod animal non est homo, ergò aliquis homo non est animal.*

Ratio est, quia procederetur à non distributo ad distributum ex parte subiecti conuersæ.

In omni conuersione vnum est præcipuè obseruandum, vt integra extrema transponantur, id est, totum subiectum fiat prædicatum, & totum prædicatum fiat subiectum. Vnde non sequitur, *Homo videt lapidem, ergo lapis videt hominem*; sed sic deberet inferri, *ergò aliquod videns lapidem est homo.*

ANNOTATIO.

Egimus tantùm de conuersione in terminis, non autem de conuersione in oppositam qualitatem, quæ conuenit tantùm propositionibus modalibus, quia ob rationem alias allatam non intendimus agere de syllogismo modaci. Rursùm non egimus de conuersione per contrapositionem, quia ad syllogisticum artificium non conducit, & qua parte vtilis est pertinet ad aliquem locum dialecticum. Nec putamus ista spinosa tironibus esse proponenda, nisi perceptis priùs planioribus & vtilioribus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diuisione syllogismi in perfectum & imperfectum.

SYllogismorum alius perfectus, alius imperfectus. Huc reijcienda fuit illa diuisio, quia sine principijs perficientibus intelligi commodè priùs non poterat.

Arist. l. 1. Prior. cap. 1. Syllogismus perfectus est, qui nullius alius indiget, præter ea quæ sumta sunt, necessarium vt appareat.

Id est, qui nullo indiget principio perficienti, vt cuiuis sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales syllogismi fiunt tantùm in quatuor primis modis primæ figuræ; *Barbara, Celarent, Darij, Ferio.*

Syl-

Syllogismus imperfectus est qui vnius pluri- *Arist. ibidem.*
simve eget.

Id est, qui indiget vno principio perficienti vel pluribus, vt cuiuis sanæ mentis appareat necessaria eius consequentia. Tales sunt omnes syllogismi secundæ, & tertiæ figuræ, & quinque indirecti primæ.

Vt vtraque definitio melius percipiatur, aduertendum ad omnem syllogismum adhiberi tria principia, materialia, formalia, dirigentia. Sed dirigentia non eodem modo in omnibus adhibentur, in quibusdam enim tam clarè seruantur, vt quilibet sanæ mentis videat consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur perfecti. In alijs autem seruantur obscurius, ita vt rudiores interdum non videant consequentiam esse necessariam. Et hi dicuntur imperfecti. Hi ergo posteriores indigent quarto principio, scilicet perficienti, vt per reductionem ad perfectos syllogismos probetur eorum consequentia.

Iam facilè est intelligere vtramque definitionem. *Præter sumta*, id est, præter principia quæ in ipso seruantur. Indiget vno, qui perfici potest sola conuersione. Indiget pluribus, qui præter conuersionem indiget præmissarum transpositione. Quinam illi sint, iam dicetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

De reductione ostensiua syllogismi imperfecti ad perfectum.

REDVCERE syllogismum est ex syllogismo imperfecto perfectum facere, vt ostendatur imperfectus fuisse legitimus.

Triplex apud Dialecticos est reductio, ostensiua, per expositionem, & per impossibile.

Reductio ostensiua est cùm in syllogismo perfecto, ad quem fit reductio infertur eadem conclusio quæ inferebatur in imperfecto, vel certè eius conuersa, retento eodem medio. Cur addatur, *vel certè eius conuersa*, postea patebit. Dicitur, *retento eodem medio*, vt distinguatur reductio ostensiua à reductione per expositionem, in qua mutatur medium commune in singulare, vt declarabitur articulo sequenti. Quanquam latiùs sumendo nomen ostensiuæ reductionis pro illa omni in qua infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in syllogismo imperfecto, reductio per expositionem vocari possit ostensiua.

Principia vel instrumenta reductionis, vt diximus, duo sunt, conuersio & præmissarum transpositio.

Totum reductionis artificium indicatur illis vocibus, quibus suprà modi sunt expressi. In quibus hæc notanda.

1. Qua-

1. Quatuor sunt litteræ initiales quatuor modorum perfectorum, scilicet, *B*, *C*, *D*, *F*, Ab vna istarum incipiunt reliqui modi omnes.

2. Prima littera cuiusque modi imperfecti significat illum modum reduci ad perfectum ab eâdem litterâ incipiente. Vt omnes qui incipiũt à *B* reducuntur ad *Barbara*, qui à *C* ad *Celarent*, &c.

3. Duæ consonantes, S & P designant conuersionem propositionis significatæ per vocalem proximè præcedentem, *S* quidem conuersionẽ simplicem, *P* verò conuersionem per accidens, vt in *Cesare*, maior conuertenda est simpliciter, in *Camestres* minor & conclusio conuertendæ simpliciter, in *Darapti* minor conuertenda per accidens.

4. Littera *M* vbicumque posita significat transponendas præmissas. vt in *Camestres*, *Fapesmo*, &c.

5. Littera C in medio posita denotat modum non posse reduci ostensiuè, sed tantùm per impossibile. De quibus hi versiculi circumferuntur.

S vult simpliciter verti, P *verò per acci.*
M vult transponi, C *per impossibile duci.*

Vt verò horum praxim tirones videant & imitentur, subijciemus duo exempla.

ces Nullum animal est planta,
a Omnis arbor est planta, ergo
re. Nulla arbor est animal.

Reducitur ad

Ce Nulla planta est animal,
la Omnis arbor est planta, ergo,
rent. Nulla arbor est animal.

Dis Aliquod animal est rationale,
a Omne animal est viuens, ergo,
mis. Aliquod viuens est rationale.

Reducitur ad

Da Omne animal est viuens,
ri Aliquod rationale est animal, ergo,
j. Aliquod rationale est viuens.

ARTICVLVS QVARTVS.

De syllogismo expositorio & reductione per expositionem.

SYLLOGISMVS expositorius est qui constat medio singulari, vt,

Ioannes est probus,
Ioannes est homo, ergo,
Aliquis homo est probus.

Diuidi ergo potest syllogismus generatim acceptus in syllogismum constantem medio communi, de quo pleraque eorum quæ hactenus diximus intelligenda sunt, & constantem medio singulari, qui dicitur expositorius.

Q. 1. *Quare ille syllogismus vocatur expositorius?* R. duabus de causis. 1. quia est adeò clarus, vt rem oculis videatur exponere. 2. quia exponit syllogis-

logismum constantem medio communi, ea ratione quæ inferiùs proponetur.

Q. 2. *Quæ sunt principia dirigentia syllogismi expositorij?* R. dirigitur quidem etiam principijs syllogismi constantis communi medio; duo tamen maximè ipsi accommodata solent assignari. Prius est affirmatiuum, posterius negatiuum, videlicet,

Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.
Quæcumque sic se habent, vt vnum sit idem vni tertio, alterum verò ab eo diuersum, sunt diuersa inter se.

Vbi nomine *tertij* intelligitur aliquid singulare & incommunicabile. Quod posterius additur propter mysterium SS. Trinitatis, in quo tres personæ sunt eædem vni tertio singulari, scilicet Deitati, nec tamen sunt eadem inter se, quia Deitas non est quid incommunicabile. Sed hæc omninò Dialecticis relinquenda sunt, & intra naturæ limites illis consistendum, vbi omne singulare est planè incómunicabile, ideoq; axiomata illata ibi semper verissima inueniuntur.

Q. 3. *In qua figura aptissimè fit syllogismus expositorius?* R. in tertia, quia ibi medium bis subijcitur; singulare autem medium, quali constat syllogismus expositorius, aptissimè semper subijcitur. Propterea ad probandam conclusionem particularem, optimum est vti syllogismo expositorio in tertia figura.

Vter verò sit perfectior expositorius, an primæ an tertiæ figuræ, disputent Logici. Certum

illud est expositorium tertiæ figuræ esse valdè euidentem, quia clarissimè dirigitur principijs iam allatis, quæ lumine naturæ nota sunt. v. g. sit hic syllogismus,

Iudas damnatus est,
Iudas fuit Apostolus, ergo
Aliquis Apostolus damnatus est.

Hic ex eo quod *damnatus* & *aliquis Apostolus* sint eadem vni tertio, nempe Iudæ, inferuntur etiam inter se eadem esse.

Reductio per expositionem est cum medio singulari substituto in locum medij communis, infertur eadem conclusio, quæ inferebatur in syllogismo de medio communi.

Hoc modo reducendos docet Aristoteles syllogismos imperfectos tertiæ figuræ. v. g. sit hic syllogismus,

Omnis homo est rationalis,
Omnis homo est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

Sumam vnum singulare contentum sub homine, illudque in eius locum substituam, hoc modo.

Ioannes est rationalis,
Ioannes est animal, ergo
Aliquod animal est rationale.

ARTICVLVS QVINTVS.

De reductione per impossibile.

REDVCTIO PER IMPOSSIBILE est, cùm ex

Ex contradictoria conclusionis & vnâ præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ.

Vt verò cognoscatur quomodo hæc reductio facienda sit, & in cuius præmissæ locum subrogari debeat contradictoria conclusionis, notandæ sunt hæ regulæ.

Pro primâ figurâ.

Maior fit minor: vt sit contradictio maior,
Excipe Celantes, in quo conuertitur ordo.

Pro secundâ figurâ.

Seruat maiorem, variatque secunda minorem.

Pro tertiâ figurâ.

Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

Ad quem verò modum ex quatuor perfectis reducendi sint singuli imperfecti cuiuscunque figuræ, duobus modis cognosci potest.

1. Ex dispositione præmissarum, quæ seruatis iam dictis regulis, consurgit: si enim assumendo contradictoriam conclusionis loco vnius præmissæ, & alteram retinendo, inueniantur duæ vniuersales affirmatiuæ, reducetur syllogismus ad *Barbara*, & sic de reliquis. Atque hic est optimus & facillimus modus.

2. Obseruando significationem vocum & vocalium quæ continentur in hoc versu in eam rem à veteribus Dialecticis confecto.

Phœbifer axis obit terras, Spheramque quotannis.

Vbi

Vbi hæc obſeruanda.

1. Duæ primæ voces, ſcilicet *Phœbifer Axis*, quæ conſtant quinque ſyllabis, reſpondent quinque modis imperfectis primæ figuræ; duæ ſequentes, nempe, *Obit Terras*, conſtantes quatuor ſyllabis, reſpondent quatuor modis ſecundæ figuræ. Duæ vltimæ, videlicet, *Sphæramque Quotannis*, in quibus ſunt ſex ſyllabæ, reſpondent ſex modis tertiæ figuræ.

2. Prima ſyllaba, ſeu potiùs vocalis prima, reſpondet primo modo, ſecunda ſecundo, & ſic deinceps.

3. Vocalis cuiuſque ſyllabæ deſignat quantitatem & qualitatem conclusionis illius modi perfecti, ad quem facienda eſt reductio; vt ſi ſit vocalis, E, ſignificat modum, ad quem reduci debet ſyllogiſmus, conſtare concluſione vniuerſali negatiua; qualis inter quatuor perfectos eſt *Celarent*, & ſic de cæteris; v. g. prima vocalis iſtius vocis, *Phœbifer*, quæ reſpondet modo *Baralip*, ſignificat illum reducendum ad *Celarent*. Secunda vocalis quæ reſpondet modo, *Celantes*, deſignat illum reducendum ad *Darij*, & ſic deinceps. Rem vno atque altero exemplo declarabimus.

Exemplum reductionis per impoſſibile.

Ba Omne animal eſt ſubſtantia,
ra Omnis homo eſt animal, ergo
lip. Aliqua ſubſtantia eſt homo.

Redu-

Reducitur ad

Ce- Nulla substantia est homo.
la. Omne animal est substantia, ergo
rent. Nullum animal est homo.

Vbi vides 1. contradictoriam conclusionis poni loco maioris. 2. Maiorem fieri minorem, vt præscribit regula primæ figuræ. 3. inferri non quidem contrariam reliquæ præmissæ, scilicet minoris, sed eius conuersam: bene enim sequitur per conuersionem simplicem, ***nullum animal est homo*** (ecce conclusio syllogismi ad quem facta est reductio) ***ergo nullus homo est animal.*** (ecce contraria minoris syllogismi qui reductus est.)

Alterum exemplum reductionis per impossibile.

Ces Nullus homo est irrationalis,
a Omne brutum est irrationale, ergo
re Nullum brutum est homo.

Reducitur ad

Fe Nullus homo est irrationalis,
ri Aliquod brutum est homo, ergo
o Aliquod brutum non est irrationale.

Vbi vides 1. maiorem seruari suo loco. 2. contradictoriam conclusionis poni loco minoris, vt præscribit regula secundæ figuræ. 3. inferri contradictoriam minoris quæ erat reliqua præmissa. Ex his reliquæ reductiones facile formari possunt.

Q. *Ad quid inuenta est hæc reductio?* R. ad conuincendum eum, qui concessis præmissis syllogismi imperfecti negat eius consequentiam. Assumptâ enim contradictoriâ conclusionis, & altera præmissarum quam concessit, cogitur admittere contradictoriam alterius præmissæ, quã tamen etiam concesserat.

CAPVT TERTIVM.

De speciebus argumentationis non syllogisticæ.

Argumentatio non syllogistica diuidi solet in tres species, Enthymema, Inductionem, Exemplum. Quibus adiungemus quartum articulum, de Sorite.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Enthymemate.

Arist. l. 1. prior. cap. 27. ENTHYMEMA est syllogismus imperfectus ex verisimilibus & signis. Vt, *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia.*

Q. 1. *Quis hic vocatur syllogismus imperfectus?* R. Argumentatio, cui ad formam syllogisticam deest vna præmissa. Iraque aliter hic accipitur syllogismus imperfectus, quàm superiùs: ibi enim accipiebatur pro syllogismo integro qui-

quidem, sed ineuidenti, hîc autem pro syllogismo mutilo, & cui pars vna essentialis syllogismi deest.

Q. 2. *Quomodo distinguuntur probabile & signum?* R. quod probabile sit propositio probabilis; vt, *Omnis mater diligit filium*; signum verò est quælibet propositio apta ad probandum, seu necessaria, seu probabilis. Itaque Enthymema potest constare qualibet materiâ, siue necessariâ illa sit, siue probabilis tantùm.

Q. 3. *Quomodo reducitur Enthymema ad syllogismum?* Additione vtriùs præmissæ. vt hoc *Omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia*, reducitur additione huius præmissæ *Omnis homo est animal.*

Ad quam verò figuram quodque Enthymema reducatur, & vtrius præmissæ additione, facile videbit, qui artificium syllogisticum prius benè perceperit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Inductione.

INDVCTIO est à singularibus ad vniuersalia accessio. *Arist. l. 1. Topi. c. 10.*

Id est argumentatio, in quâ enumeratis omnibus, vel pluribus minùs communibus, infertur vniuersale distributum. vt,

Petrus

Petrus est risibilis,
Ioannes est risibils, & sic de reliquis, ergò
Omnis homo est risibilis.

Item, Auaritia est vituperanda,
Superbia est vituperanda, & ita de cæteris,
Ergo Omne vitium est vituperandum.

Q. 1. *Quare dicitur in sensu, minùs communibus?* R. quia inductio non modò procedit ab indiuiduis, sed etiam à quibuslibet minùs communibus, vt patet ex secundo exemplo; vnde per singularia intelligi debent quæuis minùs communia.

Q. 2. *Quare dicitur, omnibus vel pluribus?* R. quia Inductio est duplex, perfecta & imperfecta.

Perfecta est, in quâ enumerantur omnia singularia. vt in superioribus exemplis: omnia enim includuntur illâ clausulâ *& sic de cæteris*, quæ addi solet quando singularia nimis multa sunt.

Imperfecta est, in quâ non enumerantur omnia singularia. vt,

Ioannes est risibilis,
Petrus est risibilis,
Paulus est risibilis, ergò
Omnis homo est risibilis.

Quamuis autem in hac inductione verbò non exprimatur relinqui idem iudicium de cæteris, tamen tacitè relinqui debet, vt valida sit.

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

De Exemplo.

EXemplum est ab vno singulari ad aliud propter aliquam similitudinem progressio.

Id est, argumentatio in qua vnum singulare ex alio colligitur. vt, *Dauid pœnitens misericordiam impetrauit, ergo & nos impetrabimus, si pœnitentiam egerimus.* Item, *Absalon malè periit, ergo & hic rebellis patri filius malè peribit.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De sorite, siue coaceruatione.

SORITES est argumentatio, in qua, continua serie multarum propositionum, de prædicato præcedentis propositionis semper dicitur nouum prædicatum, donec vltimum prædicatum dicatur de primo subiecto. vt, *Omnis homo est animal, omne animal est viuens, omne viuens est corpus, omne corpus est substantia, ergo omnis homo est substantia.*

Hæc argumentatio etsi expressè non habeat formam syllogisticam, quando constat pluribus enuntiationibus quàm tribus; continet tamen implicitè plures syllogismos primæ figuræ, in quibus posterior propositio fit maior,

 prior

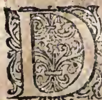
prior verò minor. vt in allato exemplo, si primas duas propositiones inuertas, habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*; quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum*, cuius nominis ratio ex ipsa definitione manifesta est.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

VAE sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuiditur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior de locis sophisticis, siue de fallacijs.

TRACTATVS QVARTI
PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HAEc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos

Dia-

Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

TRIA breuiter hîc tradentur. 1. diuiſio ſyllogiſmi in demonſtratiuum, dialecticum, litigioſum, & pſeudographum. 2. Quando argumentatio non ſyllogiſtica & materialis cenſeatur bona 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuiſio ſyllogiſmi in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum & Pſeudographum.

DIuiditur ſyilogiſmus ab Ariſtotele in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum, & Pſeudographum.

Demonſtratio eſt, quando ex veris & primis ſyllogiſmus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, ſuæ cognitionis principium ſumpſerunt. *Ariſt. l. 1. Top. cap. 1.*

Id eſt, Demonſtratio eſt ſyllogiſmus, cuius

prior verò minor. vt in allato exemplo, si primas duas propositiones inuertas, habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*; quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum*, cuius nominis ratio ex ipsa definitione manifesta est.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

DVAE sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuiditur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior de locis sophisticis, siue de fallacijs.

TRACTATVS QVARTI PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HAEc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos Dia-

Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

TRIA breuiter hîc tradentur. 1. diuisio syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuisio syllogismi in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum & Pseudographum.

DIuiditur syllogismus ab Aristotele in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Demonstratio est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserunt. *Arist. l. 1. Top. cap. 1.*

Id est, Demonstratio est syllogismus, cuius

prior verò minor. vt in allato exemplo, si primas duas propositiones inuertas, habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*; quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum*, cuius nominis ratio ex ipsa definitione manifesta est.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

DVAE sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuiditur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior de locis sophisticis, siue de fallacijs.

TRACTATVS QVARTI
PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HAEc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos

Dia-

Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

TRIA breuiter hîc tradentur. 1. diuiſio ſyllogiſmi in demonſtratiuum, dialecticum, litigioſum, & pſeudographum. 2. Quando argumentatio non ſyllogiſtica & materialis cenſeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuiſio ſyllogiſmi in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum & Pſeudographum.

DIuiditur ſyllogiſmus ab Ariſtotele in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum, & Pſeudographum.

Demonſtratio eſt, quando ex veris & primis ſyllogiſmus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, ſuæ cognitionis principium ſumpſerunt. *Ariſt. l. 1. Top. cap. 1.*

Id eſt, Demonſtratio eſt ſyllogiſmus, cuius

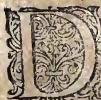
prior verò minor. vt in allato exemplo, si primas duas propositiones inuertas, habebis hanc dispositionem; *Omne animal est viuens, omnis homo est animal*; quæ est dispositio primæ figuræ. Nititur illa consequentia hoc axiomate.

Quidquid dicitur de prædicato vniuersalis propositionis, dicitur & de subiecto eiusdem.

Vocatur etiam hæc argumentatio, *à primo ad vltimum*, cuius nominis ratio ex ipsa definitione manifesta est.

TRACTATVS QVARTVS.

DE LOCIS.

VAE sunt partes præcipuæ Dialecticæ, Iudicium & Inuentio. Hactenus de Iudicio tantùm egimus. Deinceps itaque de Inuentione agendum erit.

Diuiditur hic tractatus in duas partes. Prior erit de locis dialecticis. Posterior de locis sophisticis, siue de fallacijs.

TRACTATVS QVARTI PARS PRIMA.

De locis Dialecticis.

HAEc pars diuidetur in 4. capita. Primum continebit quædam præambula ad locos

Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

TRIA breuiter hîc tradentur. 1. diuiſio ſyllogiſmi in demonſtratiuum, dialecticum, litigioſum, & pſeudographum. 2. Quando argumentatio non ſyllogiſtica & materialis cenſeatur bona 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuiſio ſyllogiſmi in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum & Pſeudographum.

DIuiditur ſyllogiſmus ab Ariſtotele in Demonſtratiuum, Dialecticum, Litigioſum, & Pſeudographum.

Demonſtratio eſt, quando ex veris & primis ſyllogiſmus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, ſuæ cognitionis principium ſumpſerunt. *Ariſt. l. 1. Top. cap. 1.*

Id eſt, Demonſtratio eſt ſyllogiſmus, cuius

Dialecticos. Secundum explicabit locos Dialecticos internos. Tertium externos. Quartum medios.

CAPVT PRIMVM.

Quædam præambula ad locos Dialecticos.

TRIA breuiter hîc tradentur. 1. diuisio syllogismi in demonstratiuum, dialecticum, litigiosum, & pseudographum. 2. Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona. 3. Quid locus & quotuplex.

ARTICVLVS PRIMVS.

Diuisio syllogismi in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum & Pseudographum.

DIuiditur syllogismus ab Aristotele in Demonstratiuum, Dialecticum, Litigiosum, & Pseudographum.

Demonstratio est, quando ex veris & primis syllogismus erit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima & vera, suæ cognitionis principium sumpserunt. *Arist. l. 1. Top. cap. 1.*

Id est, Demonstratio est syllogismus, cuius

præmissæ sunt primò veræ, vel ex primò veris euidenter probari possunt. Prioris partis exemplum est hoc, quod procedit à causa ad effectum.

Omne animal rationale est risibile,
Omnis homo est animal rationale, ergo
Omnis homo est risibilis.

Posterioris illud procedens ab effectu ad causam,

Omne risibile est rationale,
Omnis homo est risibilis, ergo
Omnis homo est rationalis.

Arist. ibidem. Primò vera sunt, quæ non per alia, sed per se ipsa fidem habent.

Id est, Propositiones primò veræ sunt, quæ non possunt probari per alias continentes causam veritatis ipsarum. vt, *Omne animal rationale est risibile. Omne totum est maius sua parte*, &c.

Arist. ibidem. Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus.

Id est, cuius præmissæ sunt probabiles tantum. vt,

Omnis mater diligit filium,
Hæc est mater, ergo
Hæc diligit filium.

Arist. ibidem. LITIGIOSVS est syllogismus ex ijs quæ videntur probabilia, non sunt autem,

vel

vel qui ex probabilibus, aut ex ijs quæ videntur probabilia, est apparens.

Id est, syllogismus litigiosus, siue sophisticus est, qui habet præmissas tantùm apparenter probabiles, vel consequentiam apparenter tantùm probabilem, vel vtrumque.

Primo membro continetur is qui peccat in materia tantùm, vt,

Quidquid non caret oculis, habet oculos,
Lapis non caret oculis, ergo
Lapis habet oculos.

Secundo is, qui peccat in forma tantùm. vt,

Omnis mater diligit filium,
Omnis pater diligit filium, ergo
Omnis pater est mater

Tertio qui peccat in vtroque. vt,

Quidquid non perdidisti, habes,
Sed aurum habes, ergo
Aurum non perdidisti.

Syllogismus pseudographus est, qui fit ex proprijs disciplinæ sumtionibus non veris. *Arist. ibidem.*

Id est, qui constat principijs alicuius scientiæ malè intellectis, vt,

Omnes semicirculi sunt æquales,
Sed semicirculus maioris circuli, & semicirculus

 minoris

minoris sunt semicirculi,
Ergo sunt æquales.

Maior à mathematicis intelligitur de semicirculis eiusdem circuli, & accipitur quasi intelligeretur etiam de semicirculis diuersorum circulorum.

Ista diuisio, quæ à materia petitur, hoc loco proponitur, quia loci suppeditant materiam, dialectici quidem præcipuè syllogismo dialectico, sophistici litigioso.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quando argumentatio non syllogistica & materialis censeatur bona.

IN locis agitur ordinariè de argumentationibus, non formalibus, qualis est syllogismus, sed materialibus, in quibus diximus dari posse antecedens verum consequente falso seruata simili formâ, quales ordinariè sunt argumentationes non syllogisticæ. Cum autem hæ argumentationes etiam bonę sint, videndum est quid requiratur ad eorum bonitatem.

Aduerte ergo in omni argumentatione non syllogistica inueniri terminum inferentem & illatum.

Terminus inferens est qui ponitur tantùm in antecedente.

Terminus illatus est, qui ponitur tantùm in consequente. Quod

Quod si ponatur terminus aliquis in antecedente & consequente (vt fit quoties sunt tantùm tres termini) vocatur *terminus communis*. vt hic, *Omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia*; terminus inferens est, *animal*, illatus, *substantia*, communis, *homo*.

Tunc ergo argumentatio materialis est bona, cùm in nulla similis formæ & materiæ dari potest antecedens verum, consequente falso. Illę verò argumentationes dicuntur similis materiæ, in quibus est idem terminus inferens & illatus, vel saltem eadem habitudo termini inferentis ad illatum. Id est, si in vna terminus inferens respectu illati sit genus, in altera etiam est genus, &c. vnde hæc argumentatio non est bona, *Aristoteles est homo, ergo est philosophus*; quia datur antecedens verum consequente falso in hac simili materia, *Rusticus est homo, ergo rusticus est philosophus*; hic enim est idem terminus inferens & illatus.

Aduerte prætereà argumentationes illas dialecticè bonas censeri, quæ vt plurimùm non habent antecedens verum consequente falso, licet interdum habeant.

Aduerte tertiò argumentationem materialiter bonam aliquando latè sumi, vt etiam illas complectatur, quarum antecedens & consequens vera sunt, licet consequentia nulla sit. Et sic ista argumentatio diceretur materialiter

bona, *Aristoteles est homo, ergo Aristoteles est philosophus.* Sed tales argumentationes, simpliciter non possunt dici bonæ, seu legitimæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quid locus, & quotuplex, & quot modis ab eo argumentemur.

LOCVS est sedes argumenti.

Duplex est, maxima siue axioma, & differentia maximæ.

Maxima siue axioma est propositio generalis per se nota, per quam multa argumenta probantur. vt hæc,

Quidquid dicitur de definitione, dicitur de definito.

LOCVS differentia maximæ est locus continens plures maximas, vt, *locus à definitione, à genere*, &c.

Triplex ille est, internus, externus, & medius, de quibus ex ordine dicetur.

Dupliciter argumentamur à locis dialecticis; affirmatiuè, dum antecedens est affirmatiuũ; negatiuè, dum antecedens est negatiuum.

Vtroque modo argumentamur tripliciter.

Ex parte subiecti, dum terminus inferens est subiectum. vt, *Omnis homo est risibilis, ergo Petrus est risibilis.*

Ex

Ex parte prædicati, dum terminus inferens eſt prædicatum, vt, *planta non eſt animal, ergo planta non eſt brutum.*

Ex parte vtriuſque, dum & ſubiectum, & prædicatum eſt terminus inferens; quod accidit, quando ſunt duo termini inferentes & duo illati, nullus communis. vt, *ſobrietas eſt laudanda, ergo ebrietas eſt vituperanda.*

Vnde euaduut ſex modi argumentandi, ex parte ſubiecti affirmatiuè, ex parte prædicati affirmatiuè, ex parte vtriuſque affirmatiuè, & totidem modis negatiuè.

CAPVT SECVNDVM.

De locis internis.

LOCVS internus eſt ex quo petuntur argumenta quorum terminus inferens eſt intrinſecus illato. Hos locos ſigillatim iam exponemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à Definitione.

QVid ſit Definitio dictum eſt tractatu 2. p. 2. c. 1. Comprehendimus etiam Deſcriptionem.

Argumentamur à definitione tribus modis;

ex parte subiecti, prædicati, & vtriusque iuxta hæc axiomata.

1. Quidquid affirmatur vel negatur de definitione, affirmatur vel negatur de definito.

2. De quocumque affirmatur vel negatur definitio, de eodem affirmatur vel negatur definitum.

3. Si definitio affirmetur vel negetur de definitione, etiam definitum affirmabitur vel negabitur de definito.

Exemplum 1. vt, *Animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis.*

Exemplum 2. vt, *Homo est substantia materialis, ergo homo est corpus.*

Exemplum 3. vt, *Animal rationale est substantia corporea, ergo homo est corpus.*

Ad hunc locum reuocantur locus à differentiâ, locus à proprietate, denique locus à conuertibilibus, quia ab omnibus quæ inter se conuertuntur eadem est argumentandi ratio, & singulis, mutato nomine, accommodari possunt dicta axiomata.

Eodem reuocatur locus ab etymologia; sed hic non est tam frequens quàm alij, quia etymologia plerumque non est conuertibilis.

Loco à definitione respondet locus a definito; à quo totidem modis argumentamur, & penes eadem axiomata, mutato tantùm nomine definitionis in nomen definiti, & contrà.

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à genere ad speciem.

ACcipitur hîc genus pro quolibet magis communi, seu toto vniuersali; & species pro quolibet minùs communi, seu parte subiectiua.

Argumentamur vel à genere distributo, vel à genere non distributo.

A genere distributo argumentamur ad certam speciem tribus modis; ex parte subiecti, prædicati, vtriusque, tam affirmatiuè quàm negatiuè, iuxta hæc axiomata.

1. Quidquid affirmatur vel negatur de genere distributo, affirmatur vel negatur de qualibet eius specie.

2. De quocunque affirmatur vel negatur genus distributum, de eodem affirmatur vel negatur quælibet eius species.

3. Si genus distributum affirmetur vel negetur de altero genere distributo, quælibet eius species affirmabitur vel negabitur de qualibet alterius specie.

Exemplum 1. vt, *Nulla planta est lapis, ergo nulla quercus est lapis.*

Exemplum 2. vt, *Nulla planta est animal, ergo nulla planta est homo.*

Exemplum 3. vt, *Nulla planta est animal, ergo nulla*

nulla quercus est homo.

Posui exempla negatiua, quia etsi argumenta affirmatiua ab hoc loco ex parte subiecti frequétissima sint, ex parte tamen prædicati sunt rariora, rarissima ex parte vtriusque.

Huc pertinet locus à toto in quantitate ad partem, quod nihil est aliud quàm vocabulum affectum signo vniuersali. vt, *omne animal.*

Huc etiam reuocatur locus à toto in tempore, quod est vocabulum significans omne tempus. vt, *semper, nusquam.* Et locus à toto in loco, quod est vocabulum significans omnem locum. vt, *vbique, nullibi.* Exempla. vt, *Deus est vbique, ergo & in terra. Hæreses semper fuerunt, ergo & tempore Christi.*

A genere non distributo argumentamur ad speciē sub disiunctione tantùm. vt, *animal est quadrupes; ergo homo vel brutum est quadrupes.* Ad certam speciem non licet argumentari.

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à specie ad genus.

A Specie ad genus distributum argumentari non licet. vt non sequitur, *Omnis homo est rationalis, ergo omne animal est rationale.* Si tamen enumerentur omnes species licebit, quia tunc erit inductio.

A specie ad genus non distributum, argumen-

mentamur tribus modis, vt suprà, affirmatiue & negatiuè. Axiomata facile formari possunt.

Exemplum 1. *Homo est rationalis, ergo aliquod animal est rationale.*

Exemplum 2. *Ioannes est homo, ergo est animal.*

Exemplum 3. *Aliquod corpus est album, ergo aliqua substantia est colorata.*

Huc reuocatur locus à parte in quantitate, parte in tempore, & loco; à quibus ad totum non licet argumentari, nisi addita negatione, impediendo distributionem. vt, *Brutum non est rationale, ergo non omne animal est rationale.* II. *Angliæ non sunt lupi, ergo non vbique.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à toto in modo.

TOTVM in modo est nomen commune positum sine restrictione comparatum ad idem nomen positum cum restrictione.

Pars in modo est nomen restrictum comparatum ad idem non restrictum. vt, *homo* est totum in modo, *homo doctus* pars in modo. Itaque à toto in modo argumentamur ad partem eodem planè modo quo à genere ad speciem. vt, *Ioannes non est philosophus, ergo non est philosophus eximius. Aristoteles est philosophus eximius, ergo est philosophus.*

Viden-

Videndum ne sumatur particula alienans vel diminuens. vnde non sequitur, *Cadauer est homo mortuus, ergo est homo. AEthiops est albus secundum dentes, ergo est albus.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à toto integrali.

QVid sit totum integrale, & quid partes integrales, dictum est tractatu 2. p. 2. c. 2. art. 1.

Partes integrales sunt duplices, necessariæ, id est, sine quibus totum esse non potest; vt *fundamentum* in domo, *caput* in homine; & non necessariæ, id est, sine quibus totum esse potest; vt *fenestra* in domo, *manus* in homine.

A toto integrali ad partem argumentamur iuxta hæc axiomata.

1. Posito toto integrali ponuntur omnes partes necessariæ.

2. Ablato toto aufertur aliqua pars necessaria.

A parte ad totum argumentamur iuxta hæc.

3. Positis omnibus partibus necessarijs ponitur totum.

4. Ablata aliqua parte necessaria tollitur totum.

Exemplum 1. vt, *Domus est, ergo fundamentum*

tum est tectum, parietes

Exemplum 2. vt *Non est domus, ergo fundamentum non est, vel tectum &c.*

Exemplum 3. vt, *Fundamentum, tectum, parietes sunt, ergo domus est.*

Exemplum 4. vt, *Tectum non est, ergo non est domus.*

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus à causa materiali.

CAusæ sunt 4. materia, forma, efficiens, finis.

Materia est duplex, permanens & transiens.

Permanens quæ manet in effectu. vt, *ferrum* in gladio.

Transiens, quæ non manet. vt, *farina*, respectu panis.

Argumentamur à materia iuxta hæc axiomata.

1. Posita materiâ fieri potest effectus supple, quantum est ex parte materiæ.

2. Sublata materia fieri non potest effectus. intellige de materiâ necessaria.

3. Sublata materiâ permanente, tollitur effectus.

4. Si materia transiens non fuerit, non est effectus.

Exem-

Exemplum 1. *Ferrum est , ergo gladius fieri potest.*

Exemplum 2. *Non sunt ligna , ergo domus fieri non potest.*

Exemplum 3. *Non sunt ligna , ergo domus non est.*

Exemplum 4. *Non fuit farina, ergo non est panis.*

Ab effectu ad materiam quomodo argumentandum sit, facilè ex dictis colligitur.

ARTICTLVS SEPTIMVS.

Locus à causa formali.

CAVSA formalis est forma comparata ad compositum quod constituit. vt , *anima* ad hominem , *albedo* ad album , *nigredo* ad nigrum,&c.

Argumentamur à causa formali iuxta hæc axiomata.

1. Posita causa formali ponitur effectus. supple,si sit coniuncta materiæ.

2. Sublata causa formali tollitur effectus. nullam patitur exceptionem.

3. Cuius forma præstantior,ipsum præstantiùs.supple,cæteris paribus.

Exemplum 1. *albedo est ergo album est*

Non tamen sequitur, *Anima rationalis est , ergo homo est*; quia potest non esse coniuncta materiæ, vt accidit post mortem.

Exemplum 2. *albedo non est, ergo album non est.*

Exem-

Exemplum 3. *Anima humana est præstantior forma cæli, ergo & homo cælo.*

Ab effectu formali ad causam formalem argumentamur iuxta has maximas.

1. Posito effectu formali ponitur causa formalis. Nullam patitur exceptionem.

2. Sublato effectu formali tollitur causa formalis. supple; vel non est coniuncta materiæ.

3. Si effectus formalis est præstantior; forma est præstantior. supple, nisi aliundè maior illa præstantia proueniat. Exempla ex superioribus facilè formabuntur.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Locus ab inesse ad denominare.

Argumentamur ab inesse ad denominare, quando ex eo quod forma sit vel non sit in aliquo, colligimus concretum de illo affirmari vel negari. vt, *albedo est in pariete, ergo paries est albus.*

Pertinet itaque hic locus ad causam formalē.

Seruandæ autem potissimum sunt hæ conditiones.

1. Vt forma insit sufficienter, nimirum *satis intensè*, id est, perfectiùs quàm forma opposita; *satis extensè*, id est, vltra mediam partem subiecti capacis *satis diu*. Hinc non sequitur, *Aquæ tepidæ inest calor, ergo est calida. AEthiopi inest albedo in dentibus, ergo est albus. Homini ex timore inest pallor, ergò est pallidus.*

2 Vt sumatur proprium concretum formæ.

N Vnde

Vnde non ſequitur, *Dormienti ineſt viſus: ergo dormiens videt:* nam *videt* eſt concretum *viſionis*, non viſus. Inferendum erat, *ergo eſt viſiuus.*

2. Ne ſumatur concretum extrinſecè denominans. vnde non ſequitur, *Oculo ineſt viſio, ergo oculus videtur.*

4. Vt modus denominandi reſpondeat modo inexiſtendi. id eſt, ſi forma inſit accidētaliter, concretum denominet accidentaliter: ſi eſſentialiter, denominet eſſentialiter. Hinc non ſequitur, *In albedine eſt color, ergo albedo eſt colorata. In burſa eſt aurum, ergo burſa eſt aurea* : nam aurum eſt in burſa extrinſecè, id eſt, non per modum partis: illud verò concretum, *aurea*, denominat intrinſecè, id eſt, per modum partis, cùm ſignificet *id quod ex auro componitur.*

A denominare ad ineſſe argumentamur, quādo ex eo quod concretum denominet, colligimus formam ineſſe. vt, *paries eſt albus, ergo ipſi ineſt albedo.*

Duo hic ſpecialiter ſeruanda.

1. Ne concretum extrinſecè denominet. vnde nō ſequitur. *Paries videtur, ergo parieti ineſt viſio.*

2. Vt ſit proprium concretum formæ. Hinc nulla eſt conſequentia, *Dormiens non videt, ergo illi non ineſt viſus.*

ARTICVLVS NONVS.

Locus ab efficiente.

CAuſa efficiens eſt à quâ aliquid fit. vt *artifex* reſpectu domus.

Hæc

Hæc causa duplex est, vna necessaria, id est, sine qu non potest esse effectus, nec contrà. vt *ortus solis* respectu diei. Altera sufficiens tantùm, id est, quæ sine effectu esse non potest, sed bene effectus sine ipsa. vt *iugulatio* respectu mortis. Non agitur hîc de causis liberis, sed naturaliter agentibus.

Argumentamur à causa efficiente iuxta hæc axiomata.

1. Posita causa necessaria, ponitur effectus, & contrà.

2. Sublata causa necessaria, tollitur effectus, & contrà.

3. Posita causa sufficienti ponitur effectus, non tamen contrà.

4. Sublata causa sufficienti non tollitur effectus, sed bene contra.

Exemplum 1. *Sol ortus est, ergo dies est*; & contrà, *dies est, ergo sol ortus est.*

Exemplum 2. *Sol ortus non est, ergo dies non est*; & vice versa.

Exemplum 3. *Iugulatus est, ergo interijt*; non sic, *Interijt, ergo iugulatus est.*

Exemplum 4. Non sequitur, *Non est iugulatus ergo non interijt*; sed sic, *Non interijt, ergo non est iugulatus.*

Argumentamur item penes hæc axiomata.

Cuius causa efficiens bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

Cuius causa interimens bona, ipsum malum;

cuius mala ipsum bonum.

Exempla facilè occurrent.

ARTICVLVS DECIMVS.

Locus à potentia ad actum.

ARgumentamur à potentiâ ad actum, & contrà, penes hæc axiomata.

1. De quocunque negatur potentia, de eodem negatur actus, non contrà.

2. De quocumque affirmatur actus, de eodē affirmatur potentia, non contrà.

3. Frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, nec in se nec in simili.

Exemplum 1. *Christus nunquam potuit peccare, ergo nunquam peccauit.*

Exemplum 2. *Deus quosdam ad vitam reuocauit, ergo potest mortuos ad vitam reuocare.*

Exemplum. 3. *Hæretici nunquam fecerunt miracula, ergo non possunt vlla facere.*

ARTICVLVS VNDECIMVS.

Locus à causa finali.

FInis est cuius gratia aliquid fit.

Medium est quod ordinatur ad aliquid assequendum.

Ab hoc loco argumentamur iuxta has maximas.

1. Cuius finis bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

2. Si finis sit possibilis, media sunt possibilia, & contrà.

3 Obtento fine cessant media; nisi tamen ijsdem

ijsdem medijs conseruandus sit.

4. Posita intentione finis, eligenda sunt media.

Exemplum 1. *Scientia est bona, ergo studium bonum.* Item, *Occidere malũ est, ergo & insidias struere.*

Exemplum 2. *Potes saluari, ergo potes diuinam legem seruare.*

Exemplum 3. *Pax est, ergo pugnandum non est.* Non tamen sequitur, *Hic est doctus, ergo non amplius studet*; quia doctrina conseruatur studio.

Exemplum 4. *Vis esse doctus? ergo tibi studendum est.*

Possunt ex istis formari axiomata comparãtia.

Cuius finis melior, ipsum melius; cuius peior ipsum peius; cuius optimus, ipsum optimum; cuius pessimus, ipsum pessimum.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

Locus ab appositione.

ARgumentamur ab appositione siue adiunctione, cùm aliquam denominationem de aliquo colligimus, ex eo quòd ipsam alteri tribuat. Duo sunt axiomata.

1 Propter quod vnumquodque est tale, etiam illud est tale.

2. Propter quod vnumquodque est tale, & illud magis, supple est tale.

Exemplum 1. *Ignis calefacit aquam, ergo est calidus.* 2. si inferas, *ergo est magis calidus quàm aqua.*

Requiruntur hæ conditiones. 1. non debet su-

mi causa intrinseca respectu effectus: non enim sequitur, *Ioannes est homo propter animam, ergo anima est homo vel magis homo.*

2. Si sumatur causa efficiens, debet sumi causa vniuoca, id est, eiusdem speciei cum effectu. vnde non sequitur, *Terra est calida propter solem, ergo sol est calidus*, vel, *magis calidus.*

3. Vt secundum axioma locum habeat, debet sumi denominatio quæ admittit magis & minùs. Hinc non sequitur, *Lumen existit propter solem, ergo sol magis existit.* Vsu deprehendes quædam alia requiri; sed hæc sunt potissima.

ARTICVLVS DECIMVSTERTIVS.

Locus à generatione, corruptione & vsu

A Generatione, corruptione, & vsu argumétamur iuxta has maximas.

1. Cuius generatio per se bona, ipsum bonum; cuius mala, ipsum malum.

2. Cuius corruptio per se bona, ipsum malum; cuius mala, ipsum bonum.

3. Cuius vsus per se bonus, ipsum bonum; cuius malus, ipsum malum.

Exemplum 1. *Natiuitas Christi bona, ergo ipse bonus. Lutheri mala ergo ipse malus.*

Exemplum 2. *Mors furum bona, ergo ipsi mali; Mors patris filio nocet, ergo proderat pater.*

Exemplum 3 *Impugnare hæresim est bonum, ergo bona scientia Commercium habere cum dæmone malũ est ergo magia mala.*

Additum est (*per se*) quia si ista non sint bona per

per se, sed tantùm per accidens, locum non habebunt istæ regulæ. Non enim sequitur, *Mors Christi fuit nobis bona, ergo ipse malus* Sic si sumatur abusus pro vsu, nihil concludetur. vt, *Inebriari malum est, ergo vinum malum est.*

ARTICVLVS DECIMVS QVARTVS.

Locus ab antecedente & consequente.

ANtecedens dupliciter dicitur, illatione & tempore.

Antecedens illatione est id quod alterum infert. vt, *homo* respectu animalis.

Consequens quod infertur ab altero. vt, *animal*, respectu hominis.

Antecedens tempore est id quod tempore debet alterum præcedere. vt. *flores* respectu fructuum.

Consequens quod alterum tempore sequi debet. vt, *fructus* respectu florum.

Dialectici potissimùm agunt de antecedente & consequente quoad illationem, de quibus hæc sunt axiomata.

1. Posito antecedente ponitur consequens; non tamen posito consequente ponitur antecedens.

2. Ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis; non tamen ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis.

Exemplum 1. Bene sequitur; *Si homo est animal est, sed homo est, ergo animal est*, non tamen sic; *sed animal est, ergo homo est.*

Exemplum 2. Bene sequitur; *Si homo est animal est, sed nullum animal est, ergo nullus homo est:* nõ tamẽ sic; *sed nullus homo est, ergo nullum animal est.*

Ab antecedente & cõsequente quoad tempus contraria est argumentandi forma. Et ratio est, quia antecedens tempore est consequens illatione, & consequens tempore est antecedens illatione. vt non sequitur, *Sunt flores, ergo erunt fructus,* sed sic, *Non sunt flores, ergo non erunt fructus.*

ARTICVLVS DECIMVSQVINTVS.

Locus à communiter accidentibus.

Communiter accidentia sunt quæ rem ordinariè circumstant. Horum quædam præcedunt, quædam concomitantur, alia subsequuntur. A quibus argumentamur secundum hoc axioma.

Posito vno communiter accidentium, verisimiliter ponitur & alterum. Intellige, ordine & tempore, quo illi coniungi solet. vt, *Sunt encænia, ergo erunt rixæ. Ille expallescit, ergo est sibi male conscius. Hic est commodis moribus, ergo bene est educatus.* Hæc de locis internis.

CAPVT TERTIVM.

De locis externis.

Locus externus est ex quo sumuntur argumenta, quorum terminus inferẽs est extrinsecus illato. De his locis iam sigillatim agemus.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus ab Authoritate.

AVthoritas duplex eſt, diuina & humana. Ab vtraque argumentamur affirmatiuè, ſed à diuinâ infallibile, non dialecticum argumẽtum ducitur.

Ab humanâ argumentamur iuxta hoc axioma.

Vnicuique experto in ſua arte credendum eſt. vt, *Ariſtoteles dicit terram quieſcere, ergo quieſcit.*

Ab authoritate negata non valet argumentũ. vt, *Ariſtoteles hoc non dicit, ergo non ita eſt.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à ſimili & pari.

SImilia ſunt quæ alicuius attributi ſimilem cauſam habent, paria, quæ parem. vt Ioannes parem habet rationem cur ſit mortalis quam Petrus, ſcilicet quia eſt homo; idcirco Ioannes & Petrus in hoc ſunt paria. Ratio habet ſimilem cauſam ad imperandum appetitui quam domina ad imperandum ancillæ, nempe quia eſt ſuperior; ideo ratio & domina ſunt in hoc ſimilia.

Argumentamur ab hoc loco ſecundùm hanc maximam.

Similium ſimilis eſt ratio. vt, *Domina debet imperare ancillæ, ergo & ratio appetitui. Ioannes eſt mortalis, ergo & Petrus.*

A diſsimili & diſpari contrario modo argumentamur ſecundùm hanc maximam.

Diſſimilium diſſimilis eſt ratio. Sed hic lo-

cus

cus à dissimili rarò est in vsu.

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à maiori & minori.

MAius hic est quod est verisimilius. Minus verò quod est minus verisimile. Itaque maius & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones, in quibus sunt, reddunt magis vel minùs verisimiles.

Argumentamur à maiori ad minus ex parte subiecti, prædicati, vtriusque negatiuè tantùm, iuxta hoc axioma.

Si quod verisimilius videtur verum non est, nec id quod minùs verisimile videtur, verũ erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum iniuriosum, ergo multò minus mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit vnam rem perfectè comprehendere, ergo nos multo minus possumus comprehendere omnes.*

Affirmatiuè non argumentamur. Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmatiuè tantùm per hoc axioma.

Si quod minùs videtur verisimile verum est; multò magis quod videtur verisimilius, verum erit. vt, *Puer potest illud pondus ferre, ergo multò magis vir robustus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à comparatione.

A Comparatiuo ad positiuum argumentamur affirmatiuè tantùm; à positiuo ad cõparatiuum, negatiuè tantùm. vt, *Est melior, ergo est bonus: Non est bonus, ergo non est melior.*

Cauendum, ne comparatiuus sumatur impropriè, id est, pro opposito sumpto cum aduerbio, *minus.* vt, *melior* pro *minus malo.* Non enim sequitur; *Iste prædo est melior illo, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positiuis ad duos comparatiuos, & contrà. vt, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à Repugnantibus.

A Quibusuis repugnantibus argumentamur ex affirmatione vnius inferendo negationem alterius, per hoc axioma.

De quocumque affirmatur vnum repugnantium, de eodem negatur alterum. vt, *AEthiops est niger, ergo non est albus. Ioannes est homo, ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent sibi propriũ modum argumentandi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus ab oppositis.

SPecialiter argumentamur à relatiuè oppositis per hoc axioma.

RELA-

cus à dissimili rarò est in vsu.

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à maiori & minori.

Maius hic est quod est verisimilius. Minus verò quod est minus verisimile. Itaque maius & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones,in quibus sunt,reddunt magis vel minùs verisimiles.

Argumentamur à maiori ad minus ex parte subiecti,prædicati,vtriusque negatiuè tantùm, iuxta hoc axioma.

Si quod verisimilius videtur verum non est, nec id quod minùs verisimile videtur,verū erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum iniuriosum, ergo multò minus mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit vnam rem perfectè comprehendere, ergo nos multo minus possumus comprehendere omnes.*

Affirmatiuè non argumentamur. Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmatiuè tantùm per hoc axioma.

Si quod minùs videtur verisimile verum est; multò magis quod videtur verisimilius, verum erit. vt, *Puer potest illud pondus ferre, ergo multò magis vir robustus.*

AR-

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à comparatione.

A Comparatiuo ad positiuum argumentamur affirmatiuè tantùm; à positiuo ad cõparatiuum, negatiuè tantùm. vt, *Est melior, ergo est bonus. Non est bonus, ergo non est melior.*

Cauendum, ne comparatiuus sumatur impropriè, id est, pro opposito sumpto cum aduerbio, *minus.* vt, *melior* pro *minus malo.* Non enim sequitur; *Iste prado est melior illo, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positiuis ad duos comparatiuos, & contrà. vt, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à Repugnantibus.

A Quibusuis repugnantibus argumentamur ex affirmatione vnius inferendo negationem alterius, per hoc axioma.

De quocumque affirmatur vnum repugnantium, de eodem negatur alterum. vt, *AEthiops est niger, ergo non est albus. Ioannes est homo, ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent sibi propriũ modum argumentandi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus ab oppositis.

SPecialiter argumentamur à relatiuè oppositis per hoc axioma.

cus à dissimil i rarò est in vsu.

ARTICVLVS TERTIVS.

Locus à maiori & minori.

Maius hic est quod est verisimilius. Minus verò quod est minus verisimile. Itaque maius & minus sunt integræ propositiones. Sumuntur tamen etiam pro simplicibus terminis, qui propositiones, in quibus sunt, reddunt magis vel minùs verisimiles.

Argumentamur à maiori ad minus ex parte subiecti, prædicati, vtriusque negatiuè tantùm, iuxta hoc axioma.

Si quod verisimilius videtur verum non est, nec id quod minùs verisimile videtur, verũ erit.

Exemplum 1. *Rex non potuit arcem expugnare, ergo nec dux poterit.*

Exemplum 2. *Non potes pati verbum iniuriosum, ergo multò minus mortem.*

Exemplum 3. *Aristoteles non potuit vnam rem perfectè comprehendere, ergo nos multo minus possumus comprehendere omnes.*

Affirmatiuè non argumentamur. Non enim sequitur, *Vir robustus potest illud pondus ferre, ergo & puer.*

A minori argumentamur affirmatiuè tantùm per hoc axioma.

Si quod minùs videtur verisimile verum est; multò magis quod videtur verisimilius, verum erit. vt, *Puer potest illud pondus ferre, ergo multò magis vir robustus.*

AR-

ARTICVLVS QVARTVS.

Locus à comparatione.

A Comparatiuo ad positiuum argumentamur affirmatiuè tantùm;à positiuo ad cõparatiuum,negatiuè tantùm. vt,*Est melior, ergo est bonus.Non est bonus ergo non est melior.*

Cauendum, ne comparatiuus sumatur impropriè,id est,pro opposito sumpto cum aduerbio, *minus.* vt,*melior* pro *minus malo.* Non enim sequitur;*Iste prædo est melior illo, ergo est bonus.*

Proceditur etiam à duobus positiuis ad duos comparatiuos,& contrà.vt, *Docti sunt honorandi, ergo doctiores sunt magis honorandi.*

ARTICVLVS QVINTVS.

Locus à Repugnantibus.

A Quibusuis repugnantibus argumentamur ex affirmatione vnius inferendo negationem alterius,per hoc axioma.

De quocumque affirmatur vnum repugnantium,de eodem negatur alterum.vt ,*AEthiops est niger,ergo non est albus. Ioannes est homo , ergo non est equus.*

Disparata nullum alium habent,sibi propriũ modum argumentandi.

ARTICVLVS SEXTVS.

Locus ab oppositis.

SPecialiter argumentamur à relatiuè oppositis per hoc axioma.

Relatiua se mutuò ponunt & tollunt. vt, *Est præceptor, ergo est discipulus. Non est præceptor, ergo nec discipulus.*

A contrarijs argumẽtamur iuxta has maximas.

1. Cui conuenit vnum contrariorum, potest & alterum conuenire. Subaudi, nisi insit à natura.

2. Si de aliquo subiecto capaci negatur vnum contrariorum immediatorum, de eodem affirmabitur alterum.

Exemplum 1. *Hic ægrotat, ergo potest sanus esse.*

Exemplum 2. *Ioannes non ægrotat, ergo est sanus.*

A priuantibus argumentamur etiam à negatione vnius de subiecto capaci ad affirmationem alterius. vt, *Hic homo non est cæcus, ergo est visiuus.*

A contradictorijs argumentamur à negatione vnius de quocumque subiecto, ad affirmationem alterius, iuxta hanc maximam.

De quolibet est affirmatio vel negatio vera. vt, *Brutum non est homo, ergo est non homo.*

Argumentamur rursum ab oppositis iuxta hanc maximam.

Oppositorum opposita sunt consequentia. Valet in relatis. vt, *Præceptoris est docere, ergo discipuli est discere.*

In contrarijs. vt, *Omnis virtus est laudanda, ergo omne vitium est vituperandum.*

Cauenda duo. Vnum in contrarijs, ne sumãtur contraria, quæ opponũtur per excessum & defectum. Vnde non sequitur, *Auaritia est vituperãda, ergo*

ergo prodigalitas est laudanda.

Alterum vtrobique, ne sumatur propositio per accidens vera. Vt non sequitur, *Album est dulce, ergo nigrum est amarum.*

Hæc consequentia vocatur *consequentia oppositorum contra seipsa, vel, eiusdem ordinis:* quia nempe subiectum consequentis opponitur subiecto antecedentis, & prædicatum prædicato.

In alijs oppositis, maximeque in cōtradictorijs, non vtimur consequentiâ eiusdem ordinis, sed inuersi. vt, *Omnis homo est animal; ergo omne non animal est non homo.* Sed hæc consequentia refertur ad locum ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis; semper enim prædicatum vniuersalis affirmatiuæ est consequens subiecti.

CAPVT QVARTVM.

De locis medijs.

Locus medius est ex quo sumuntur argumēta, quorum terminus inferens non est omninò intrinsecus, nec omnino extrinsecus illato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Locus à coniugatis & casibus.

Coniugata sunt plura, quorum vnum ab altero deriuatur; nimirum abstractum & concretum. vt, *iustus* & *iustitia.*

Casus sunt plura, quæ ab eodem deriuantur; nimirum pluraconcreta & denominatiua eiusdē formæ.

formæ. vt, *ſapiens* & *ſapienter*, *iuſtus* & *iuſtè*.

Argumentamur ab illis primò ex parte vnius extremi, tribuẽdo aliquid denotans bonum vel malum, iuxta hoc axioma.

Cum quo cohæret vnum coniugatorum vel caſuum, cum eo cohæret & alterum. vt, *Sobrietas eſt laudanda, ergo ſobrius eſt laudandus.*

Argumentamur ſecundò ex parte vtriuſque, à duobus abſtractis ad duo concreta, vel à duobus concretis ad duo abſtracta. vt, *Albedo eſt color, ergo album eſt coloratum. Album eſt coloratum, ergo albedo eſt color. Iuſtum eſt bonum, ergo quod iuſtè fit benè fit.*

Obſeruandæ ſunt duæ conditiones potiſſimũ.

1. Vt ſumantur coniugata ſignificatione conuenientia. vnde non ſequitur, *Turpitudo eſt forma, ergo turpis eſt formoſus.*

2. Vt ſumantur propoſitiones eſſentiales, non prædicationes per accidens. vnde non ſequitur, *Album eſt dulce, ergo albedo eſt dulcedo.*

Terminus inter ens in hoc loco dicitur partim intrinſecus, partim extrinſecus illato, quia cõiugata & caſus ſumuntur vt ſignificatione formali conuenientia, ſed differentia in modo ſignificandi.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Locus à diuiſione.

DE diuiſione dictum eſt tract 2.p.2.c.2. Agimus autẽ præcipuè de diuiſione totius vniuerſalis, quia illa maximè eſt in vſu; à quâ argumenta

mentamur iuxta hæc axiomata.

1. Affirmato diuiso, & negatis omnibus membris diuidentibus excepto vno, cōcluditur quod est reliquum.

2. A quo remouentur omnia membra diuidentia, ab eodem remouetur diuisum.

Exemplum 1. *Equus est animal, & non est homo, ergo est brutum.*

Exemplum 2. *Planta non est homo, nec brutum, ergo non est animal.*

Argumentum ab affirmatione vnius membri ad negationem alterius potiùs confirmari solet per locum à repugnantibus. Hæc de locis Dialecticis.

TRACTATVS QVARTI.

PARS POSTERIOR.

De locis Sophisticis.

LOcus sophisticus est sedes argumenti sophistici. id est, ex quo sumuntur argumenta fallacia.

Nota hîc nomen fallaciæ tribui aliquando ipsi loco sophistico, sæpius verò fallaci argumentationi; & in hac posteriori significatione illo vtemur.

Diuidetur hęc pars in duo capita. Prius explicabit fallacias in dictione. Posterius fallacias extra dictionem.

CAPVT PRIMVM.

De fallacijs in dictione.

IN hoc capite ita procedetur. 1. agetur de metis so-

tis so-

tis sophisticis. 2. de fallaciâ in communi, eiusquè diuisione. 3. de singulis figuris in dictione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quot sint metæ sophisticæ?

Meta sophistica est scopus ad quem sophista fallaci argumento respondentem conatur deducere. Sunt quinque. Redargutio, Falsum, Inopinabile, Solœcismus, Nugatio.

Meta redargutionis est prænegati concessio, vel præconcessi negatio, in eâdem disputatione. vt si respondens negauerit dormientem videre, & postea cogatur concedere, quia dormiens habet visum.

Meta falsi est concessio manifestè falsi, vel negatio manifeste veri. vt si cogatur respondens admittere hominem habere alas, quia eas non amisit.

Meta inopinabilis est concessio eius quod communi hominũ opinioni repugnat, vel saltem circumstantium. vt si apud imperitos sophista cogeret respondentem admittere solem esse maiorem totâ terrâ, apud peritos verò minorem.

Meta solœcismi est incongrua locutio. vt si respondens cogatur admittere hanc locutionem, *Omnis mulier est sensitiuus*, propter hoc argumentum,

Omnis homo est sensitiuus,
Omnis mulier est homo, ergo
Omnis mulier est sensitiuus.

META nugationis est eiusdem vocis inutilis

tilis repetitio. vt si quis cogatur sic loqui, *Aliquis nasus est nasus simus*, vbi inutiliter *nasus* repetitur, propter hoc argumentum.

Omnis simus est nasus simus,
Aliquis nasus est simus, ergo
Aliquis nasus est nasus simus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De fallacia in communi, eiusq; diuisione.

AD omnem fallaciam duo concurrunt. 1. causa apparentiæ. 2. causa defectus.

Causa apparentiæ est id ratione cuius valida videtur argumentatio. vt in fallaciâ æquiuocationis, identitas vocis æquiuocæ.

Causa defectus est id ratione cuius inualida est argumentatio, vt in eâdem fallaciâ, diuersa significatio vocis æquiuocæ.

Causa defectus etiam vocatur causa non existentiæ.

Diuiditur fallacia in fallaciam in dictione, & fallaciam extra dictionem.

Fallacia in dictione est quæ causam apparentiæ habet in dictione, seu voce.

Fallacia extra dictionem est quæ causam apparentiæ habet in rebus per voces significatis.

Fallaciæ in dictione sunt quinque, fallacia AEquiuocationis, Amphiboliæ, Compositionis & Diuisionis, Accentus, Figuræ dictionis.

ARTICVLVS TERTIVS.

De fallacia Æquiuocationis; Amphiboliæ & Accentus.

Fallacia æquiuocationis est quæ prouenit ex voce æquiuoca æquiuocè sumtâ. vt,

Omnis canis latrat,
Sydus cæleste est canis, ergo
Sydus cæleste latrat.

Mutatur significatio nominis, *canis*.

Fallacia amphiboliæ est quæ prouenit ex oratione in vario sensu acceptâ. vt,

Qui arat littus scindit terram,
Sed operam perdens arat littus, ergo
Operam perdens scindit terram,

In vario sensu accipitur illa oratio, *arat littus*.

Fallacia accentus est quæ prouenit ex accentu vnius vocis mutato. Sub accentu comprehenditur quantitas, & spiritus. vt,

Qui lepores venatur canibus indiget,
Poeta lepores venatur, ergo
Poeta canibus indiget.

Mutatur accentus vocis, *lepores*.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia Compositionis & Diuisionis.

Nota quasdam propositiones, & potissimùm eas, quæ constant terminis connotatiuis, seu denominatiuis habere duplicem sensum, cōpositum & diuisum. Talis est hæc propositio, *Possibile est album esse nigrum.*

Sen-

Sensus compositus est, si formale significatum prædicati applicetur formali significato subiecti.

Diuisus, si applicetur tantùm materiali. vnde prædictæ propositionis sensus compositus est hic, *Poßibile est album manens album esse nigrum*, siue, vt *albedo & nigredo simul in eodem sint*: Diuisus sensus est hic, *Poßibile est id quod est album, non tamen manens album, esse nigrum.*

Fallacia compositionis est, cùm propositio vera in sensu diuiso, falsa est in sensu composito. vt,

Possibile est omnem parietem esse album,
Sed aliquis paries est niger, ergo
Possibile est aliquod nigrum esse album.

Hoc argumentum vt legitimum sit, debet sumi conclusio in sensu diuiso; sic enim vera est rectè sequitur ex antecedente; si autem sumatur in sensu composito, est fallacia compositionis.

Fallacia diuisionis est cum propositio vera in sensu composito, falsa in diuiso, sumitur tamen in sensu diuiso. vt,

Impossibile est album esse nigrum,
Hic paries est albus, ergo
Impossibile est hunc parietem esse nigrum.

Maior vera est in sensu composito, sed in diuiso falsa, in quo tamen deberet sumi, vt illud consequens falsum ex eâ colligeretur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De fallacia figuræ dictionis.

FAllacia figuræ dictionis est quæ prouenit ex vocum diuersarum similitudine.

Fit dupliciter. 1. secundùm proprietates grãmaticas. vt, *Pons est masculini generis, ergo & frons.* 2. secundum proprietates dialecticas, idque duobus modis. 1. explicitè. vt, *Coloratum est prædicamenti qualitatis. ergo & lineatum.* 2. implicitè, cùm sub vno signo significante substantiam subsumitur quantitas, vel qualitas, aut contrà.

Significant substantiam, *quidquid, omne, quodcumque*, &c. Quantitatem, *quantus, quantuscumque*, &c. Qualitatem, *qualis, qualiscumque*, &c. Exemplum est,

Quidquid heri emisti, comedisti,
Carnem crudam heri emisti, ergo
Carnem crudam comedisti.

Hîc enim sub substantiâ significatâ per *quidquid* subsumitur qualitas.

CAPVT SECVNDVM.

De fallacijs extra dictionem.

FAllaciæ extra dictionē sunt septem, Fallacia accidentis. Dicti secundum quid & dicti simpliciter, Ignorationis elenchi, Consequentis, Petitionis principij, Non causæ vt causæ, Plurium interrogationum vt vnius.

ARTICVLVS PRIMVS.

De fallacia Accidentis.

ACcidens hic dicitur quidquid aliquo mo-

do distinguitur ab altero, de eo tamen prędicari potest, siue essentialiter, siue accidentaliter. Itaq; accidentia respectu hominis sunt, *animal, risibile, album*, & reliqua ipsius prædicata. Cùm verò omne id, quod de altero prædicatur, debeat esse aliquo modo idem cum illo, vt patet ex tractatu de prædicatione, fit vt accidens aliquo modo distinguatur, aliquo modo sit idem cũ eo cuius dicitur accidens. vt *animal* est aliquo modo idem quod *homo*, quia homo comprehenditur in significatione animalis, & est aliquo modo diuersum, quia animal præter hominem includit etiam brutum.

Ex hac aliquali vnitate & diuersitate accidentis cum subiecto oritur hæc fallacia.

Igitur fallacia accidentis est in quâ male infertur aliquid conuenire rei ex eo quòd conueniat eius accidenti. vt, *Animal est quadrupes, ergo homo est quadrupes.* Ratio est, quia accidẽs non sumitur quatenus est idem cum re cuius est accidens, sed quatenus diuersum. vt ibi, *animal* sumitur pro bruto, quod est diuersum ab homine.

Huc pertinent omnia argumenta procedentia à non distributo ad distributum, à genere non distributo ad certam speciem, syllogismi vitiosi, modo in re ipsa, & non in sola voce apparentiam habeant, &c.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De fallacia dicti secundum quid, & dicti simpliciter.

NOta in hoc loco vsum esse duplicis deter-

minationis potiſsimùm, alienantis, & diminuentis.

Determinatio alienans eſt quæ planè tollit ſignificationem vocis cui coniungitur. vt, *mortuus*, reſpectu vocis, *homo*.

Diminuens eſt quæ non quidem planè tollit ſignificationem vocis; eam tamen ita minuit, vt ei poſſit tribui, cui ſine iſta determinatione tribui non poſſet. vt, *ſecundùm dentes*, reſpectu *albi*; dicitur enim AEthiops albus ſecundùm dentes, qui ſimpliciter albus dici non poteſt.

Igitur dictum ſimpliciter eſt vox abſolutè poſita. vt, *albus*.

Dictum ſecundum quid eſt vox ſumpta cum determinatione alienante vel diminuente. vt, *albus ſecundùm dentes*.

Fallacia ergo dicti ſecundum quid & dicti ſimpliciter eſt in qua proceditur à dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter, vel contrà. vt, *AEthiops eſt albus ſecundùm dentes, ergo eſt albus*. Vide locum à toto in modo ad partem; argumenta enim, quæ contra regulas illius loci peccant, ſunt fallaciæ huc pertinentes.

ARTICVLVS TERTIVS.

De fallacia ignorationis Elenchi.

Elenchus idem eſt quod redargutio, id eſt, contradictorij admiſsio.

Fallacia ignorationis elenchi eſt in qua colligitur id quod apparet eſſe contradictorium eius quod aſſertum eſt, reuera tamen non eſt contradi-

tradictorium. Vt autem aliquæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur vt extrema illarū in eadem planè significatione sumantur. Vnde si quis defendat Platonem fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo, in rebus diuinis, alius verò inferat Platonem non fuisse doctiorem Aristotele, intelligendo in rebus humanis, erit fallacia ignorationis elenchi.

ARTICVLVS QVARTVS.

De fallacia petitionis principij.

PEtere principium est probare idem per idē, vel per aliud obscurius aut æquè obscurum, vt si probes aliquem hominem esse iustum, quia aliquis homo est iustus, vel quia omnes homines sunt iusti. Sæpe committitur hæc fallacia, cùm obscurioribus verbis, & per ambages idem per se ipsum probatur.

ARTICVLVS QVINTVS.

De Fallacia Consequentis.

FAllacia consequentis est in qua ex consequēte infertur antecedens, vel ex opposito antecedentis oppositum consequentis. vt, *Si homo est, animal est, sed animal est. ergo homo est.* Item, *Si homo est, animal est, ergo si homo non est animal non est.*

Directè opponitur hæc fallacia loco ab antecedente & consequente, ad quem idcirco erit recurrendum.

ARTI-

ARTICVLVS SEXTVS.

De fallacia non cauſa vt cauſa.

FAllacia non cauſæ vt cauſæ eſt cùm falſitas concluſionis,proueniens ex vna præmiſſa falſa,attribuitur alteri præmiſſæ veræ, quæ cauſa non eſt. Hinc dicitur fallacia non cauſæ vt cauſæ, quia illa propoſitio,quæ non eſt cauſa falſitatis concluſionis,ſumitur tanquam illius cauſa. vt ſi quis ita diſcurrat, *Omnis virtus eſt laudanda, ſed omnis prodigalitas eſt virtus, ergo omnis prodigalitas eſt laudanda;at qui conſequens illud eſt falſum,ergo falſa eſt maior,* ſcilicet, *Omnis virtus eſt laudanda.* Inferendum erat minorem eſſe falſam.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De fallacia plurium interrogationum vt vnius.

FAllacia plurium interrogationum vt vnius eſt cùm ad plures interrogationes petitur reſponſio vna,tanquam ſi eſſet vna interrogatio. vt ſi ſic petat ſophiſta, *Homo & lapis ſunt ne animal?* Si affirmes,inferet lapidem eſſe animal; ſi neges, inferet hominem non eſſe animal. Ad vitandam fraudem pluribus reſponſionibus vtendum eſt, dicendo, *Homo eſt animal, lapis non eſt.*

FINIS.

